I. PELTZ

FAUNA BURZULUIŢILOR

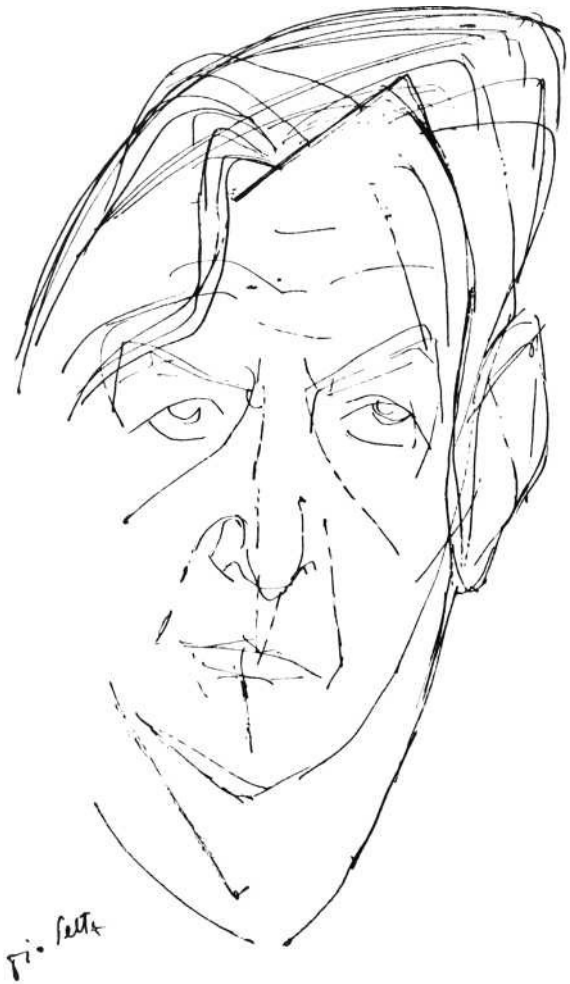

I. PELTZ
FAUNA BURZULUIŢILOR

nuvele

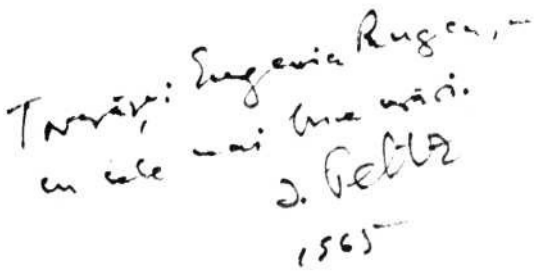

1965
Editura pentru Literatură

Fauna burzuluiţilor

În după amiaza aceea de iunie a anului 1948 se revărsase din albastrul curat al cerului o mare de lumină.

Doamna Aurelia Popescu, în cei douăzeci şi cinci de ani de căsnicie, se obişnuise cu întârzierile soţului ei, obligat adesea „a face faţă”, cum spunea, unor împrejurări cu neputinţă de prevăzut. Mare industriaş, coproprietarul fabricii Firul, era chemat pe vremuri da ministere, unde întârzia cu ceasurile în aprinse dispute cu directorii. Aceştia, o dată ieşiţi din cabinetele lor oficiale şi invitaţi la dânsul la masă, la ceai sau la pocher, se schimbau în mieluşei. A întâlnit astfel tot felul de dregători, care liberal, care inaţional-ţărănist, umflaţi ea păunii în birourile lor, dar „băieţi buni” – să-i pui la rană – când se nimereau la chiolhanurile cu isteţime pregătite de Nicu al ei. Ceea ce nu izbutea ziua, câştiga lesne seara; şampania mustea în pahar, şi câte-un acordeonist îndrăcit umplea sufrageria de ofuri şi ah-uri, „dovedindu-l” până la urmă pe încăpăţânatul slujbaş superior.

Ea asista mereu la aceste pregătiri bine studiate. Toate furniturile aici se puneau la cale şi toate rezistenţele aici se înlăturau.

…Îşi aduce bine aminte că într-o zi *a* dat năvală în salon Albert Leibovici-Brâncoveanu, lac de sudoare şi încruntat. Se aflau la cafea. Nicu, fire domoală, gata să

înfrunte piedici şi, mai cu seamă, să le ocolească, s-a speriat de data asta. Nici nu era de mirare. Trebuia să fi văzut capul gras şi bine văruit cu pudră a-l „asociatului”, în clipa aceea de nerecunoscut, aproape descompus, ca să-ţi dai bine seama că s-a întâmplat ceva neobişnuit.

— Ce-i ou tine, dragă Albert? S-a petrecut ceva?

— S-a – petrecut!… Ne-am dus pe copcă!

— Cum adică?

— Ui te-aş al

Şi fără a mai aştepta să fie întrebat, Albert le-a împărtăşit pe îndelete ştirea că şi la Finanţe, şi la Industrie au fost (schimbaţi mai-marii serviciilor – nici Pu în, nici Ionel nu mai au în mână destinele economiei şi monedei naţionale. După care a cerut un pahar de apă, şi încă unul, mereu chinuit de arşiţa dintr-însul… Din clipa aceea, vechile „aranjamente” s-au dus pe apa sâmbetei, iar ţara – vai de capul ei, săraca! – va avea mult de suferit, susţinea cu convingere Albert.

Doamna Aurelia Popescu îl apreciază nu numai pentru că are totdeauna idei straşnice şi le duce la bun sfârşit, dar şi pentru că e foarte patriot; de Sfântu Ion a hotărât chiar să se boteze, în – care scop a şi rugat-o să-l „pregătească pe popa Nae de la Biserica Verde. Şi tocmai atunci puseseră la cale o afacere cu nişte „bonuri” şi aveau chiar făgăduiala că totul se „perfectează”. Ce ghinion! Ce catastrofă! Nicu al ei a rămas şi el ca de piatră, dar numai câteva clipe. Şi-a revenit repede. El e mai molâu, neam de ţoapă, nu se putea reţine Aurelia să gândească. (Tata-socnu, chiabur, umbla până mai an în opinci, şi mama-isoacră, îmbrăcată în mătăsărie abundentă şi multicoloră ca o vitrină ambulantă, spunea, de câte ori i se săruta mâna pe la sindrofiile unde era dusă de Nicu, „Merçi!”). L-a bătut pe umăr şi a încercat să-l îmbărbăteze. E adevărat, multe din proiecte se topesc văzând cu ochii, odată cu schimbările astea, dar poate că şi „ai noi” s-or da pe brazdă. A, privirea lui Albert!… N-are s-o uite doamna Aurelia Popescu niciodată. Nici n-a fost privirea lui Albert;

o privire de gâde a fost. Auzi, a izbucnit el, auzi ce neghiobie? E drept, cu legionarii s-au „blătuit” ei, şi încă în ce condiţii strălucite! Au făcut tot ce-au vrut cu „băieţii” puşi la diagonală, şi au adunat la bănet cu nemiluita. (De altfel, şi Petrişor al lor s-a „învârtit”: comandant legionar, ce mai?!) Dar cu «comuniştii? Ăştia să se dea pe brazdă? E curată nebunie să viseze măcar, necum să creadă aşa ceva!

Şi avea dreptate; lunile care s-au scurs de atunci au dovedit-o cu vârf şi îndesat. Dar nici ei n-au stat cu mâinile-n sân. Un incendiu teribil a picat la timp şi, după cum a înţeles ea, Nicu şi Albert şi-au scos pârleala! Au suferit, doar, atât de pe urma schimbărilor! Cu ani în urmă, când a izbucnit pentru întâiaşi dată un foc la depozitele de fire ale fabricii, Aurelia nu şi-a putut lămuri bucuria lui Nicu şi a lui Albert. Au băut lichioruri străine toată noaptea şi părea că au dat o mare lovitură. „Am şi dat-o, a încredinţat-o bărbatul ei. Într-un «ceas am câştigat cât alţii într-un veac”.

Ea a clătinat capul, nedumerită. „Într-un ceas cât alţii într-un veac!” Cum? Dintr-un incendiu? Se aştepta s-audă c-tau pierdut! Ce naivă era pe-atunci, ce nedibace! mai târziu, la al doilea foc, a priceput totul. Erau foarte rentabile incendiile astea şi, e adevărat, se câştiga cât nici nu visai! Au mai dat „lovituri” de acest fel şi, fireşte, ea n-a mai «făcut, că pe vremuri, ochi mari, nedumeriţi; era, în sfârşit, pe deplin lămurită. Bineînţeles, Nicu nu mai avea de ce să întârzie pe la ministere. Nu mai erau la ministere „oamenii” lui, cu care te puteai înţelege, invitându-i la o masă bogată, stropită cu şampanie. Bărbatul ei continua totuşi să vină neregulat acasă, acum din alte pricini: ba o consfătuire cu „comitetul” fabricii (ce invenţie o mai fi şi asta?), ba o întâlnire în oraş, cu „bursierii”, de la care şi Nicu şi Albert cumpără medalii, cocoşei şi dolari, în pofida legii care interzice specularea valutelor, ba o şedinţă cu furnizorii „la negru” ai materiei prime!

Nu se mai mira dacă Nicu venea tocmai seara şi nici nu-i imputa nimic. Afişa, însă, o adâncă mâhnire când îi spunea că „bolşevicii” se întăresc pe zi ce trece.

— Draga mea, îi împărtăşi el într-o zi gândul caire-l muncea, bine-au făcut ai de-au fugit în străinătate!

— Şi noi trebuia să facem la fel! i-a răspuns ea, îmbufnată. Şi asta imediat după 23 August.

— Trebuia! Trebuia! o îngână el, la irându-i supărat.

— Da, trebuia! îl înfruntă ea, şi se încruntă.

Subţirică, sprintenă în gesturi, Aurelia, cu toate că se apropia de vârsta critică – depăşise patruzeci şi opt de ani –, îşi păstra capul tânăr, obrazul proaspăt şi privirea vie. Fruntea ei, bombată, n-avea nicio cută, ochii – căprui, mari – păreau şi ei încă tineri.

Sună şi porunci fetei să-i servească masa, adăugând, ca de obicei, că domnul are, desigur, treabă în oraş şi nu se ştie când vine. În timp ce mânca, îşi spunea că omul ei ar fi putut telefona, măcar atât. O uşoară nelinişte o cuprinse. Erau vremuri ciudate pentru industriaşi, pentru bancheri, pentru moşieri, vremuri pe care lumea ei nu. le pricepea…

Nicu întârzia. De ce? De ce să-i dea emoţii? Trebuia să se gândească la dânsa; un telefon, şi totul ar fi fost în ordine. Nu! Ciudat! începe să se agite. De multe ori s-a întrebat ce anume o atrage către bărbat-u-său, cu care de un sfert de veac împarte patul. Ca fată de negustor bine chivernisit în cartierul comercial al Bucureştilor, n-a cunoscut niciodată în carne şi oase oameni de teapa celor descrişi în romane sau înfăţişaţi în filme şi în piesele de teatru la modă pe vremea ei. Prin filele cărţilor, pe scenă şi pe ecran se plimbau nişte tineri totdeauna proaspăt bărbieriţi, cu haina corect strânsă pe trupul lor zvelt, preocupaţi de o partidă de bridge, de o aventură în munţi sau de o fierbinte pasiune pentru „femeia fatală”. Cu ce se îndeletniceau aceşti tineri, Aurelia şi colegele ei de şcoală n-aveau de unde să ştie, pentru că, de dimineaţă până târziu în miez de zi, „eroii” dormeau, mâncau, beau, jucau cărţi, vânau sau se întâlneau cu fel de fel de femei libere, în camere anume mobilate în acest scop. Aceeaşi figură de bărbat tânăr conversând despre femei şi despre vânători se afla în toate cărţile, în toate piesele şi filmele, fie că

autorul lor era francez, fie că era englez. O rodea îndoiala asupra adevărului celor cuprinse în aceste lecturi, şi părinţii şi rubedeniile şi cercul cunoştinţelor în care trăieşte i-o adânceau. Ea visa inele cu briliante mari, brăţări scumpe, blănuri şi depozite cât mai solide la bănci.

Tată-său, un grăsan asemenea fruntaşilor comerţului din vechiul Gabroveni (parcă ar fi fost traşi în serie sau la indigo: unul reproducând chelia altuia şi celălalt imitând la perfecţie rânjetul primului), a mângâiat-o cu degetele sale de salam şi a dat din cap admirativ. „Aşa fată, îşi spunea, se va descurca uşor”.

Şi Aurelia a continuat, credincioasă sieşi, aceeaşi viaţă închinată banului, bătându-şi joc de tot ceea ce ar fi depăşit-o. Ca şi dânsul, fiică-sa se betonase în convingerea că numai o îndeletnicire ca negustoria – şi niciuna în afară de cercul ăsta al industriei, al finanţei îşi al comerţului – poate „să-i îndeplinească toate năzuinţele”, cum se exprima ea ou sinceritate.

Căsătoria cu Nicu Popescu, fiu de chiabur, fratele lui „boier” Coste! (a doua generaţie a Popeştilor parveniţi de la chiaburie la boierie), a fost hotărâtă parcă înainte de a se fi cunoscut, îşi spunea Aurelia, convinsă. Era o căsătorie, susţinea dmsa, „predestinată”.

Îi plăceau asemenea presupuneri, se silea să creadă în Dumnezeu şi în irânduiala asta, în care tată-său adună bani grei la tejghea, iar slujbaşii prăvăliei umblă în haine roase şi par, priviţi îndeaproape, hămesiţi. Se distrase încercând a-şi închipui viaţa acestor funcţionari, care, cât era ziua de mare, se înclinau ca la cinematograf clienţilor şi le făgăduiau paradisul pe pământ odată cu mătasea al cărei desen însemna „ultima performanţă a modei pariziene”. Erau, cei tineri, oarecum mai bine îmbrăcaţi şi aveau în toată ţinuta lor un gram de indiferenţă. Existenţa grea pe care o duceau nu le punea masca tragică pe obraz, cum întâlnea la ceilalţi colegi mai vechi, mai bătrâni, mai înăcriţi. Ei aveau şi gust de glume câteodată, risipind observaţii asupra capriciilor clientelor şi stârnind printre cei de o vârstă râsete grase.

— Ai văzut-o?

— O cunosc: La vadra plină, *en gros* de vin, ţuică şi drojdie. Odobeşteancă. Vine la Bucureşti să se îmbrace…

— Şi să se dezbrace!

— Şi!…

— Da’ pe nebuna ai văzut-o?

— Nu! Când îi simt parfumul devin orb.

— Da când îi simţi bacşişul?

— Mă vindec!

Funcţionarii ceilalţi, însă, ou aveau chef de nimic, îşi îndeplineau obligaţiile automat. Erau prea obosiţi, prea împovăraţi de griji, prea umiliţi în decorul atâtor ani de slujbă ca să-i mai intereseze ceva sau cineva. Veneau şi plecau de la magazin la aceleaşi ore, pasul lor devenea din ce în ce mai şovăitor, şi într-o zi se auzea:

— S-a dus îşi ăsta!

„S-a dus”, adică a trecut pe tărâmul celălalt…

Aurelia se întreba, dar numai în treacăt, fără a stărui, cum dracu’ pot ăştia, cu leafa lor ridicolă şi cu ce mai primeau ca „supliment”, să mai poarte o cămaşă curată, să-şi lustruiască pantofii şi să ofere lumii un obraz cuviincios, adică bărbierit? Prindea din zbor, foarte rar, când se afla în prăvălie, în trecere spre coafor sau spre croitoreasă, crâmpeie din conversaţia lor. Şi atunci afla că cânt oameni care în plină iarnă, cu viscole şi cu nămeţi, dorm în frig, că n-au cu ce-şi plaţi chiria, că mănâncă pe apucate şi mai mult ca să-şi amăgească foamea. Aurelia nu voia să ştie prea multe şi îndepărta cu hotărâre orice gând care i-ar fi dat ghes să obosească asupra pricinii rânduielii ăşteia. Îşi privea tatăl: gura lui lată, obrajii săi purpurii, ochii săi mici, făptura sa puternică de negustor care îşi petrece viaţa între masa îmbelşugată, tejghea şi pat, şi gândea: E în perfecta regulă. De ce, adică, să fi fost altfel? Să fi avut, ca tată, un ofticos de funcţionar comercial sau de belfer nemâncat şi cu ochii obosiţi de atâta învăţătură? Un asemenea ins nu i-ar fi putut oferi decât cugetări morale şi citate din frumoasele poeme greceşti peste care

a trecut, grăbită, în ultimii ani ai pensionului. Ar fi găsit, poate, explicaţii înţelepte asupra voluptăţii superioare a gândirii şi a plăcerilor estetice. Ei şi? Ei îi plăcea să aibă maşină la scară, casa bine mobilată, nicio grijă să n-o apese, masa să-i fie încărcată cu de toate.

Hotărât, e mai bine, mărturisea întreaga ei fiinţă, să-l aibă pe ăsta de tată, devenit, din chiabur de ţară, mare depozitar de pânzeturi şi mătăsuri în Gabroveni; mult mai bine decât oricare altul, fie acela cât de „subţire”.

Şi căsătoria cu Nicu Popescu i se părea firească, nu visase şi *nu voia* să viseze alta. Colegele ei de şcoală, măritate ou câte-un medic sau cu câte-un arhitect, îi mărturiseau că-şi îngăduie şi starea de visare; voiau să spună, cu alte cuvinte, că voluntar se străduiau să fugă din realitatea imediată, din dormitorul lor burghez, de la masa de sufragerie masivă, de stejar, din odaia copiilor, într-o lume imaginară, urmare a fanteziei inoculate de unele filme americane sau de unele piese de teatru bulevardier francez. Nişte matahale robite poftelor pântecelui, umplute cu untură, se doreau sprintene balerine pe scena unui cabaret, într-un import exotic unde descind să bea şi să iubească marinari de toate culorile, gata în orice clipă să-şi doboare vrăjmaşul cu o lovitură de şiş. Femei fără fantezie, odrasle de măcelari şi de cămătari bogaţi, cheltuindu-şi toată viaţa cu înfulecatul şi cu ronţăitul bucatelor, se vedeau, înainte de a adormi, după cina plină de sosuri şi de grăsimi, teribile curtezane stârnind cu mersul lor şerpuit adoraţia efebilor pe marile plaje din apus. Neveste de geambaşi, de cârciumari sau de zarafi, pe an ce trecea mai trupeşe, amatoare de bucate abundente şi de somn, îşi închipuiau şi ele, în seri de primăvară, când vântul bate uşor dinspre soare-răsare, că li s-ar fi potrivit viaţa amazoanelor de stepă, a acrobatelor sau a ţigăncilor nomade, fals înfrumuseţate de poeţi şi de pictori fantezişti. Ele erau în stare să leşine când dansau câte-un tangou argentinian, sau pur şi simplu să plângă în sughiţuri la auzul cine ştie cărei răsuflate serenade, în care iubitul dezamăgit îşi înfige pumnalul în piept în faţa

necredincioasei.

Un ocean de lacrimi inunda paginile cărţilor pe care femeile acestea le citeau, leneşe, între o partidă de pocher sau de bridge şi o probă la croitor. Şi în ceasurile acelea de lecturi lacrimogene, ele se amăgeau, visându-se la rândul lor eroine stranii, aidoma personajelor din cărţi.

Aurelia nu se putea împăca de loc cu asemenea stări nesănătoase de „somnambulism”. Ea citea romane, e adevărat, dar cu ochii lucizi, zâmbind în sinea ei, cu dispreţ, de bietele intrigi sentimentale, în care nu credea, şi de apariţiile înmănuşate şi sclivisite de pe scenele teatrelor, convinsă că existenţa lor începe şi se sfârşeşte acolo, în faţa rampei. Dincoace, în viaţa de toate zilele, sunt Gabrovenii şi briliantele şi casele luxoase şi maşina de tip ultramodern şi petrecerile cu „feluri” multe şi cu băuturi de toate soiurile. Dincolo e fum, sunt culise de carton, fastuoase, – stridente, dar fragile; dincoace e marfă pe care o pipăi şi o simţi, e farfuria cu icre negre, e inelul de platină cu piatră mare, e viaţa în care te afunzi ca într-o baie. Ce anume a atras-o şi ce-o reţine lângă bărbat? Nimic altceva decât toaleta nouă, mobila de – stil, schimbată des, colierul de perle, vila de la Sinaia, jocul de pocher, mâncarea la discreţie.

Mai e şi băiatul, Petre, „Petrişorul lor scump”, şi mai e şi fiica lor Irina, dată după fecioru lui Ghiţă Găleată, care şi-a schimbat numele, odată cu sporirea averii, în acela de Gică Gălăţeanu. Nicu mai e, în sfârşit, un *obiect* al ei, pe care îl poate mânui după pofta inimii: s-o ducă mereu în huzur şi trândăvie. Niciodată n-a priceput legăturile acelea sentimentale dintre soţi, suspinele şi zâmbetele înecate în dulceaţă, micile stări de panică provocate de câte-o boală trecătoare, alintările reciproce. Pentru ea, Nicu înseamnă o rochie, o brăţară, o vilă, un teanc de bancnote.

Acum, se simte deodată îngrijorată. Îngrijorări a mai avut ea din vara anului 1944 încoace. A aflat că prietenilor – adică altor fabricanţi – li s-a întâmplat câte ceva… Au fost găsiţi cu registre false, cu materia primă obţinută nu se «ştie cum – adică Nicu ştia cum: prin furt – cu monede de

aur. Oameni „bine” înfundă puşcăriile, alături de criminali, de hoţi şi de borfaşi de «rând.

Prieteni de-ai casei au vrut, să treacă fruntariile şi, tocmai când toate erau bine întocmite, au „căzut”. Tot prieteni unu şi unu, fabricanţi, bancheri, comercianţi, s-au pomenit prinşi cu mâţa-n sac, şi – închipuiţi-vă! – trântiţi la beci. Nicio consideraţie, îşi spune Aurelia, pentru vârsta, pentru trecutul, pentru poziţia lor socială. (Şi Aurelia nu-şi poate reprima indignarea care-i împurpurează obrajii, altminteri albi, delicaţi. Cu cât eşti mai respectabil, cu atât suferi mai mult «sub regimul ăsta de bolşevici!)

Degeaba a vrut, în fel şi chip, s-o „încurajeze” Petrică-Pctrişor al ei, vestindu-i mereu războiul şi i-a cântat la ureche dulcea romanţă a bombei atomice, care într-o săptămână îi distruge pe ruşi. Da, îi distruge, a stăruit el, jurându-se că ştie chiar de la nişte chimişti, care pe vremuri au purtat şi ei cămaşa verde, că nu e cu putinţă să fie altfel. Generalii americani sunt pregătiţi, vin cu uriaşele lor avioane, pun stăpânire pe ţară, şi în capul treburilor îi instalează pe „băieţi”. „Ţi-o jur, mamă, i-a spus; nu sunt visuri, sunt realităţi!…”

Ea a clătinat din cap, sceptică. Nicu s-a arătat incredul, ca şi Albert. Că s-ar putea cândva să mai izbucnească un război – da, s-ar putea. Un război rentabil, convenabil, îşi zice Nicu, un război care să le înlesnească afaceri, cât mai multe afaceri… Până la un asemenea război, gândeşte rece Aurelia, o să mai treacă ani, şi în vremea asta cine ştie ce se mai poate întâmpla cu Niou?!

Se înfioară din creştet până-m tălpi. Are încredere în isteţimea lui, dar o roade ceva, o sâcâie lăuntric şi nu-şi poate găsi tihna.

— Coane, iubitule, l-a abordat ea pe unul dintre „ai lor” într-o seară, după o partidă de bridge, ce zici? ne belesc *ăştia*? („Ne belescu! – imita vorba tatii, Dumnezeu să-i ierte, – care se rostea fără fasoane.)

Luat în pripă, celălalt nu i-a răspuns imediat, şi femeia a stat ca pe jăratic.

— E, – să te-aud, ne curăţă?

Şi el a încercat s-o calmeze.

— Fii liniştită, stimată doamnă, nu se-ntâmplă nimic!

— Nimic?

— Nimic! La même Jeannette…

— Oare?

— Sigur!

Era într-adevăr sigur?

Şi-acum? Acum Aurelia e în panică.

Mestecând încet feliile de curcan, gândul i se întorcea la fiică-sa, la Irina, soţia lui Ghiţă Găleată, acum Gică Gălăţeanu. Deşteaptă fată: d-na moştenit groaza de „visări”, de „aiureli”, de „fantezii” – leit dânsa. A venit la ea azi, dis-de-dimineaţă, şi, pe nemâncate, a întrebat-o dacă e adevărat că vor „s-o ia din loc”. Şi n-a aşteptat răspunsul, a spus că bine fac! Să nu se ia după Petriişor, el visează cu adevărat cai verzi pe pereţi! Gică e şi el practic; Iu tat-su îi pute gura şi-şi mănâncă de sub unghii, dar averea pe care o au e solidă, împărţită cu chibzuială – în bani, în acareturi, în aurărie şi argintărie. Ei, şi Gică susţine că trebuie să ne luăm valea. Până s-or mişca generalii mai trec ani, şi nimeni nu e sigur de nimic. Frumos cap capul Irinei; leit capul ei. I-a răspuns că, într-adevăr, tata pregăteşte ceva împreună cu Albert. S-ar putea ca an câteva zile, poate într-o isăptămână, să mai aibă un „necaz” cu un incendiu. Apoi, după câte a înţeles ea, o s-o şteargă de aici, din ţara asta blestemată. Unde pleacă? în Italia, acolo ar fi de înjghebat alte afaceri. Da, şi Gică tot aşa năzuieşte, să plece la Roma. Ea d-abia aşteaptă să se vadă odată acolo. Are destui bani depuşi pe numele ei la câteva mari bănci, şi va şti cum să-i întrebuinţeze cu folos. E hotărâtă să se despartă de Gică – nu interesează de ce. Vor rămâne prieteni, aşa se petrec lucrurile în lumea mare, şi la averea ei se poate socoti şi dânsa o „boieroaică* – nu? Poate că acolo, în străinătate, are să-i ceară, din când în când, sfatul lui Gică. Nu de alta, dar încă o părere, pe lângă aceea a tatii şi a lui Albert, nu

strică.

Irina a încredinţat-o c-or să fie şi ei repede *acolo*, dar în prag, înainte de a pleca, a făcut o mutră acră, obrazul i s-a întunecat deodată, parcă s-ar fi coborât beznele peste dânsa şi fruntea i s-a încruntat ca în clipele de adâncă descumpănire. Ea a vrut să ştie ce anume s-a petrecut, de ce schimbarea asta bruscă? Şi Irina nu s-a lăsat mult rugată.

Zilnic, constată dânsa, bolşevicii ăştia găsesc motive să-i persecute pe bogătaşi. Zilnic. Bine, asta se ştie, a întrerupt-o Aurelia nervoasă. Fii-sa *a* privit-o cu ochi duşmănoşi aproape, în care sclipea tăişul oţelului. Se ştie, a repezit-o pe un ton aspru, dar se mai ştie că tata şi Albert s-au cam deocheat. Gică se şi miră că până azi n-au păţit nimic. Pe piaţă, se zice că au „învârtit-o* cu incendiile şi au câştigat bănet, nu glumă. La bursă, printre cei care dirijează afacerile necurate, tata şi Albert sunt socotiţi clienţi graşi, dintre cei mai „tari. Gurile nu obosesc, tot felul de zvonuri se răspundesc pe seama lor.

Dar, precizează dânsa, nu sunt numai zvonuri. Tata şi Albert înşală statul, îi furnizează marfă proastă – au ei „oamenii" lor în comisiile de – recepţie –, primesc credite, pe care le întrebuinţează în scopuri personale, poate că le ştie toate astea şi mama. Primesc bani pentru diferite investiţii, chipurile îi preschimbă în valută străină şi le trec peste frontieră. Sunt – ce mai? – deocheaţi. Ar fi bine să plece cât mai repede, asta e!

Irina a trântit uşa, lăsând în urma ei un miros uşor, de parfum de bună calitate.

Câteva clipe, Aurelia a rămas nemişcată în pat, zdruncinată de scena Irinei. Are încredere în Nicu, i-a dovedit de atâtea ori că ştie să le „întocmească" bine. Şi în Albert are încredere. Dar cine poate şti în vremurile astea cum e bine să lucrezi ca să nu păţi nimic? Nu, hotărât, nu mai poţi şti nimic. Înainte erau pe la ministere şi pe la a lte instituţii oameni de-ai lor, oameni de înţeles. Acum? Doamne fereşte să *cazi*! Doamne fereşte!

A sărit din pat, şi-a înfăşurat zvelteţea trupului! «într-o pijama galbenă (o ghicitoare i-a spus că numai galbenul îi aduce noroc, şi ea, râzând de „prostiile” astea ale ţigăncii, în care nu credea, şi-a comandat o duzină de toalete de mătase în culoarea lămâii) şi a trecut în biroul lui Nicu. L-a găsit răsturnat în fotoliu, cu şervetul la gât, în timp ce bărbierul îl pudra. Prin oglindă i-a zărit chipul plin, cărnos, fără riduri, isurâzător. Ridicase sprâncenele a mirare. Niciodată n-a venit ea la un ceas ca ăsta în birou, voia să spună privirea lui.

Bărbierul a grăbit ultimele detalii ale toaletei, a salutat şi a plecat. Aurelia a aşteptat să se depărteze zgomotul paşilor – aşa! Acum a tras uşa din hol şi i s-a aruncat în braţe, pierdută.

Ah, ah, s-a speriat Nicu, ce e cu femeia lui, ce nenorocire a lovit-o? îi suflă pudra de pe pijama (uite: e plină de pudră, de la el a luat-o) şi o privi adânc în ochi. „Ce privire calmă!” gândi Aurelia, şi se linişti deodată, ca şi cum toate primejdiile ar fi trecut chiar în clipa ceea.

Îşi desfăcu braţele din jurul gâtului gros, roşu, umflat al omului ei şi rămase mereu în picioare, dar de astă dată calmă. Nu mai are ce sări spună. Totuşi, totuşi, stărui bărbatul, trebuie să se fi petrecut ceva, dacă ea a coborât din pat – nici ora opt nu e! – atât de devreme. Haide, sări dea idrumu irepede, cât se poate de repede, că are treabă (la fabrică, nu e timp de pierdut. Şi cum ea chibzuia dacă e bine sări împărtăşească îngrijorările Irinei, el o zori din nou. Trebuie să priceapă, voia s-o încredinţeze, că fiecare clipă e preţioasă. Pune, doar, la cale ou Albert o treabă serioasă, e grăbit. Îşi zvârli haina pe umeri şi-şi îndesă şapca în cap. (Ea nu-l putea suferi cu şapcă, dar el a lămurit-o: Trebuie!)

Văzâind că şovăie, Nicu se pregăti să plece. Atunci, îmbrăţişându-l din nou, îi refăcu scena cu Irina, exagerând îngrijorările şi-şi. El o ascultă liniştit. La urmă, privind la ceas, îi spuse, cu o hotărâre în voce pe care nu i-o cunoştea, că nu mai poate sta nicio clipă. O sărută grăbiit, se desprinse din braţele ei moi şi zbură pe uşă. După

câteva clipe, Aurelia auzi zgomotul maşinii, care se depărta… Şi acum… ce poate să fie acum? E atât de târziu… Până mai an ştia că toate întârzierile astea *produc*. Şi altceva n-o interesa. Acum, însă, e nesigură de (fiecare ceas, de fiecare clipă.

Ce să facă? Sună şi porunci femeii se anunţe pe şofer: trebuie să plece repede undeva. „La Blanche mă duc, îşi spuse, poate că ştie ceva”. Avea multă încredere în soţia lui Albert Leibo v ic i-Brâncoveanu. Se ridică de la masă şi, cu pasul hotărât, trecu în vestibul.

— Gata? întrebă ea slujnica.

— Gata, maşina v-aşteaptă!

*

…Întinsă pe-o sofa joasă, de cea mai autentică modă orientală, adusă de-a dreptul din Smirna, nevasta lui Albert Leibovici-Brâncoveanu părea foarte descumpănită. Părul ei, de astă dată roşu-aprins, după ce fusese negrrutuoi, era răvăşit, aidoma feţei grase, rotunde, împurpurate, pe care se iviseră câteva fire de sudoare. Avea un cap plin, de tânăr animal abundent nutrit şi adăpat, ochi imenşi, verzi, frumoşi, dar fără nicio undă de căldură într-înşii, nasul gros, cu nări late, buze cărnoase şi o dantură tare, de beton. Înaltă, îşi mişca trupul cu destulă uşurinţă şi răspândea un – miros supărător de parfumuri şi ape de toaletă amestecate. Privirea ei, care nu aduna din afară precum nu dăruia dintr-însa nimic, pentru că n-avea ce, rătăcea de la tabloul uriaş din peretele salonului la scoarţa veche, oltenească, spânzurată cu voită nepăsare deasupra divanului. Pictura semnată de cel mai preţuit portretist, înapoiat cu douăzeci de ani în urmă de la Paris, bogat şi distant, ca să înfierbânte setea de notorietate a ciocoimii bucureştene, în rândurile căreia îşi avea „clientela”, înfăţişa, în mărime naturală, pe însăşi doamna Blanche Leibovici-Brâncoveanu, într-o atitudine studiată, de mare dezamăgită; pleoapele trase peste ochi mai mult decât se cuvine, buza de sus puţin crispată; persoana ei suferea adică, şi în acelaşi timp sfida mediul înconjurător.

Niciodată nu i-ar fi trecut prin cap să pozeze, toată strădania ei concentrându-se asupra valorilor, cum spunea, adică asupra aurului şi platinei, blănurilor şi caselor, automobilelor şi toaletelor pretenţioase, aidoma Auréliei, buna ei prietenă Aurelia.

Scoarţa, cumpărată de Albert de la un cunoscut anticar – „furnizor al curţii regale române şi al ambasadelor" cum îl recomandă el oaspeţilor înmărmuriţi de admiraţie –, ar fi aparţinut lui Matei Basarab, lucrată de mâinile harnice ale jupâniţelor vremii. Iar măsuţa florentină dinspre fereastră stârnise (invidia financiarilor şi textiliştilor care-l vizitau; fiecare regreta că n-a avut minte s-o reţină pentru dânsull, la timp. Răspândea un miros dulce, îmbietor la vis, şi specialiştii în obiecte rare păreau convinşi că e din epoca Medicis-ilor. Adevărul (pe care-l tăinuia cu grijă faţă de toţi) era că pe dânsa n-o încânta nici faima, nici vechimea, nici meşteşugul rafinat cu care era lucrată. O preţuia doar pentru că vedea atâţia „granguri", atâţia pehlivani, atâţia oameni de afaceri care n-aveau nimic sfânt, rămânând cu gura căscată în faţa măsuţei, mirosind-o, dându-i târcoale, mângâind-o cu privirea lor grasă ca şi mâna. (De altfel, totul era la ei gras: pântecul, gâtul, totul – sânge şi osânză.) Asta înseamnă, judeca ea, că are în casă încă o valoare, pe lângă colierele, brăţările, inelele cu briliante şi ceasornicele de mână (judeca întocmai ca Aurelia Popescu).

Salonul cuprindea câteva fotolii, o altă masă, ceva mai cuprinzătoare, o vitrină plină cu bibelouri; pe pereţi covoare, unul lângă altul, o horă a culorilor dezlănţuite, de la albastrul lucios până la cenuşiul stins, de la galbenul auriu până la albul liliachiu. Mobilarea vilei n-a interesat-o niciodată în chip deosebit, precum pe atâtea dintre prietene, şi ele neveste de fabricanţi şi de negustori, mărturisind pasiune în alegerea dormitoarelor şi a sufrageriilor. Ea se întemeia pe priceperea lui Albert, pe care „nu-l întrece" nimeni, şi ceea ce ţinea să ştie era numai preţul cu care le cumpărase. Mobilele, covoarele,

bibelourile, tablourile însemnau pentru dânsa alte forme ale avuţiei, şi cu cât un obiect costa mai scump, cu atât era mai preţuit!

*

Blanche, pe numele de-acasă Basse, era fiica unei femei din cartierul Dudeştilor, rămasă văduvă de tânăra şi îndeletnicindu-se, ca să poată trăi, cu îndoparea gâştelor. Ea colinda, cât era ziua de mare, locuinţele cunoscuţilor mai înstăriţi, oferindu-le marfa. Adesea, Blanche (Basse pe-atunci) o însoţea. Gâscăreasa era primită fie în curte, fie la bucătărie, rareori în altă odaie. Dar copila ghicea, vag, saloanele din dosul uşilor închise, simţea parfumul florilor din vase şi rămânea cu ochii pierduţi pe gâtul ornamentat de o bijuterie al câtei unei cucoane. Se împrietenise fetiţa cu slujnicele, şi la anumite ceasuri era lăsată să privească din fugă interiorul casei. De câte ori se afla ou mamă-sa într-o locuinţă mai chivernisită, pretindea că are o nevoie şi rămânea multe ceasuri la toaletă, uluită de mecanismul closetului, trăgând de lanţ, privind ca fermecată apa care ţâşnea de sus, adulmecând flacoanele de parfum, mirosul săpunurilor şi al atâtor sticle şi sticluţe, cărora nu ştia ce întrebuinţare li se poate da.

Întoarsă acasă izbucnea în plâns, dând cu ochii de privata din fundul hanului, îmbâcsită de murdărie.

Gâscăreasa o privea cu ură, neputând pricepe isterica lele fetei, şi-i sporea năduful prin înjurături şi răbufniri zgomotoase. Ce dracu’ vrea Basse, glăsuia faţa ei, privirea ei, întreaga ei făptură, de – ce-i mereu neliniştită, ofuscată? Nu vede cât se trudeşte imă-sa pentru o pâine, alergând de dimineaţă p-înă seara după – gâşte, asudând cu îndoparea lor, şi apoi gonind din casă-n casă după clienţi? Nu ia parte la amărăciunile ei zilnice? Bucătăresele şi slujnicele nu mai au dezlegarea să cumpere, ele cu de la a lor putere, păsările. Gî, sca îndopată e adusă pe tavă la patul cucoanei, care la ceasul destul de înaintat al dimineţii n-a coborât încă. Femeia o întoarce, o miroase, o pipăie şi susţine că e totuşi slabă, aşa îndopată cum arată. Altele o refuzau, cu voce ascuţită,

susţinând că au fost păcălite rândul trecut, când n-au avut de pe urma păsării, scump plătită, nici două kilograme de untură. În – unele case întâmpina chiar ostilitate. Gâscăreasa ofta, clătina capul cu amărăciune, îşi blestema ceasul naşterii şi pornea mai departe – vara sub arşiţa care o făcea lac de sudoare, iama în bătaia crivăţului, să afle cliente mai îngăduitoare cu marfa ei.

Când şi-a dat seama de pricina suferinţelor lui Basse, fata care vedea atâtea case chivernisite şi traiul îndestulător pe icare-l duceau acolo oamenii, a încetat s-o mai înjure, ba chiar în sinea ei îi îndreptăţea necazul. Îşi dădu seama de ce întârzia copila prin closetele elegantelor apartamente şi de ce înapoiată acasă izbucnea în plâns. Gâscăreasa, pe deplin lămurită, o privea în ochi – ochi verzi şi mari, lipsiţi de orice licărire de inteligenţă şi de bunătate – îşi spunea că atunci când va fi mare, fata nu va goni prin târg cu gâşte îndopate şi nu va mai locui într-un han infect, cu privăţi murdare. Basse e frumoasă, mai frumoasă ca toate fetele din uliţă, chiar decât multe odrasle de negustori din centru. Are să se mărite cu un bogătaş, asta e sigur, şi are să aibă şi ea interioare asemănătoare celor văzute la alţii, cu „toaletele” curate, cu măsuţe încărcate de sticluţe şi flacoane plăcut mirositoare. A învăţat puţină carte, nepăsătoare la tot ce ţinea de duh, dar s-a dovedit foarte pricepută în întocmirea şi în alegerea pantofilor în prăvăliile de vechituri, unde devenise cunoscută şi apreciată ca clientă.

Creştea repede, devenea trupeşă, stârnea şi aprindea căutătura bărbaţilor, dar, tenace, nu se lega de nicio faţă, de nicio siluetă, oricât ar fi fost de plăcută; ea îl aştepta pe bogătaş, indiferent cum ar fi arătat. Rămânea multă vreme cu privirea muiată în tristeţe, pierdută undeva în spaţiu. Cine ar fi zărit-o în asemenea clipe ar fi crezut că Basse gândeşte adânc sau că e prada unor frământări cumplite. Adevărul era că Basse revedea vitrina cu bijuterii din centru, pe lângă care trecuse cu mă-sa. Erau acolo, strălucitoare în lumina care le învăluia, inele şi cercei şi brăţări. Şi ea va trebui să aibă asemenea podoabe. Basse

ar fi dorit. să înveţe franţuzeşte, muşcată lăuntric de şarpele invidiei de câte ori auzea clientele mă-sii ciripind cu uşurinţă în limba saloanelor.

Dar nu era în stare să obosească peste vreun manual sau să ia lecţii. Aveau, chiar, în han un bătrân profesor de limbi străine, care i-ar fi dat o oră, două săptămânal, pe un preţ modest. A şi întrebat dacă nu e amatoare, şi, bineînţeles, ea a răspuns, entuziasmată, că visul ei dintotdeauna a fost să ştie franţuzeşte. Ar fi dorit ca fără manuale, fără profesori şi fără nicio oboseală să-şi apropie limba; să se culce într-o seară, după colindul caselor bogate, unde ducea gâştele îndopate, şi să se trezească dimineaţă vorbind franţuzeşte. Aşa ar fi dorit să se întâmple, şi, cum miracolul întârzia, ea a rămas aceeaşi ignorantă cu nuri.

La vârsta de optsprezece ani, Basse n-ar mai fi vrut să ajute gâscăresei. Ducea coşul cu păsări, şi de câte ori întâlnea vreo cunoştinţă din cartier lăsa pleoapele în jos, nu numai ruşinată, dar parcă vinovată de sărăcia ei. De altfel, pe mărunţii croitoraşi îşi vânzători de prăvălie din han îi privea cu atâta indiferenţă, încât nu-i *vedea*. Basse nu credea că ar avea cineva dreptul la consideraţie atâta vreme cât haina îi e boţită şi n-are o casă cuprinsă. Şi cum mă-sa salahorea din zori până la asfinţit, înotând vitejeşte în lipsuri de tot felul, Basse se simţea în afară de lume, un ciot de care nu te împiedici, azvârlindu-l din calea ta cu piciorul. Şi ea nu voia să fie săracă, nu se cuvenea, gândea.

Ca să curme certurile ivite din pricina încăpăţânării fetei, hotărâtă să nu-şi mai încarce braţele cu gâştele îndopate, mă-sa a încercat s-o bage la un magazin de mode al cărei patron îi era client.

— Parcă ar fi născută pentru o asemenea îndeletnicire, o încredinţă negustorul, aşa înaltă, drăgălaşă, *prestigioasă* cum arată. În trei luni, va prinde rostul.

Basse a rotit ochii ei verzi, mari, strălucitori prin magazin, n-a păstrat nimic într-înşii, dar în căpşorul ei a

pătruns un fel de teamă, un fel de stingherealã, pe care nu şi-o putea alunga. Băieţii ăştia şi fetele astea, îşi spunea, se trezesc devreme ca să ajungă aici la magazin, stau toată ziua în picioare, închinându-se în faţa muşteriilor, înghiţind fără a crâcni îmbufnarea unora şi nevricalele altora, obligaţi să zâmbească mereu. Hm, e greu, e foarte greu! Şi ce se poate câştiga? I-ar trebui o sută de ani ca să-şi cumpere, din leafă, broşa cu briliante pe care a zărit-o în vitrina îmbăiată în lumină. Nu, nu intră la niciun magazin de mode. Poate la o croitorie, sau, cum i-a spus mă-sa, subţiindu-şi buzele ca să dea cuvintelor un tâlc aristocratic, „la o casă de confecţiuni”? Şi printre patroanele acestora, gâscăreasa are cliente. Ba una chiar i-a şi spus că Basse nici nu va avea nevoie să rămâne prea mult în atelier, să facă adică meseria, aşa sprintenă şi fâşneaţă cum e. Da, şefa atelierului de croitorie o asigură că în primele săptămâni o „ocheşte” un bărbat „bine” şi-o scoate de acolo.

Cum adică, se miră gâscăfeasa, aici, la atelier, vin „bărbaţi bine*, tineri necăsătoriţi? Nu, nu vin numai d-ăştia, o lămureşte patroana, de ăştia nici nu prea are nevoie. Vin, itocmai dimpotrivă, bărbaţi însuraţi, respectabili bancheri sau proprietari de moşii şi de păduri, cu baldârele lor imposibile, pe care tot atelierul se căzneşte să le împopoţoneze cât mai convenabil, să le înghesuie cărnurile în toalete iscusite, să le amelioreze catastrofa nudului diform, să le schimbe într-o oarecare măsură înfăţişarea elefantină. Ei nu mai primesc nimic de la aceste tancuri fără motor, dar sunt legaţi de familie prin multe interese şi printr-un fel de „respectabilitate* la care ţin mult. Nevestele le-au spus tot, într-o convieţuire de douăzeci-treizeci de ani, le-au dat tot, şi acum, comercianţi cinstiţi, ei îşi plătesc datoriile. O capă, o blană, încă o rochie şi încă un inel, iată ce mai pot femeile astea râvni şi dobândi. La rândul lor, bărbaţii, toţi oameni de „onoare*, doresc altceva; fireşte, în afară de casă.

Şi o asemenea fată ca Basse ar face uşor carieră acolo.

Cum gâscăreasa se încruntă, mărturisind prin trăsăturile rigide ale feţei brăzdate o împotrivire, patroana reveni, cu voce dulce, asupra propunerii.

Ea e, adevărat, puţin modernă, puţin codoaşă, nu sfătuieşte pe nimeni să-i primească propunerea, nu sileşte pe nimeni. P-aici vin atâtea mame care se roagă, care o imploră să le primească odraslele, dintre care unele nu sunt de lepădat. Ea, însă, e foarte pretenţioasă, nici nu se uită ia grăsanele de duzină – sau la slăbănoagele romanţioase. Îi trebuie fete ca Basse, i-o mărturiseşte deschis. Şi să nu-şi închipuie că numai boşorogi vin aici cu babormiţale lor legitime, nu! Vin şi bărbaţi mai tineri, chiar tineri de tot, care-şi îmbracă amantele de un sezon sau de câteva primăveri. Se poate întâmpla ca pe fată s-o placă un băiat d-ăsta, în plină vigoare. Ce fel de tineri sunt ăştia, crede că nu mai e nevoie să spuie; dacă-şi pot îngădui să vie „aici”, la acest faimos atelier de mode, e la mintea cocoşului că sunt, toţi, putrezi de bogaţi: feciori de bani gata. Ea, ea şefă şi „directoare” a modei, a adunat multă experienţă în viaţă şi a devenit, prin urmare, o dată – cu vârsta tâmplei ninse, o înţeleaptă. Ea o sfătuieşte să nu respingă nici curtea unui om mai matur, dacă n-o avea norocul să se ivească altul, fără angarale. Şi adăugă, îndepărtând orice izmeneală, în orice „combinaţie” de acest soi e interesată. Îşi va fixa ea la timp pretenţiile…

La început, ideea de a se plimba prin atelier în „model” îi surâse. Munca nu va fi prea grea, nu i se cere o sforţare. La atelier în faţa clientelar, sau acasă în faţa oglinzii – aproape acelaşi lucru. Da, la atelier e şi mai bine, are atâtea prilejuri să vadă toalete şi poate-poate, aşa cum o asigură patroana, îi cade repede în palmă un bogătaş. Da, o asemenea îndeletnicire îi surâde…

Au trecut câteva zile, ea s-a interesat de ceea ce va trebui să facă la atelier şi un simţământ supărător o copleşi. Nu, nici atelierele de acest soi nu i se potrivesc. Şi acolo zise vine. la ore regulate, şi acolo eşti la cheremul primei maimuţe, şi acolo trebuie, aidoma păpuşilor, să zâmbeşti necontenit. Bărbatul îndrăgostit şi generos? Da,

poate să fie, dar nu se ştie când. Sau vine la timp, dar nu-i trece prin minte s-o ia de nevastă. Dacă e din prima categorie, a bătrânilor însuraţi, atunci merge la sigur că trebuie să-i devină amantă. (Oameni de acest fel, trăind alături de femeia lor douăzeci-treizeci de ani, nu mai divorţează.)

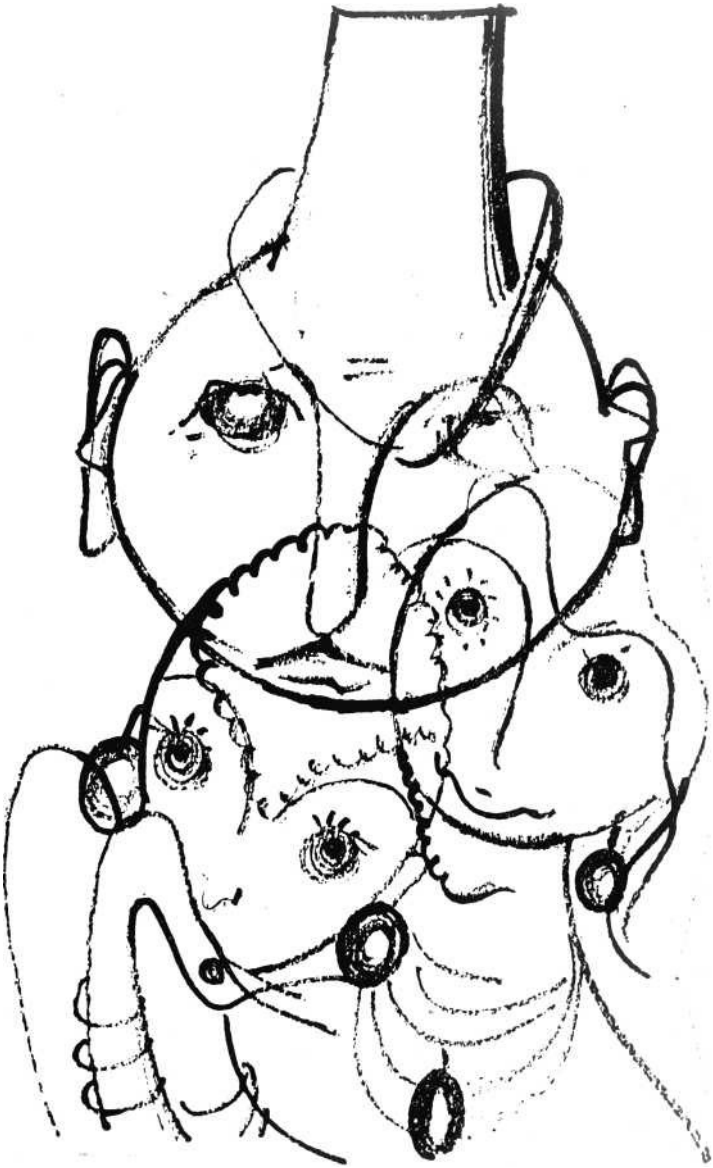

Dacă e din cealaltă categorie, cine o asigură că

îndrăgostitul, fie el cât de tânăr, se va gândi neapărat s-o ducă la ofiţerul stării civile? Poate că va fi mai convenabil să-i ceară, ca şi precedentul, să împartă doar patul cu dânsul, în schimbul toaletelor. Nu, nu, o asemenea «aventură nu-i place. Ea vrea să devină, aidoma clientelor mă-sii, întocmai ca femeile care se îmbracă la acel mare atelier de mode: nevastă de pe care să atârne aurul, cu o casă modernă, îmbelşugată, cu maşina la scară. Aşa vrea să fie – şi va fi!…

Gâscăreasa a cutreierat cu fii-sa pe la diferite cunoştinţe – care director de societate petrolieră, care bancher sau industriaş –, stăruind, în felul ei aprins, să i se găsească fetei o ocupaţie.

Mustăcioşii cavaleri tomnatici o măsurau pe Basse din cap până-n picioare, îi zâmbeau cu tâlc şi, mângâindu-i mâina, o încredinţau că vor căuta „ceva”, dar până una-alta ar dori s-o vadă mâine seară, înainte de închidere. Basse pleca mofluză, imputând mă-sii toate amărăciunile de care se simţea pătrunsă. Dar cum nici coşul cu gâşte umplute nu mai voia să-l poarte prin oraş, consimţea să încerce mereu aflarea unui loc „convenabil”, vreo funcţie oarecare, uşoară…

Cineva, dintre vecini, a încredinţat-o că e predestinată scenei: atâta bogăţie capilară, aşa ochi, asemenea talie… Teatru sau coregrafie trebuie să facă, nu încape nicio îndoială. Şi ea s-a încălzit pentru o asemenea idee, care-i deschide ferestre largi spre toate lumile visate, adică spre interiorul cu mobile scumpe, spre bijuteriile râvnite, spre maşina de lux, spre viaţa îmbuibată, grasă, plină…

Gâscăreasa, iubindu-şi fata cu pasiunea lupoaicei care-şi apără puii, nici n-a vrut s-audă de o asemenea „carieră”. Ea n-a fost niciodată la teatru, dar din moşi, strămoşi ştia că a fi actriţă înseamnă a te culca în fiecare noapte cu altul, a-ţi măcina sănătatea în chefuri şi a sfârşi pe – un pat de azil, sau chiar pe un pat de spital. Zadarnice au fost lacrimile fetei, zadarnice toate rugăminţile vecinului, expert în teatru: femeia n-a vrut să cedeze.

Zilele treceau, şi obrajii, de pe atunci plini, ai şi-şi prinseseră o paloare ciudată. Mâncăcioasă, ahtiată după carne şi dulciuri, Basse respingea bucatele şi vădea o adâncă preocupare. Gâscăraasa îşi cunoştea bine odrasla şi nu-i putea, deci, bănui nimic dincolo de frunte, dincolo de acea frunte de marmoră, minunată în seninătatea ei absolută. Dacă Basse nu mănâmcă, dacă ea refuză pipota de gâscă şi gâtul umplut şi prăjitura de griş cu marmeladă, dacă rămâne ceasuri întregi ca şi o înd ar gândi, atunci trebuie să se fi întâmplat ceva grav – cu fii-sa. Şi gâscăreasa a priceput, în cele din urmă, că Basse trebuie să facă teatru – sau moare.

Şi femeia şi-a prezentat fata unui bătrân actor pensionar, care dădea lecţii de artă dramatică şi plasa automobile vechi, – izbutind mai bine în această din urmă îndeletnicire. Era un pletos cu lavalieră, tip convenţional de boem, aparţinând, prin ţinută şi prin voinţă, sfârşituiuii secolului trecut.

Zărind-o pe Basse, i-<a mărturisit că i s-ar fi potrivit mai bine rolul de clientă pentru cel mai „simpatic” automobil decât acela de „studentă”. Cu ce ochi, cu ce figură, cu ce bucurie zgomotoasă a primit ea acest compliment! Era exact ceea ce gândea şi ea. Arta dramatică? O doare în coate de toate talentele şi de toţi „maeştrii” ăştia cu lavalieră şi cu plete. Pe ea o stârneşte automobilul, şi bătrânul are dreptate: clientă – cumpărătoare de maşină, adică – ar trebui să fie, şi va fi!

Niciodată am s-a îndoit de victoria ei, ’niciodată. Pe când în micul birou al pensionarului se fixau orele de studiu îşi „onorariile”, cineva bătu, o bătaie aproape poruncitoare, în uşă. Din chipul în care bătuse se putea ghici caracterul hotărât al omului. De altfel, pensionarul se şi ridică, susţinând că trebuie să fie clientul de aseară, un domn foarte energic, după credinţa sa. Şi cum e cunoscător, psiholog încercat, (pretinde, nu greşeşte.

Când uşa se deschise, Basse privi spre, tăinărul care intră şi, dintr-odată, o izbiră mănuşile galbene de piele fină pe care noul-venit le purta. Acest amănunt o tulbură

adânc. Mănuşi galbene înseamnă bogăţie, fără nicio îndoială, şi itânărul trebuie să fie unul dintre „băieţii de bani gata” despre care îi pomenise croitoreasa.

Pensionarul se grăbi să-i întâmpine cu ploconeli şi cu mierea unui zâmbet care-i transfigura chipul. Hotărât, observă gâscăreasa, ăsta-i om de soi.

Basse fu prezentată tânărului, care-i sărută mâna, ridicându-i-o până la bubele sale subţiri. (Basse era convinsă că aşa e uzanţa: bărbatul să ridice până la gura sa mâna femeii.) Apoi îşi scoase mănuşile.

Basse îşi coborî pleoapele peste ochi, imună oricărui zbucium, şi gestul o prindea. Între timp, gâscăreasa îl examănă atent pe Albert Leibovici şi păru mulţumită de rezultat: da, e un băiat „bine”, de-aia bătrânul pletos i-a prezentat-o pe Basse şi nu dimpotrivă, cum ar fi fost firesc. Actorul se pricepe la marfă de soi. El ştia, doar cine e Basse, o fată oarecare, fata gâscăresei, pe când tânărul trebuie să fie un prinţ al Gabrovenilor, unul dintre aşii pieţei comerciale. Uite, are un inel cu un briliant cât bobul de mazăre în deget şi e îmbrăcat ca în jurnalele de modă. Aici a venit să cumpere o maşină. E lămurită.

Basse gândea în felul ei, dar nu prea mult deosebit de al mamei. Spuse bătrânului actor că aşteaptă. Are timp. Să termine întâi cu dânsul. La care pletosul, surâzând plăcut impresionat, răspunse că a şi terminat; dumnealui vine mai târziu să-şi ridice. automobilul.

Într-adevăr, încuviinţă tânărul, totul e-n regulă. Şopti ceva la urechea pensionarului, mai mult din cap decât din gură, întrebă pe Basse dacă poate conduce doamnele acasă, deocamdată cu motocicleta: are una confortabilă, cu ataş, în care încap amândouă.

Gâscăreasa şi-a adus aminte, subit, că are treabă chiar în strada aceea şi n-are nevoie să fie condusă, iar actorului i s-a spus că va trece altă dată pe acolo. N-a mai trecut niciodată.

Albert Leibovioi a condus-o pe Basse la Şosea, aşezând-o alăturea de dânsul în motocicletă, a oprit apoi la

un restaurant, unde i-a oferit o masă bogată.

Pe-atunci, Albert Leibovici se afla după cea dintâi contrabandă de mătase izbutită. Îi spuse fetei că are proiecte mari, chiar săptămâna viitoare pleacă din nou, la Paris, pentru o altă mare afacere. Basse nu şi-a dat seama despre ce anume afacere poate fi vorba. Atât a simţit, că Albert va fi în stare săii mobileze o casă bogată şi s-o facă, în fine, şi pe dânsa citenta bijutierilor din centru.

S-au căsătorit, au închiriat un apartament, tot în cartier; după trei luni, Albert făcând o nouă călătorie la Paris, s-a înapoiat împurpurat la faţă ca un felinar şi i-a anunţat că a cumpărat o casă la Şosea, în parcul milionarilor.

În celelalte călătorii, Basse l-a însoţit şi a sfârşit prin a pricepe natura „marilor afacerr ale soţului. Lua parte, ascultând, mută, la conciliabulele pe care bărbatul ei le avea, în camere de hotel, cu tot felul de mustăcioşi şi de încruntaţi, sau cu băieţi care făceau mereu cu ochiul şi clătinau capul ştrengăreşte, şi vedea, păstrând mereu aceeaşi tăcere, baloturile şi pachetele de mătase naturală franceză trecând la iuţeală hotarele „spre Bucureştiul lor lacom, unde-o aştepta altă maşină şi altă pereche de cercei cu briliante.

După fiecare contrabandă, Albert îşi schimba automobilul şi oferea nevestei altă bijuterie. Au dus-o aşa câţiva ani, fără preocupări dramatice, într-o existenţă saturată de osipeţe şi de plimbări şi văduvită de orice grăunte de duh.

Gâscăresei, Basse i-a cumpărat o căscioară, tot prin cartierul vechi, a înţolit-o abundent şi a silit-o să renunţe la îndeletnicirea ei, cunoscută. Avea grijă să-i dea, săptămânal, o sumă din care să se întreţină. Bluzele, rochiile, pantofii care se demodau luau de asemenea drumul bătrânei. Foarte rar, la o sărbătoare, o poftea şi pe dânsa la masă.

Basse, între timp, învăţase a mânui cum se cuvine cuţitul şi furculiţa, graseia o franţuzească aproximativă şi

avea ceea ce se numea prin saloanele industriaşilor şi ale negustorilor „şic”. Ea indica zilnic bucătăresei ce anume are de gătit, nemărturisind preferinţe – şi aici se deosebea de Albert – pentru felurile pretenţioase: icre negre, prepeliţe, brânzaturi străine, băuturi tari. Mânca şi bea orice. O singură mâncare era interzisă în casa lor: gâsca umplută.

Albert făcea călătorii dese în străinătate, cu Nicu Popescu, şi când li se părea bărbaţilor că e bine îşi luau cu ei şi nevestele.

Acolo, în marile centre cosmopolite, Basse, devenită Blanche, odată cu schimbarea numelui de familie al soţului ei, ajuns dintr-odată Brâncoveanu, a prins gustul diverselor rafinamente: al vazelor de flori, al bineknirilor, al serelor. fireşte, se interesa, lucidă, de preţul şi nu-i ales de valoarea lor de investiţie. De câte ori îl silea x* Albert să cumpere o statuetă de aur, minuţios lucrată de un meşter cu renume, se interesa cu ce preţ ar putea s-o revândă cândva. La fel cu tablourile, tu covoarele, cu serviciile de argintărie. Era ahtiată după bunuri, de toate soiurile. Dar fără preferinţe. Cumpăra, de pildă, comandând prin telefon, mere. Nu cerca un anumit soi; i se aduceau renate, parmen-aurii, domneşti, creţeşti. Ea mânca unul, două, nouă, dar ar fi dorit, simultan, să le măniânce pe – toate, în aceeaşi clipă le-ar fi vrut pe toate. Tot aşa cu icrele negre, cu fripturile, cu băuturile. Avea adeseori indigestii. În căpşoral ei n-u intra nimic care is-ar fi putut ridica deasupra bunurilor cotate la bursa plăcerilor şi a valorilor, mai ales a valorilor. (Adevărul era că nici n-avea plăcere de ceva care nu putea fi schimbat în bani.)

Odată cu creşterea avuţiei, casa lor era din ce în ce mai mult primitoare de oaspeţi. Veneau slujbaşi superiori din ministere, secretari generali şi chiar miniştri, fiecare întrecându-se în a lăuda gustul fin al lui Albert pentru obiectele de artă cu care îşi înţesase odăile.

El avea, auzind asemenea complimente, o satisfacţie care-i colora obrajii şi făcea să-i salte puţin ochelarii pe nas. Ea, prin alte prietene, cu care era mai intimă, încerca

să afle imediat preţul mobilelor sau al tablourilor sau al covoarelor admirate.

Odată (era la începutul ascensiunii lui Albert), cineva dintre invitaţi, după ce zăbovise mult cu privirea asupra colecţiei de ipânze din sufrageria în care de-abia sfârşiseră cu toţii masa, întrebă unde e biblioteca.

Albert a pălit, iar pe frunte i se iviră broboane de sudoare. Blanche făcu ochii şi mai mari decât îi avea, cutremurată de un gând: poate că şi biblioteca ar prezenta o valoare. Auzise ea vag că sunt cărţi scumpe. Scumpe? Adică de preţ. Ea n-a citit an viaţa ei decât jurnale de modă şi din când în când, un roman de aventuri. Albert, an afară de ziarul de economie şi finanţe *Argus*, n-a pus mâna niciodată pe o carte, pe nicio carte. Singurele sale „distracţii" – cum spunea – erau reprezentaţiile de circ şi revistele lui Tănase.

Îşi privi oaspetele zâmbind forţat şi, agăţându-se de o idee care-i fulgera prin cap, răspunse cu aerul cel mai firesc din lume că biblioteca, toată, e la legat. (Băiatul unui cunoscut al său avea o bibliotecă şi-l auzea mereu că duce sau aduce cărţi la sau de la legat.) Invitatul îi spuse că ar dori să-i vadă şi comoara asta, la care Albert consimţi, întreg, din creştet până-n tălpi, numai zâmbet.

A doua zi, dis-Kle-dimineaţă, şina chemat contabilul („omul lor", al patronilor) şi i-a dat poruncă să-i întocmească pană seara o bibliotecă. Să fie de mai mare, să ocupe trei pereţi, aşa cum a văzut el pe la marii avocaţi pe unde îl mânau câteodată complicatele sale afaceri… Ce cărţi anume să cumpere?… Albert se încruntă. Părea foarte plictisit de această nevoie de precizare pe care i-o cerea funcţionarul, altminteri slugarnic, ascultător. Păi dacă era vorba să-i facă o listă, să nu-il mai obosească, l-a repezit Albert. Să se ducă şi el pe la cunoscuţi, pe la avocaţii fabricii de pildă, şi să vadă ce cărţi au şi ei în rafturi: aceleaşi cărţi să i le cumpere şi lui. Şi – încă o dată – bibliotecă mare, rafturi late, volume cât mai frumos legate, cât mai multe: să „facă impresie".

Contabilul a dat din cap, în semn că e lămurit, că ştie ce trebuie să facă. Peste câteva zile, o cameră spaţioasă fu transformată în bibliotecă, şi prietenii săi constatară uimiţi că Albert Leibovicinbrânooveanu este un pasionat cititor de savante cărţi juridice. Contabilul rugase, în numele patronului, pe câţiva avocaţi să-i îngăduie a nota lista tomurilor pe care le aveau aceştia în bibliotecă. Conştiincios, a colindat apoi librăriile şi anticariatele şi a alcătuit, astfel, biblioteca lui Albert Leibovicidlrâncoveanu din zeci de tratate de procedură civilă şi penală, coduri şi colecţii vaste de jurisprudenţe, studii şi comentarii de specialitate. Când unul dintre cunoscuţii săi, fost pe vremuri profesor şi ajuns, prin diferite avatare, remizier de bursă, s-a mirat de cuprinsul bibliotecii, Albert a rămas puţin pe gânduri, neştiind ce anume trebuie să răspundă. Ce are nevoie, l-a întrebat omul, de atâtea tratate de drept, de atâtea studii juridice? Cel mult ar fi înţeles să găsească în bibliotecă, printre alte cărţi, *Codul Penal*! Atât. Dar istoria legislaţiei Venezuelei? Dar masive tratate de drept administrativ? Dar savante incursiuni în probleme de strictă specialitate, cum ar fi evoluţia vieţii constituţionale a Marii Britanii? Ce rost aveau asemenea volume în biblioteca sa?

Albert a tăcut, a meditat asupra celor spuse şi a sfârşit prin a-l ruga *pe* profesor să-i cumpere el ce crede că s-ar potrivi *casei*. Şi prietenul i-a îndeplinit dorinţa.

Rafturile bibliotecii s-au umplut cu cărţi de literatură şi filosofie de tot felul, de la marii poeţi greci până la poeţii francezi decadenţi, de la filosofii antichităţii până «la cei mai moderni, de la sociologii clasici până la revoluţionarii de toate nuanţele. Fireşte, cărţile noi au fost întâi tăiate şi apoi legate. De ele nu se atingea nici Albert, nici Blanche. Ea s-a întrebat, însă, de preţul lor, şi a fost mulţumită aflând că unele dintre ele, ediţii rare, luxoase, pot fi oricând revândute pe bani buni.

Ce-o fi cu Albert? Ea ştia că bărbatul ei, împreună cu Nicu Popescu, a pus ia cale o nouă „operaţie* comercială, o nouă lovitură. A plecat de dimineaţă foarte bine dispus,

spunându-i, doar în treacăt, cum i-ar fi vestit o apropiată excursie la Sinaia, că în câteva zile vor părăsi ţara. Asta – să n-o preocupe, n-are niciun motiv să-şi facă îngrijorări inutile. Bine, dar casa? Mobilele? Tablourile?

Albert a prins-o cu degetele-i groase de guşă, surâzând. Prostii! Bijuteriile, tablourile şi covoarele – numai cele de mare valoare – le vor lua cu dânşii. Celelalte le vor lăsa aici, asta nu – stinghereşte de loc. Toate rămân în paza lui Mitică Sprâncenatu, unchiul lui Nicu Popescu. Are încredere în el. Da, da, are încredere, a stăruit; mai multă încredere decât în propriii săi părinţi şi – să nu se supere! – decât în mama-soacră. De altfel, ceea ce nu vor lua cu dânşii nu are cine ştie ce valoare.

Blanche ar fi vrut, să nu piardă nimic din ce a adunat, dar îşi dădea seama că e zadarnic să se împotrivească. Dacă Albert a hotărât aşa, e limpede că aşa e bine. N-a surprins-o nici părerea pe care o avea el despre propriii-i părinţi. Tatăl lui Albert, Dudl Leibovici, era un omuleţ scund, cu părul sur, cu nişte ochi de broască, şi pe care îi ţinea mai mult în pământ. Părea că tăinuieşte ceva, o ispravă ruşinoasă, un păcat greu, o vină ştiută numai de dânsul. Cine îl cunoştea mai bine, însă, pretindea că insul n-are – ce ascunde: e gol pe dinăuntru aidoma unei măsele găurite, n-a făcut niciodată vreun mare rău nimănui şi niciun bine. Toată viaţa, bătrânul Leibovici a fost telal. Prietenii l-au botezat cu două porecle: i se spunea când Dudl-parăh, când Leibovici Moţatul. De unde obârşeau ele, nu se ştia.

Mama lui Albert era o persoană corpolentă şi mioapă. Până la îmbogăţirea fiului purta ochelari cu rame ieftine de nichel, cumpărate „de ocazie” la unul dintre negustorii ambulanţi ai Dudeştilor. Odată cu chivernisirea lui Albert, femeia îşi punea lornietă de abanos când ieşea în oraş, şi nişte ochelari ai ramă groasă de aur acasă, când silabisea Mica publicitate.

Albert avu grijă de părinţi, cărora nu le păstra în chip deosebit nicio afecţiune. Îi voia doar căpătuiţi, ca să nu dea prilej ceainăriilor cartierului să-i spurce”. Pe Dudl l-a

îmbrăcat curat şi l-a obligat să poarte cravată. A trebuit să lupte mult cu bătrânul, care se încăpăţâna să umble, ca şi odinioară, vara şi iarna, cu gâitul gol sau acoperit cu o fâşie oarecare, cu o basma sau cu un fel de fular. N-are nevoie de cravată, a ţipat el, niciodată n-a pus „mofturile* astea, ceea ce nu l-n împiedicat să fie respectat de sărbători, la sinagogă, ca oricare gospodar. Şi apoi, nici nu ştie să le înnoade, e o întreagă „complicaţie" întocmirea cravatei. Albert a fost, însă, dârz şi a înlăturat toate împotrivirile bătrânului. Cravata e absolut necesară, i-a spus, fără ea pierde din prestigiu fabrica Firul. Nu pricepe? El, Albert Brâncoveanu, coproprietarul fabricii Firul, nu-şi poate lăsa tatăl fără cravată. Vrea să-l facă de râs? Vrea să aibă neplăceri? Vrea să-tl nenorocească?... Nu ştie s-o înnoade? Nici «n-are nevoie. Uite: i-a cumpărat o duzină de cravate gata înnodate. Bătrânul n-na mai avut încotro, a fost înduplecat şi a început să poarte cravată. Ba s-a promit, chiar, *pe* exagerări: întrebuinţa numai gulere tari, şi în fiecare zi altă cravată.

Cunoscuţii săi, prietenii de altă dată, telalii colecţionari de cârpe şi de hârtie de maculatură, îl priveau chiorâş, unii, zâmbind cu tâk, alţii... „Uite-l pe Dudiparăh, spuneau cei dintâi, parcă a înghiţit un baston: şi-a pus şi zgardă la gât". „Mă, să fie-al dracului, spuneau alţii, Leibovici Moţatul s-a şucărit: numa la «ştaif» şi la «păsărică»!"

Bătrânul înfrunta vitejeşte pe foştii săi cunoscuţi şi prieteni, sau îi ocolea. Acum el nu mai umbla după haine vechi de-a lungul şi de-a latul oraşului. Locuia într-o casă încăpătoare, elegantă chiar, la „centru" (adică în strada Bărăţiei), şi vindea câte-o „partidă" de marfă primită de la fabrică din ordinul fiului său. Şi era foarte mulţumit.

Pe bătrâna doamnă Ţipra Cnip Leibovici a îmbrăcat-o de asemenea în cele mai scumpe toalete şi a făcut-o prezidenta societăţii de binefacere Ajutorul general pentru ocrotirea văduvelor prin deces.

Femeii îi şedea foarte bine când îşi punea câte-o rochie neagră de mătase şi ochelari mari (ochelari de sticlă

obişnuită) cu rama de aur ca să asiste la o nuntă sau la un botez: aşa trupeşă, masivă, părea un cal de dric, zidit de sus până jos în solemnitate. Ca şi gâscăreasa, părinţii lui Albert erau rar invitaţi la dânşii.

Are tact, îşi spuse Blanche, şi se simţi iar năpădită de griji. Ce i s-o fi putut întâmpla lui Albert?

Punându-şi pentru a zecea oară întrebarea, se înverşuna împotriva ei însăşi. Ce înseamnă agitaţia asta? Nervii ăştia dezlănţuiţi? Panică? Da: panică!

Este, ca şi Aurelia, căsătorită de peste douăzeci şi cinci de ani, şi în răstimpul ăsta a avut de atâtea ori prilejul să ştie că un bărbat ca Albert are dreptul să întârzie: atâtea obligaţii, atâtea afaceri… îşi spune că au fost şi alte împrejurări, mai delicate, în viaţa ei, când însă a ştiut să fie tare. Contrabandele dau palpitaţii. Ca şi mărfurile vândute la negru. Ca şi achiziţionarea şi specularea devizelor. Mai bate la uşă câte-un procuror… Mai o invitaţie la cabinetul de instrucţie, mai o descindere… Nu, nu vrea să-şi aducă aminte de nimic. Atâta ştie, că a fost cum se cuvine: calmă. Şi acum?…

Îşi şterse cu batista de mătase sudoarea şi vru să telefoneze Auréliei, dar în drum spre aparat, care se afla la câţiva paşi de sofa, se xăzgândi. Ce poate să ştie Aurelia mai mult decât dânsa? Era, aidoma ei, femeie practică, fără gărgăuni, fără fasoane, care punea preţ pe ceea ce merita: pe bani, pe bijuterii, pe marfă, pe tot ce poate însemna un câştig, o avere. Îi plăceau şi ei briliantele, automobilul de ultimul tip, blănurile şi covoarele scumpe. Mânca, asemenea ei, mult şi ar fi vrut să le înghită pe toate. Blanche simţea că între dânsa şi Aurelia nu e decât o deosebire de nume, altminteri se aseamănă în toate. Nevasta lui Nicu Pop eseu era fiică de negustori, ea, Blanche, îşi socotea mama din aceeaşi tagmă; se ocupase, doar, cu vânzarea gâştelor; făcea deci comerţ. Aceleaşi gusturi, acelaşi fel de a privi lumea. Nu, n-are de ce s-o cheme la telefon. Nu-i putea spune nimic nou.

Şi se întoarse la sofa. Acum i se pare că e liniştită, că-

şi poate, în sfârşit, frâna nervii. Se întinse iar pe pernele moi, încercând să aţipească. N-a prea mâncat azi cum se cuvine: doar două ouă, o felie de şuncă, o sardea, un picior de curcan şi puţină brânză. Se simte uşoară, aproape flămândă. Şi când n-are stomacul plin, nu poate adormi, deşi medicii la modă, pe care, ca orice femeie bogată, i-a consultat, au asigurat-o că e mai bine să te mulţumeşti seara ou câteva fructe… Ea crede în ştiinţa doctorilor, are, chiar, în faţa lor un fel de sfiiciune, care o transformă în faţa gâscăresei de acum treizeci de ani, şi n-ar cuteza «să-l înfrunte. Totuşi, îşi dă bine seama că numai când mănâncă normal („ca lumea”), adică abundent, adoarme cu uşurinţă şi are somnul adânc, netulburat de vedenii.

Acum, asta e limpede, nu va putea s-aţipească, îşi repetă, şi căscă plictisită. Un zgomot de paşi pătrunse până la dânsa. Se ridică, sprijinindu-se în coate, şi rămase atentă, în aşteptare. Nu, nu sunt paşii lui Albert.

În salon a năvălit – agitată, febrilă – Aurelia.

Mai întâi s-au sărutat. Aurelia Popescu a cuprins cu braţele-i pline grumazul roz-alb al prietenei şi i-a simţit tona de parfum şi de alifii şi de pomezi în care se îmbăiase. („Obicei prost, de când se chivernisiseră!”)

— Levănţică?

— Cuurn?

— Am întrebat: Levănţică?

— Nu, se apără Blanche ca de cine ştie ce învinuire.

Nu mai întrebuinţează, de multă vreme, decât produse „originale”, aduse prin contrabandă, cu avionul, de la Paris. Şi încă nici acolo nu se mai găsesc – ca pe vremuri. Are ea o cunoştinţă, un fel de vară „de-al doilea” a unui aviator, un băiat foarte drăguţ, care se şi pricepe în produse de toaletă: asta o salvează!

— Da’ tu cred că n-ai nevoie de nimic; Nicu te-a aprovizionat pentru o sută de ani!

Aurelia o privi pe jumătate surâzătoare, pe jumătate îmbufnată.

— Te-nşeli, *chérie*, află c-am avut nevoie de-un *rouge*.

Bineînţeles, de-un *rouge* adevărat, dinainte de război, şi-am dat din colţ în colţ pin l-am găsit!

— Parole?

— Asta mi-e crucea! Tot Nicu, săracul! Are el nişte combinaţii cu un droghist, poate-l ştii, Henry, de pe Calea Victoriei, un tip *charmant*, care serveşte clientela de altă dată, lumea bună, moşieresele şi bancheresele* protipendada – ce mai?! – şi s-a ţinut de capului, dragă, şi mi-a adus zece tuburi – o folie, ce să-ţi spui?! O folie! Desfăcându-şi braţele, cu care o încolăcise, şi punându-i4 e pe umeri: Da' tu cum stai cu ro-ge-ul?

— Hm! mai am ceva. Dacă ştiam că aveai nevoie…

— Nu mi-a dat prin cap să-ţi cer. În fine!

Îndepărtându-i-se puţin de ea şi zărind în perete un tablou mic, înfăţişând un cap de copil luminat de zâmbet: Când ai luat asta?

Blanche urmări mâna Auréliei. Aha, tabloul cel nou. Se încruntă uşor, semn că vrea să-şi amintească.

— Mda, e un Tonitză! Nu e cine ştie ce!

Izbutise să se exprime întocmai ca fabricantul de aţă

Lazăr Şvonţ, mare cunoscător în ale picturii şi prieten bun al familiei, îi urmărise atentă fiecare mişcare când examina o pânză şi-i reţinuse şi vocabularul. Expertul în aţă şi-n plastică se apropia de tablou ca şi când l-ar fi adulmecat, se retrăgea apoi câţiva paşi, închizând puţin ochii, îi redeschidea, clătina din cap şi îşi dădea verdictul. Blanche făcea la fel, nimeni nu se mira, şi unii, mai ageamii, o credeau chiar cunoscătoare.

— Tonkză? se miră Aurelia. Petrişor spunea că e la mare căutare.

— M-aş mira, răspunse cu simulată indiferenţă cealaltă. Înţeleg un Andreescu. Avem doi, ştii?

— Ştiu! Şi Nicu a cumpărat unul.

— L-a înşelat un grec, îmi amintesc.

— Exact. Tabloul era de Andreescu, dragă, da de alt Andreescu: Tănase, Tase Atanase Andreescu… sau aşa

ceva.

— Ei da, da vezi că nu-i totuna… *À-propos* de tablouri, ce faci cu ele? Cu toată casa? C-aveţi şi voi, slavă Domnului, destule!

— Nicu a şi hotărât: le lasă toate (adică alea de nu le luăm ou noi, pricepi?) lui nea Mitică, unchi-său…

— Taaci! Aşa a hotărât şi ad meu! Cu noi nu luăm decât ce e transportabil. Câteva valize, bijuteriile, blănurile, o pânză, două, o carpetă…

— Şi Rolls-ul, bineînţeles.

— Asta, vezi, am uitat să-l întreb. Nu ştiu cum a aranjat.

S-au aşezat pe sofa. Servitoarea le-a adus întâi o tavă, plină vârf cu sandvişuri, şi apoi alta, cu cafele, şi au început să mănânce, în grabă, cu poftă, ca şi când s-ar fi aflat după un post prelungit. Apoi au aprins câte-o ţigaretă.

— Unde plecăm?

Blanche ridică din umeri. Habar n-are. Şi nici că-i pasă. Repetă, cu vocea scăzută, că are încredere în Albert. Aici prietena sa îi dădu dreptate. Şi ea, şi Nicu îl preţuiesc mult pe Albert. Are cap. E isteţ, plin de iniţiativă. Dar ea ştie unde vor pleca. Poate să-i spună, la urma urmei. Blanche e cea mai bună prietenă a ei. Adică, nu, a greşit, e unica ei prietenă.

— În Italia, dragă! în Italia plecăm! Nu ştiu cine a avut ideea: Nicu, sau Albert, da ştiu că e bună! auzi? Să mai stai aici, când fiecare mişcare ţi-e urmărită! Să nu mai poţi „combina” ceva, să nu mai ai acces la ministere, să fii la cheremul ţopârlanilor din fabrică… E posibil?

— Nu, desigur, aşa ceva nu e posibil! îi dădu dreptate cealaltă.

— Dar ce-o fi că n-au venit? sări brusc de pe sofa Aurelia. Ce poate să fie?

Blanche ridică din umeri descumpănită, şi deodată îşi pierdu toată stăpânirea de sine. Nervii, scăpaţi din hăţuri, o luară la goană ca nişte cai sălbatici urmăriţi de năluci şi

o târâră printre stânci şi văi, şi peste câmpuri. Era purtată pe nişte aripi uriaşe de groază şi, ca nicicând în viaţa ei, fu obligată să rumege un gând: nu care cumva…

S-a ridicat şi ea de pe sofa, şi acum ambele femei se află în mijlocul salonului, ou auzul biciuit, cu ochii zgâiţi, toată făptura lor aşteptând să înfrunte parcă o primejev…

Aurelia îşi aprinse altă ţigară (fumează prea mult, observă ea, şi tutunul îi strică tenul), se învârti prin odaie grăbită şi, revenind spre Blanche, îi mărturisi că de astă dată tremură pentru soarta lui Nicu, pentru soarta lui Albert, pentru soarta…

— Isprăveşte, te rog, cu cobitul ăsta! o întrerupse, din ce în ce mai enervată, Blanche. Nu vezi în ce hal sunt? Simt şi eu că nu-i în regulă ceva. Cât e ceasul?

Punând întrebarea, îşi privi ceasulbrăţară, dar ochii ei nu înregistrară nimic, – plutind parcă pe vaste întinderi accidentate.

— Şase!… Fantastic! Nicio ştire! Niciun telefon!

Blanche ar fi avut poftă s-o repeadă, s-o umilească, să nu-şi mai aleagă cuvintele, aşa cum făceau fetele din han, cum însăşi mama ei obişnuia când se aflau la ananghie şi erau sâcâite. Aveau fetele şi nevestele hanului o expresie grasă, porcoasă, pe care în clipa aceea ar fi vrut să i-o scuipe Auréliei drept în faţă. Atâta lipsă de tact, atâta isterie…

Blanche luă contact cu o realitate nouă şi cu o nevoie pe care n-ar fi bănuit-o niciodată: aceea de a găsi o ieşire unei situaţii, de a se descurca singură. Şi Aurelia asta, care e atât de agitată numai şi numai de teama de a nu pierde bijuteriile, blănurile, maşinile, banii de pocher şi de bridge… E îngrijorată, pretinde, de soarta lui Nicu sau de aceea a lui Albert? Haida de! Mofturi.

Blanche intuia pricina adevărată a neliniştii Auréliei pentru că era aceeaşi, da, aceeaşi care o măcina şi pe ea. O – ura în clipa aceea pe nevasta lui Nicu Popescu tocmai pentru că vedea cât de mult îi seamănă, cât de robită e de preocupările mărunte, care ţin de pântece şi de huzur. Ca

şi Aurelia, nici ea n-a fost în stare să se înduioşeze, o singură clipă măcar, de mă-sa. Dimpotrivă, când o vedea la zile mari, îi era cu neputinţă să nu însoţească imaginea bătrânei de coşurile pline doldora cu gâşte (gâşte umplute). Redevenea fata gâscăresei, şi asta o făcea să sufere, să-i pară rău. Nu, nu, trebuie să recunoască adevărul: că, întocmai ca Aurelia, nu e îngrijorată de nimeni şi de nimic. Soarta ei o munceşte, o enervează, o sperie, soarta ei – atât.

Cum Aurelia se oprise tocmai atunci în faţa oglinzii, examinâându-şi cu atenţie obrazul şi făcând. cu glasul voalat, observaţia că tutunul îi strică tenul, avu, ca la lumina unui fulger, în chip şi mai puternic, revelaţia propriei sale firi. Pe femeia asta o preocupă, chiar când pe bărbatul ei îl paşte poate o primejdie, frăgezimea tenului. Pe drum, în automobilul de tip nou, s-a gândit, desigur, la colierul scump, cumpărat în ajun, şi la brăţara atât de nostimă pe care, fără nicio îndoială, o va avea mâine. Era plictisită de pierderea asta de timp, avea oră la coafor, la pantofar. Întârzierea lui Nicu i-a tulburat programul. A venit aici ca să-şi recapete liniştea, să i se spună că totul e în regulă; Nicu şi Albert izbutesc „lovitura”, alte milioane vor veni să sporească averea lor, şi aşa imensă, plecarea e sigură. A venit la dânsa ca să afle că bărbatul ei trebuie să rămână în oraş şi să schimbe câteva păreri despre noua modă a ciorapilor americani sau despre minunatele perspective ale plimbărilor, întâi în Italia, apoi pe Coasta de Azur sau în tulburătorul Paris. De cum a intrat, a îmbrăţişat-o. Au flecărit despre parfum şi ruj de buze. Nepăsarea Auréliei este şi nepăsarea ei, şi convingerea – care i, se adânceşte pe măsură ce trece timpul – că aluatul din care ambele sunt „fabricate” e acelaşi, o enervează, o exasperează. A pomenit, acum câteva clipe, Aurelia de îngrijorarea pe care i-o pricinuieşte soarta lui Nicu, soarta lui Albert, soarta ei? Ce caraghioasă prefăcătorie! Ce fals sunau cuv-intetle! Ea simte doar – şi nu se înşală – că Aurelia nu tremură pentru soarta nimănui. Şi copiii îi sunt străini. Petre Popescu, fiuil lor, supranumit Bucium, fost în

mişcarea legionară, setos de notorietate şi de viaţă uşoară, aproape că nu şi-a cunoscut mama. La rândul ei, Aurelia n-a făcut nicio sforţare să-şi înţeleagă băiatul, care a crescut ca o buruiană de maidan, sălbatică, pe care lipsa oricărei morale, ca şi cercul cunoştinţelor în care se învârtea l-au – făcut crud, nepăsător, în stare de orice. (S-a şi dovedit, în timpul legionarilor, pe cât de sec la minte, pe atât de ticălos la fapte.) Băiatul ăsta, o namilă de-i dai de două ori vârsta pe care o are, rânjea de câte ori îşi privea părinţii.

Blanche venea adesea în casa Popeştilor şi avea prilejul să-l vadă. Era nu atât înalt, cât spătos, cu un cap pătrat şi umeri tari şi cu ochi unici-mici, vârâţi în fundul orbitelor, ca şi când s-ar fi ferit de lumină, de aer. Aurelia nici nu şi-a dat seama când s-a pomenit cu el atât de bolovănos, atât de zuriliu. Între patru ochi a-i aveau ce-şi spune, iar în lume, în salonul plin de musafiri, Petre nu ştia decât să jrâdă gros şi să rostească fără motiv aparent câte-un „fain” sau câte un „mişto”.

— Mă uit la el, îi spunea Aurelia, şi să mă bată Dumnezeu dacă înţeleg: ăsta-i copilul meu?

Blanche ar fi dorit să-i spună că n-a făcut nimic, absolut nimic, ca să fie copilul ei. Dar nu cuteza: nici ea n-a făcut nimic ca să-şi apropie… nu importă pe cine.

Petre vorbea cu tat-său într-un chip cu totul deosebit. Îl striga pe nume: Nicu, şi-l bătea pe umăr ocrotitor (era cu un cap mai înalt ca dânsul), lăudându-l:

— Eşti gigea, şefule!

Dar nici de Irina, fiica Auréliei, nu a fost niciodată legată în vreun fel. Au măritat-o repede – şi bine au făcut, cu toate că, după câte se aude, nu prea duce trai ca lumea cu bărbatul ei, Ghiţă Găleată, care îşi zice acum Gică Gălăţeanu.

Blanche e convinsă că zilele căsniciei Irinei sunt numărate. Aidoma prietenei sale, neliniştea de care e cuprinsă acum e pricinuită de grija pentru propria-i soartă. Atât, o clipă, dar numai o clipă, îi trecu prin minte ideea că viaţa fără iubire, fără credinţă, fără tandreţe e goală şi

tristă, că femeile acelea din han, acelea de pe stradă, văzute din goana limuzinei agăţându-se de tramvaie ca să ajungă mai repede la fabrică sau la atelier, acelea care robotesc prin prăvălii şi birouri au un rost, se simt legate de cineva, de ceva, pe când dânsa, pe când Aurelia… înlătură însă repede gândul, ca pe o povară inutilă, şi îşi întrebă prietena dacă vrea să guste din tartina cu caise, pe care servitoarea le-o adusese de ou vreme.

Desigur, va gusta. A mâncat, doar, atât de puţin acasă… E flămânidă şi cu nervii zdruncinaţi.

Înfulecând bucăţile mari de pe farfuria de cristal, se interesa de chipul în care a – reuşit bucătăreasa o asemenea minunăţie. Ea se sileşte cu „neroada* ei s-o înveţe să facă o simplă plăcintă cu mere, şi până azi a avut numai eşecuri. Şi nu e o femeie de – rând. A fost, doar, şi ea pe vremuri *cucoana*. I-a murit bărbatul în plină tinereţe şi a lăsat-o fără niciun sprijin, fără niciun fel de avere. Ce să fi făcut? A intrat ca bucătăreasă fireşte, la boieri. A servit şi la curtea contelui Bonay din ţinutul Aradului, şi la prinţul Turcabey al nostru, *şi* la – un Ghica şi la alt Lahovary… (Barem de la ăst din urmă ciocoi să fi învăţat măcar întocmirea plăcintei!) Ei bine, toată experienţa ei *şi* toate sfaturile pe care i le dă Aurelia se dovedesc cu desăvîreire zadarnice: „neroada* rămâne la ale ei. Dacă i-ar da reţeta tartinei cu caise?

— Cu cea mai mare plăcere, sare Blanche, veselă că-şi poate dovedi amabilitatea faţă de prietena care-i mânca, pofticioasă şi parcă nesăţioasă, prăjitura cu cea mai mare plăcere. Nici n-are nevoie să cheme femeia, în treacăt, îi spune, doar, că bucătăreasa lor a servit la Paris, la baronul de Marvay, *şi* – dacă-şi reaminteşte Aurelia – de acolo a adus-o Albert, acum zece ani, când a făcut, cu Nicu, un „tura prin Europa ca să reasigure la marile societăţi străine fabrica. Şi bine au făcut, pentru că, în chiar prima săptămână după înapoierea lor, a izbucnit un foc cumplit, care le-a distrus firele de bumbac, o avere, câteva zeci de milioane serioase. E drept, au primit despăgubirile cuvenite şi aşa au avut curajul să mai suporte alt incendiu,

şi mai necruţător, de proporţii şi mai mari… Uite reţeta! – şi-i întinse un cartonaş mătăsos.

Aurelia îşi însemnă într-un carneţel cu coperte aurite formula şi-i întoarse cartonaşul.

— De unde îl ai?

— Cartonaşul? De la mama, de la un bal de pe vremuri: ordinea dansurilor.

— Mda!…

Aurelia a dansat şi ea, la vârsta balurilor, cu tinerii care roiau în sală, dar ţinea să ştie cine este fiecare în parte, cât câştigă mai ales. Şi nu s-a lipit de niciunul, fie el cât de chipeş. Ea i-a bănuit pe Nicu venind din zgura timpului, ager, lacom de avere, isteţ şi i s-a părut că numai aşa se cuvenea să se întâmple toate în viaţa ei. De acasă păstrase o serie de imagini care o ţineau mereu trează „şi nu îngăduia să lase deschise ferestrele fiinţei ei hazardului, înduioşărilor, sentimentalismelor. Copilă, asista la tocmelile nosfârşite ale tatălui cu vreun client venit din fundul unei provincii să cumpere marfă. Era necruţător tata. Îşi punea ochelarii pe nas, nici urma urmei unui zâmbet nu-i înflorea pe buze, băga vârful creionului ascuţit în gură şi socotea – atent, absorbit de un singur ţel: al câştigului – gologan cu gologan. Aurelia îi vedea faţa schimbată şi i se părea că un duh rău l-a răpit pe celălalt, pe omuleţul grăsan şi pufos, şi l-a înlocuit cu ăsta, hirsut. De ce, se întreba dânsa, atâta zbatere, atâta risipă de jurăminte şi fierbinţeala asta supărătoare? îşi dădea seama, cu părere de rău, că e totuşi tatăl ei acolo, aşa crunt, cu privirea de fiară, aprig în pretenţii. Se bătea cu pumnul în piept, revenea asupra fiecărei cifre şi înceta zarva iscată numai după ce simţea în palmă gologanii grei ai cumpărătorului. Mai târziu, când a crescut, şi-a dat seama că aceea era adevărata faţă a tatii. Îl auzea în lungi dispute cu chiriaşii săi, văduve hămesite, meseriaşi cu datorii, hamali şi vânzători ambulanţi. Nu le îngăduia nicio amânare, nu le ierta dobânda.

Era fată împlinită, „domnişoară M în preajma

măritişului, la vârsta melancoliilor trecătoare şi a optimismului robust, când, înapoindu-i-se de la o croitoreasă, unde încercase o rochie nouă, găsi în faţa grilajului porţii lor o bătrână atât de nevolnică, încât de-abia se ţinea pe picioare. Era iarnă, omăt înalt şi sufla un vânt rece. Femeia părea s-o fi aşteptat de mult în frig şi în bătaia viscolului, pentru că ia zgomotul maşinii tresări.

Aurelia a coborât din automobil, vădit nemulţumită de apariţia acestei bătrâne, înfăşurată într-un fel de sac căruia îi zicea, desigur, palton. Capul, cu părul sur, îi ieşea de sub broboadă în noorânduială. Pielea obrazului zbiârcită şi ochii plânşi sau poate înlăcrămaţi din pricina gerului grăiau mai bine decât ar fi putut-o face bătrâna. Desigur, o cerşetoare.

Aurelia băgă mâna în poşetă, dar în timp ce căuta o monedă mică auzi glasul femeii:

— Ce… ce… vreţi… să… Nu. sunt cerşetoare!

Ea a închis repede poşeta, ruşinată. O examina mai bine, şi în privirea înlăcrimată a bătrânei i se păru că ar recunoaşte pe cineva. Acolo, în pupilele obosite, era o s-o înteie care-i stârnea vagi adiuceri-aminte.

Bătrâna n-o lăsă mult să şovăie. Era fosta ei bonă. Ah, da, într-adevăr, bona ei! Ce femeie voinică, sănătoasă, cam trecută, dar plină de vigoare era! Cum o mângâia, cum o alinta, cum îi făcea timpul plăcut, instruind-o, cântându-i doine de prin Ardeal, stârnind mereu alte jocuri… Au trecut de atunci zece – doisprezece ani, şi bona, iat-o… epavă.

Dar să intre în casă. Îi strânse mâinile aproape degerate. Nu, nu intră în casă. A fost, doar, acolo. A vorbit cu „domnul*, pe ea a aşteptat-o! Dar ce s-a întâmplat? Dacă o pofteşte dânsa în casă?… Nu, nu, nu se poate, *a fost în casă*… Şi printre suspine, cu greu reprimate, bătrâna i-a spus că a împrumutat de la „domnul*, cu câteva luni înainte, o sumă de bani. A lăsat zălog un ceas de aur, singura ei avere, pe care nu l-ar fi vândut în ruptul capului.

— Înţelegeţi, domnişoară, este tot ce mi-a lăsat bărbatu-meu. L-am dat ca garanţie pentru banii împrumutaţi. N-am avut răbdare să mă duc pe la negustori sau la Muntele de Pietate, şi-apoi mi se părea că n-o să-mi dea câit aveam nevoie. E drept, am semnat o hârti-e la domnu': că dacă nu scot ceasul într-o lună, nu mai am niciun drept la el, asta-i drept! N-am avut bani într-o lună. O săptămână, numai o săptămână a trecut peste soroc, şi, iată, domnişoară, am venit cu banii! Mă cheamă fii-meu, unicu meu copil, bolnav pe moarte, la spital (suferă de piept, săracu' î) şi-mi cere să-i aduc ceasul. Ce să facă el cu ceasul când îi sunt zilele numărate, nu ştiu! Ştiu că *trebuie* să-i duc ceasul. Dar „domnul", tatăl dumneavoastră, nu vrea să mi-l dea! A trecut, zice termenul: e ceasu' lui zice. Şi-atunci, te-am aşteptat pe dumneata… Dumneata n-ai să mă laşi, nu trebuie să mă laşi… Uite banii, drăguţă!

Şi cu mâini uscate, tremurânde (unde erau mâinile bonei de altă dată, harnice, vii, sprintene?) desfăcu o legăturică.

— Bine… bine… spuse stingherită Aurelia, o să vorbesc cu tata… o să…

— Te rog, drăguţă, te rog să nu mă laşi! Moare băiatu' şi nu-i împlinesc dorinţa, ultima lui dorinţă. Atâta bucurie îmi cere… Te rog, drăguţă…

— Bine, bine, vino mâine…

— Vin mai târziu… Aştept aici…

— Nu, vino spre seară…

Înainte ca Aurelia să şi-o poată retrage, simţi pe mâna-i înmămuşată buzele uscate ale bătrânei, care-i mulţumea hohotind de plâns.

— Vin seara, drăguţă, seara la opt. Am să sun şi-am să aştept. Înăuntru nu intru!

Când Aurelia i-ia cerut. tatii să-i dea femeii ceasul (banii i-a adus, doar o săptămână de întârziere nu contează), omul a căpătat o înfăţişare de care copila s-a speriat. Fruntea i se încruntă, şi obrajii i se înroşiră foc.

— Cum? strigă el. Mi-a adus banii, şi o întârziere de-o săptămână „nu contează*? Dar ştii tu, fetiţo, cum am făcut eu banii? Cum avem casele astea, edecurile astea, moşia asta, toate câte le vezi? Ştii tu cum am făcut ca să ai blănurile pe care le porţi, inelele şi brăţările cu care te împopoţonezi, automobilul, averea? Săptămânile astea *întârziate* au fost la temelia lor, pricepi? Ce-mi pasă mie de calici? Calicilor ăştia, dacă peste noapte s-ar îmbogăţi, le-ar păsa de alţii? Nu! Este o pedeapsă de la Dumnezeu să fii sărac şi n-ai dreptul să i te împotriveşti ăluide-sus. Şi-apoi: pentru ce să mă despart de ceasornic, pentru ce? auzi? Feciorul ei e pe patul de moarte! Ei, şi? câţi nu se află acum pe patul de moarte! Nu, nu e o răutate, nici nu ştiu ce-i aia! Şi dacă-i răutate, uite, răutatea asta o faci şi tu! Vrei să vezi?

Şi cum ea îl privi nedumerită, omul îi spuse, pe alt ton, de astă dată aproape dulce:

— Eu din afacerea cu ceasul calicei câştig zece mii de lei. Dăoii-i tu, şi protejata ta are ceasul imediat. Dă-mi tu ăşti zece mii de lei! Să te văd: te desparţi de bani? Se apropie de dânsa, şi Aurelia îi simţi răsuflarea. Ei, ce zici, fetiţo?

Ea lăsă ochii în jos. Într-adevăr, nu se putea despărţi de bani.

Seara, când bătrâna a sunat la poartă, Aurelia a ridicat din umeri şi i-a trimis vorbă prin servitoare că nu poate face nimic…

Pe coridoarele caselor unde locuiau se perindau tot felul de năpăstuiţi, cărturari dintre care unii de vază, văduve, meseriaşi, studenţi, cu părul vâlvoi, disperaţi; le lipseau banii. Mereu şi mereu banii. La masă îl auzea pe tata povestind despre Cutare că s-a spânzurat din pricina mizeriei, sau că fata Cutăruia a ajuns la bordel din aceeaşi pricină. Toate, prin urmare, se învârteau în jurul banilor. Atunci, tata are dreptate. Şi numai căsătoria cu Nieu i se părea – ba nu, se corecta ea, *era*, fără îndoială – firească…

Şi deodată, rămase cu furculiţa înfiptă în pasta

tartinei, incapabilă să mai facă o mişcare! Nicu! Uitase cu desăvârşire pricina care o împinsese aici. Şi-acum, iat-o redevenită lucidă, interesată de soarta soţului ei, a obiectului ei cel mai de preţ.

Va să zică n-a venit! be află aici la Blanche un fel de soră a ei (mai mult o altă Aurelia), tocmai din pricina panicii care o cuprinsese azi. Şi iată, în puterea nopţii, n-are încă nicio ştire, niciun semn de la bărbatul ei, de la bărbaţii lor.

Blanche moţăia pe sofa. Cealaltă o zgâlţâi uşor.

— Ce e? Ce e?

Îşi şterse ochii întinzându-şi alene braţele.

— Blanche… Hai să ne culcăm!

— Cum?

— Ei da! Ne culcăm… Vedem noi mâine ce-i de făcut! … Hai!

Aurelia ar fi vrut să-i spună că e foarte îngrijorată, foarte enervată şi că nu crede *să poată* dormi. Dar simţea că nu va fi crezută. Privindu-şi prietena se privea pe sine însăşi.

— Hai! răspunse ea reprimându-şi căscatul…

*

„Mi-a pierit somnul, îşi spuse Blanche, am aţipit puţin, şi acum… acum fac o noapte albă.*

Privi spre sofaua în care se afla Aurelia. Cu ochii pe jumătate închişi, prietena ei părea că doarme. S-o lase aşa, nu e de fel curioasă – dar de fel – să ştie ce anume se zbate în căpşoral ei de pasăre.

„Când te gândeşti, observă Blanche, că era până mai ieri-alaltăicri atât de calmă, atât de imună oricărui zbucium lăuntric!…”

Când s-a întâlnit – imediat după 23 August, în casa lui Coste! Popescu, fratele asociatului lor – Nicu, bărbatul Auréliei, cu unul dintre potentaţii marii industrii şi a fost întrebată ce crede despre „catastrofă* ea, arătându-şi dantura albă într-o n zâmbet indiferent, a ridicat din

umeri.

— Ce catastrofa? Care catastrofă? Toate-s trecătoare!

— Trecătoare? a îngânat-o celălalt, neîncrezător şi alarmat. Trecătoare?

— Da, da, aşa cum îţi spun: foc de paie.

Ce sigură de ea, ce calmă era! Şi dacă au venit „ăştia* cui ce-i păsa? Pe ea, pe ei nu-i prea supără nimeni. Nemţii au fost zdrobiţi, Antonescu e pulbere, fabrica Firul va continua să furnizeze vechilor săi clienţi marfă proastă pe bani buni, prin ministere aceiaşi „băieţi de treabă* (prieteni de-ai casei) vor face şi de azi înainte tovărăşie cu Albert şi-i vor înlesni „loviturile*, viaţa li se va scurge în huzur şi niciun nor n-o va tulbura.

Când, întâmplător, maşina în care se afla se încrucişa cu o coloană de manifestanţi, ochii ei priveau salopetele şi chipurile aspre fără a reţine o imagine, gândul trecea dincolo, peste manifestanţi, spre colierul de perle, spre *safétă* plin de cocoşei, spre capa cea nouă.

Între patru ochi cu Aurelia, îşi mărturisea bucuria că nimic nu se va schimba.

— Doar decorul, draga mea, pricepi?

Da, Aurelia pricepe şi închide iun ochi, ştrengăreşte.

Ei, şi ce dacă a venit generalul Sănătescu la putere, s-a oprit lumea în loc? Nu e şi Sănătescu ăsta unul „de-al lor*? Ca şi ou legionarii, ca şi cu Antonescu, un om deştept ca Albert se poate înţelege de minune şi cu noua stăpânire. Prin ce se deosebeşte Sănătescu de Antonescu? Sănătescu nu omoară evrei – asta-i tot!

Aurelia o aproba, copleşită de admiraţie pentru judecaita ei sănătoasă, plină de optimism. Şi Nicu i-a spus tot aşa: Numai decorul s-a schimbat, piesa e aceeaşi.

Şi în primele săptămâni ale cârmuirii Sănătescului, Blanche s-a convins că are dreptate sută la sută, cum se exprima ea cu modestie. Guvernul n-a atins pe niciunul dintre legionari, pe niciunul dintre fascişti. Pe evreii scoşi din casele lor nu i-a lăsat să revină la cămin, iar legiuirile celelalte, maimuţărite după nemţi, nu le-a schimbat.

Precum a prevăzut ea, cu asemenea oameni se poate lucra – ca şi cu legionarii, ca şi cu antonescienii, ca şi cu liberalii, ca şi cu ţărăniştii.

Ah! Aurelia îi sărea de gât, răpusă de o fericire care o depăşea, şi-o săruta apăsat pe obraji.

— Eşti o minune, *parole*! O minune, şi un cap!…

Şi Blanche, izmenindu-se:

— Exagerezi, spunea, roşind uşor de plăcere. De altfel, aşa le vede şi Nicu al tău!

— Da, dar parcă tu eşti şi mai precisă. Asta-mi place la tine: preciziunea.

În reuniunile lor intime, şi Nicu, şi Albert îşi râdeau în pumni de „lozincile" şi de „discursurile ălora. La masă, ei continuau să invite pe directorii de ministere, şi în căldura iscată de vinul vechi (Cotnar curat) sau de şampanie franţuzească (ultimele sticle păstrate cu grijă) încheiau cu bine tranzacţiile.

— Vezi, dragă, să ne trimiţi un băiat priceput! îi spunea Nicu directorului general de la Finanţe.

— Nicio grijă! Are să ancheteze cu… „nepărtinire"!

Şi zâmbea cu tâlc.

Se înfăţişa, la fabrică un inspector, muiat din cap până-n picioare în miere, strângea mâna patronilor şi le spunea, privind cu grijă în dreapta şnn stânga:

— Am primit instrucţiuni: voi fi… nepărtinitor.

Seara, inspectorul închina pahar după pahar în sănătatea proprietarilor fabricii Firul şi a doamnelor Aurelia Popescu-Hotmare – cum era poreclit Nicu la Bursă – şi Blanche Leibovici-Brâncoveanu. Au fost serile acelea plăcute, şi părea că nimic nu le va tulbura cândva.

A venit apoi la cârmă generalul Rădescu.

— Ce zici, Albert?

Şi nevastă-sa îi scruta ochii, doar – doar va afla într-înşii ceva.

— Zic că-i bine, a răspuns bărbatul, e cât se poate de bine!

S-a lămurit: „Alte măşti, aceeaşi farsă”.

Şi într-adevăr, sub cârmuirea Rădescului, Nicu Popescu-Hotmare şi Albert Leibovici-Bdncoveanu au mai (izbutit o „lovitură”.

— Şi Rădescu ăsta e „de-al nostru”, a observat Nicu.

— E băiat bun! a recunoscut Albert.

— Şi foarte patriot, *parole*! a ţinut să sublinieze celălalt.

— Asta se vede, ce mai?…

— Şi foarte democrat…

— Cred!

— Păi să-ţi spună lumea: când s-a certat cu Antonescu, de l-a trimis puţin în lagăr, dădea mâna cu toţi fi… cu toţi evreii, p-onoarea mea!

— Am auzit!

Şi sub cârmuirea Rădescului fabrica Firul propăşca văzâind cu ochii.

Când s-au înteţit manifestaţiile şi a curs şi sânge în faţa Palatului, Blanche, intrigată, ca şi Aurelia, şi-a întrebat bărbatul ce anume se întâmplă. Pe ea „n-o priveşte nimic* atâta timp cât bijuteriile şi „napoleonir şi blănurile îi sunt bine păzite; vrea să ştie, însă, dacă o poate „cumva* ameninţa „cât de cât* ceva.

Albert a liniştit-o. Chiar acum s-a despărţit Nicu de un general de la Ministerul de Război, om „de-al nostru* şi foarte bine informat.

— O să-i strunească bine pe bolşevici! l-a încredinţat el. Rădesou lucrează mână-in mână cu regele!

Blanche n-a vrut decât atât: cineva – şi cel mai potrivit era tocmai Albert – s-o asigure că toate răni în cum au fost! Ea personal nu se interesează de nimic şi nu-i pasă de nimic, poate să fie la cârmă oricine; principalul este să nu se atingă nimeni de ce este *al ei*. A văzut că Albert se pricepe ca şi Nicu să fie bine cu toată lumea. Dintr-un loc sigur, fără putinţa vreunei îndoieli, a aflat şi altceva: războiul – *tot* războiul – are să dureze cel mult o lună. Atât.

Bomba atomică intră în funcţiune, şi vrăjmaşul, zdrobit, se închină. Războiul ăsta trebuie să înceapă la 16 ianuarie; nici înainte, nici după.

Albert i-a sărit de gât şi l-a sărutat de două ori, lung, apăsat, pe hăloile obrajilor.

— Ce ţi-am spus? i s-a adresat el. N-avem niciun motiv să fim îngrijoraţi!

— Niciunul! i-a asigurat Nieu, şi a mai cerut un pahar, încă unul.

Se simţea încălzit şi ameţit de propriile-i năluci.

— Nimic, a rostit Albert cu vocea gâtaită de bucurie, să nu-ţi închipui că am renunţat la botez. Nu! Ce adică, dacă s-a întors roata mi-am şi schimbat gându!? Ferească Dumnezeu! mai ales că n-am nicio simpatie pentru *ăştia*! Numele mi l-am schimbat, de ce n-aş face treaba completă?!

Părea că tratează o afacere, una din bănoasele Lui afaceri, la întocmirea cărora se dovedise totdeauna meşter.

— Am şi vorbit cu popa, îl înicurajă celălalt, descheindu-se la vestă. Un om foarte cult. făe rade în fiecare zi – miroase-al dracului a levănţică! Mor damele după el!

În seara aceea, toate s-au desfăşurat limpede şi frumos şi bine. Nemţii au fost zdrobiţi de bolşevici. Ruşii îndârjiţi şi înflăcăraţi, s-au pornit iureş împotriva armatelor hitleriste şi praf au făcut din ele. S-a dus dracului trufia lui Fritz. Acum, ce fac generalii americani? îi lasă pe bolşevici de capu' lor? Haida de! Slăbiţi sunt, istoviţi sunt! Acu e-acu! Şi după o lună de război, ai noştri sunt stăpânii lumii. Aici la noi se întăreşte Rădescu – „băiat bun, mă Albert, să-l pui la rană!" – şi fabrica Firul va primi alte comenzi. Şi să vezi cum curg gologanii grei în buzunarele isteţilor…

…A trecut ziua de 16 ianuarie şi nu s-a întâmplat nimic, dar Niou le-a spus că s-a amânat puţin războiul – poate cu o lună, poate cu două.

Între timp, afacerile mergeau strună. La începutul lui martie, însă, Rădescu a fost luat la goană şi a venit la

cârmă alt guvern, de astă dată cu mai mulţi „bolşevici”. Albert nu s-a speriat, şi mai puţin Nicu, al cărui frate, Castel Popescu, era în cârdăşie cu fostul ministru al agriculturii şi domeniilor.

— Nu pricepi, i-a spus bărbatul, că la Industrie şi la Finanţe sunt tot d-ai vechi?

E adevărat, războiul se amina mereu, şi Nicu le vestea din lună în lună altă dată „certă”, dar fabrica Firul nu suferea de loc. Până-ntr-o zi… în ziua aceea, Albert părea foarte plictisit. Dar mai fleşcăit era Nicu. Uitase cu totul data războiului miraculos şi, prăbuşit într-un fotoliu, părea bolnav, copleşit de gânduri. Nu scotea o vorbă, ofta, doar, din când în când. De atunci, Albert şi Nicu se întâlneau şi mai des în casa unuia sau a altuia şi n-aveau decât un singur gând: să-şi pregătească fuga.

L-au consultat şi pe „regele fierului”.

— Ce zici, coane, nu-i acu momentul să ne luăm valea?

Vorbise Nicu.

— S-o ştergem cât mai e timp? adăugase Albert.

„Regele fierului” nu le-a răspuns imediat. Îl amuzau capetele lor de gâscani în panică.

— Mde, făcu el în cele din urmă, aveţi şanse sigure?

Cei doi se priviră câteva clipe, lung-lung, fără a rosti un cuvânt. Celălalt dădu din cap, comprehensiv:

— Dacă-i aşa… topiţi-vă! (Se exprimase în limbajul lor.)

Atunci, Nicu se repezi berbeceşte:

— Da ’mneata, coane, de ce nu pleci?

„Regele fierului” a ridicat din umeri.

— Am să plec şi eu odată!

Şi le-a întins mâna.

Albert şi Nicu continuau să-şi pregătească fuga. Primeau, pe înserat sau chiar în puterea nopţii, oameni cu privirea piezişă, şoptind grijulii ei înde ei, aveau convorbiri ciudate la telefon – pomeneau mereu de un bolnav care

acu se face bine, acu are altă criză – şi întocmeau socoteli migăloase… Albert i-a spus, cu aerul acela de satisfacţie pe care-l recăpătase şi pe care Blanche îl cunoştea atât de bine:

— Draga mea, curând-curând o să ne plimbăm p-afară. Totu-i aranjat!

Ea s-a făcut roşie foc. Să scape de aici cât mai repede, asta vrea, şi, ca şi Aurelia, mărturiseşte mereu că „nu mai poate”, se „sufocă”.

— Adevărat?

— P-onoarea mea! O să trecem încă un hop, şi gata!

— Şi-o să putem fi iar la Nisa? La Cazino?

Blanche a păstrat despre Coasta de Azur o singură imagine: Cazinoul.

Se plimba prin sălile înecate în lumină, sau pe plajă. În jurul ei se ivea câte-un tânăr cu ochi pierduţi pe întinsul mării cu valurile jucăuşe sau pe luna palidă, înfiptă – lampadar – deasupra capului. Absent pentru ceilalţi, el comunica în extaz cu elementele naturii. Blanche deschidea ochii ei mari, de animal frumos, şi nu pricepea. Pe „tipul” acela nu l-a văzut niciodată la Cazino. Ciudat! mai sunt şi dihănii care-şi pierd vremea (da, era simţământul ei precis cu privire la tineri de felul ăsta: îşi pierd vremea) zgâind ochii la valurile mării. Bine, te uiţi o dată, de două, de nouă ori, apoi? Ce poate – să-ţi mai spună după ce-o cunoşti? Nici nu merită să te oboseşti!

— Da, o să ne plimbăm şi p-acolo. Şi la Cazino!

Blanche bătu din palme, prinsă de o fierbinţeală a bucuriei ca în primii ani ai căsniciei, când Albert îi oferea o brăţară sau un colier. Va fi prin urmare la Nisa, adică la Cazino. În fiecare seară – asta e la mintea cocoşului – are să-şi pună altă rochie, alţi pantofi, alte bijuterii. Şi poşeta ei va fi mereu plină. Ea nu se pierde la joc. În stânga şi-n dreapta ei – puzderie de femei, mai tinerele, mai trecute, mai bătrâne, cu un picior pe tărâmul veşniciei, sforţându-se cu disperare să vadă pe ce număr să mizeze, la „ruletă” alăturea de nişte codane cărora le-ar prinde încă bine o

păpuşă în mână, asudând şi tnemiurând de emoţie de câte ori crupierul anunţa rezultatul. Şi bărbaţi de toată mina, din toate continentele, miliardari americani şi negustori chinezi, plantatori de cafea brazilieni şi bancheri olandezi, fabricanţi suedezi şi actori germani, maharajale şi aventurieri, un amestec de chelii, de plete, de plastroane, de voci şi de zâmbete, în goană sălbatică după câştig: ce număr iese?

Blanche a asistat la drama domnului în smoching care după o noapte de joc şedea, ca paralizat, în fotoliul de mare sală, muiată în puternica lumină a becurilor. Chipul lui de ceară părea smuls dintr-un panopticum. Ochii i s-au ascuns undeva în fund, unde ard. Trec pe lângă dânsul frumuseţile cosmopolite – parfumul lor îi gâdilă nările –, trec frumoasele înalte, prestigioase unele, delicate, sculptate parcă în porţelan fin altele. Trec domni severi care îşi anunţă cursul hârtiilor de bursă, trec diplomaţi surâzători şi negustori osânzoşi, de-abia răsuflând din pricina pântecului lor prea plin, trec hoţi de salon şi întreţinuţi de tot soiul: lui îi e totuna. A doua zi, un glonte pe care şi-d va ţinti bine în tâmplă va preface în fum şi scrum Cazinoul, Nisa, Coasta de Azur, mările, oceanele, întreg universul! Mâine el nu va mai fi, nu va mai fi nimeni *şi* nimic!

Blanche a văzut femei făcând ochi de fiară în faţa moviliţelor de fise, ahtiate, însetate, înfometate de bani. A văzut mame respectabile smulgându-şi părul din cap pentru că au lăsat la masa de joc zestrea fiicei, bătrâni plângând aidoma copiilor după ce s-au pomenit datori tla hotel şi fără bani de drum…

Ea rămânea stană de piatră, ba încerca în faţa acestor drame un fel de satisfacţie interioară şi se preţuia: calmul cu care juca o punea la adăpost de surprize. Miza rar, puţin şi nu stăruia să-şi câştige banul pierdut, precum nu întârzia jocul când îi ieşeau des numerele. Bilanţul ei era totdeauna activ. Jocul pentru joc n-o interesa. Dacă putea „realiza” ceva, cum spunea, atunci era bine. Dacă nu, se resemna foarte uşor. Îi plăcea cazinoul pentru alte

pricini: vedea lume în febră, trepidantă, aiurită. Feţe asudate, feţe devastate de speranţe năruite, feţe subit îmbătrânite, contrastând cu obrazul ei plin, cărnos, fără cute, cu ochii ei mari verzi, fără niciun tremur într-înşii. Vedea o întreagă faună învinsă, zdrobită; ea continua să-şi plimbe, biruitoare, – fiinţa-i trupeşă prin salon. Şi asta-i plăcea… La hotel se organizau excursii. Ce caută ăştia? se întreba Blanche. Ce caută, pentru Dumnezeu? Un răsărit de soare în munţi! Sau luna scăldându-se în mare! Sau o vale copleşită de flori. Dar cum se copilăresc ei, şi de ce? Ce mai vor, de ce mai aleargă zadarnic, de ce se mai agită, când, iată, la doi paşi e Cazinoul!

Îşi privi bărbatul cu ochi avizi.

— Şi-apoi? De la Nisa?

— Ţi-am mai spus: în Italia!

— Şi-o să-mi cumperi ceva?

Orice deplasare era strâns legată în mintea ei «le o nouă achiziţie: încă un inel, încă un ceasornic, încă o blană.

— Se înţelege că o să-ţi cumpăr!… Şi plimbâindu-şi ochii prin odaie: Crezi că nu-mi pare rău că fugim? în loc să plecăm ca lumea, cu bilete în regulă…

Ar fi vrut să-şi verse preaplinul unor amărăciuni care s-au adunat într-însul în ultimul an, dar de mult se convinsese că e zadarnică orice cheltuială de felul ăsta.

Blanche ştia că el a încercat, împreună cu Nicu, în fel şi chip să se apropie de *ei*. Ba, până în toamna trecută, când a văzut că şi conu Ionel şi conu Puiu se află în fruntea dregători iilor, a mai nădăjduit să se înţeleagă chiar cu ei.

— Ai să vezi, scumpule, că şi cu ăştia „ne aranjăm”!

Şi într-adevăr, în primele luni toate au mers destul de frumos. O contravenţie fiscală a fost „lămurită” de un înalt slujbaş din „vechea gardă”, iar pentru grăbirea unui permis de export, tot unul „de-ai noştri”, rămas la minister, a stăruit – şi a izbutit.

— Da’ ce crezi, Nicule, că supa se bea atât de fierbinte cum e servită? îţi închipui că au pierit băieţii

noştri?

Iată, însă, că de la o vreme, după cum bagă de seamă şi Nicu, toate se încurcă al dracului. Vechii slujbaşi, „băieţii buni", obişnuiţii casei, au fost zvârliţi din birouri. Sal iile au fost târnosite de figurile rubiconde, familiare cafenelelor şi tripourilor.

În fruntea diverselor servicii s-au ivit alte chipuri.

Zadarnic a încercat asociatul lor să le intre în voie! Ba şi-a pus şi şapcă, întocmai ca Albert. N-a reuşit nimic. Lucrătorii privesc într-un anumit fel pe patroni şi zâmbesc cu dispreţ când îl zăresc că poartă şapcă.

— Bietul Nicu! ofta adesea Albert.

Iar Blanche, care le cunoştea frământarea, suspina la rându-i:

— Bietul Albert!

Şi nu putea pricepe cum dracu' n-a izbutit să-i „moaie* – el, care „a-ntors Europa*, cât este ea de lungă şi de lată!

Dacă îndrăznea să vină cu vreo hârtie d-alea „strâmbe* la vreun minister, ochii directorului se aprindeau pară. Îi pierea şi graiul. Era limpede că pe oamenii ăştia e ou neputinţă să-i „ducr – ou neputinţă. Şi ieşea din cabinet fiert.

Lui Nicu i se întâmpla la fel:

— Nimic, murmură el, nimic nu-i de făcut cu ăştia!

Şi atunci: mai au de aşteptat – ce? Şi chiar dacă au de aşteptat, Albert spunea că e mai bine s-o facă asta în Italia, unde e loc de „combinaţii*, decât aici. Şi are dreptate… Şi Nicu, care crede la fel, are dreptate.

…S-a ridicat în coate şi ascultă grijulie şi din ce în ce mai tulburată tumultul din stradă. Da, acum trebuie să recunoască: nu se mai poate stăpâni. Acum, prin pâcla deasă a minţii i s-a strecurat, parcă, o fâşie subţire de lumină, care o face să înţeleagă că de astă dată ce e dincolo de pereţii ăştia tapetaţi o priveşte oarecum şi pe dânsa. Şi ce e, Doamne, dincolo? Ce poate să fie dincolo?…

*

— Aurelio, dormi?

În locul răspunsului aşteptat, femeia căscă, plictisită…

— Aurelio…

— Ce-i?

— Văd că nu dormi!

— Vezi bine, Blanche!

Şi îşi schimonosi buzele vopsite într-un fel de zÆmbet.

— Ascultă, Aurelio, mi-e teamă…

— Aşa eşti tu de felul tău: fricoasă. Aşa ai fost şi pe vremea legionarilor. Şi n-ai păţit nimic! Petrişor, săracu', avea dreptate: nu toţi fi… pardon, evreii, sunt

— Cum zicea el – beliţi… Şi-acu lasă-mă; poate mă fură somnul!

— Bine, dormi!

Apoi, din nou alarmată:

— Aurelio!

— Da, ce mai e?

— M-am gjindit la anii ăia… ştii tu… când ne-ai scăpat de legionari!

— Şi?…

— Şi atunci am tremurat…

— Aţi tremurat degeaba. Vrei să zici că acum tremuri iar?

— Da, asta vreau să zic!

— Eee… prostii! Pin să viu la tine eram şi eu

— Cum să spun?… închietată. Da acum?… Unde nu dă Dumnezeu să vie iar verzii! Să-l vezi atunci pe Petrişor!

— Bine, dar până una-alta… ce-ar fi să ascultăm puţină muzică?

Şi se ridică zveltă din pat, trecu spre măsuţa unde se afla aparatul şi întoarse butonul.

…" naţionalizarea industriilor"» atât putură prinde. Emisiunea se sfârşise.

Ambele femei, împietrite în faţa cutiei sonore, se privesc lung, fără cuvânt.

— Ai auzit? rosti într-o în târziu Blanche.

— Da… De necrezut!

— Prin urmare, s-a isfârşit? Şi fabricile… averea noastră… E cu putinţă?

Sufocată, cu vocea îngroşată, repetă:

— Naţionalizarea industriilor! Na-ţi-o-na…

Şi izbucni într-un plâns cu sughiţuri.

Foştii…

S-a plimbat, de unul singur, prin grădina publică, aşa cum îşi luase de câtva timp obiceiul în adăsta rea serii, oare punea umbre pe întregul peisaj citadin, îi făceau bine umbrele domnului Nicoilae Popescu, fostul administrator financiar al Craiovei, gospodar cuprins altă dată, cu casă la oraş, cu vilă la Sinaia, cu maşină, cu depuneri masive la bancă.

Se plimba îşi ca în fiecare zi – îşi reamintea de vechile timpuri, îrn care el, Popescu Nicolae, domnea peste administraţia financiară a Craiovei, aidoma unui satrap – dar a unui satrap „înţelegător”, se corecta zâmbindu-şi; „primea” ou amândouă mâinile, niciodată încruntat, totdeauna senin, optimist, surâzător.

În seara ceea l-a întâlnit pe aleea cea mai puţin umblată şi l-a salutat scoţându-şi panamaua cu un gest larg, teatral, cum i se părea că trebuie cinstit un „isânge albastru”.

— Respectele mele, măria-ta, rosti el, aplecat în unghi şi zâmbind cu toată gura muiată în miere.

State Veniamin-Brăneşti, înalt, spătos, îl măsură din creştet până-n tălpi. Aha, ăsta – i fostul administrator financiar al Craiovei – un mârlan mai isteţ, mai descurcăreţ, mai răsărit ca alţii de teapa lui.

El, prinţul State Veniamin-Brăneşti, l-a şi preţuit din pricina asta: ştia că-i un om înstărit, cu case arătoase, cu maşină la scară şi cu pachete de acţiuni, care de care mai „solide”. I-a îngăduit, chiar, în două-trei rânduri să întârzie

la conac, la o cafea. Era fiscalistul ăsta foarte priceput la „maşinăriile impunerilor”, cum se lăuda – şi se lăuda pe bună dreptate: de câte ori nu i-a pus chiar el la punct registrele!

— Ce faci, Nae? i-a răspuns, pe un ton de stăpân binevoitor. Pune-ţi pălăria în cap.

A stat puţin pe gânduri dacă trebuie sau nu să-i întindă mâna. O s-o facă şi p-asta! Nu ştie ce hram poartă Nae Pop eseu – te pomeneşti că s-a dat cu ăştia! Nu s-ar mira ca indivizi de teapa fiscalistului să se fi pus bine cu orânduirea de azi. Îşi dădea şi el seama, aidoma foştilor săi vecini de moşie – un Mailat, un Ghica, u-n Turcabey – boieri unu şi unu –, că trebuie să se „adapteze” noilor stări din ţară. (Trecătoare – de asta nu se îndoieşte el, nici cei din lumea lui.)

Până la urmă i-a întins o mână uscată, cu vinele umflate.

Nae s-a repezit şi i-a strâns-o cu putere – cât p-aci să i-o sărute, cum făcea pe vremuri câte-un salahor bătrân sau câte-o babă din satele „lui”.

— Ce să fac, măria-ta, mai nimic! De când m-au scos ăştia la pensie…

— Mda, îl întrerupse Brăneşti. (Voia s-o scurteze.) Şi cum o mai duci?

Îl întrebase aşa, din politeţe, fără convingere.

Celălalt ridică din umeri.

— După timp, măria-ta, cu belelele!

— Ce belele, Nae?

Fostul administrator financiar privi în dreapta, apoi în stânga, şi, măcar că se aflau numai ei doi pe alee, vorbi în şoaptă:

— Păi… mi-a luat casele – ştiţi mneavoastră, casele alea din Craiova… Mi-a luat şi via! Am rămas oltean!

Prinţul se dumeri. Va să zică e şi Nae dintre ai lui!

— Oltean eşti tu din născare, glumi Brăneşti, păstrându-şi aceeaşi mască aspră pe un obraz brăzdat, da ceva cocoşei – ceva medalii ţi-ai păstrat? îl ştir ni, încercând să pară că-i împărtăşeşte „amarul”.

— Am avut, măria-ta, cum de nu?! După o viaţă de muncă, ştiţi mneavoastră – nu vreau să supăr pe Dumnezeu –, m-am chivernisit şi eu, da m-a prins şi m-a vârât la zdup!

Cu gândul aiurea, Brăneşti ţinu să ştie:

— Şi câte hectare ţi-au luat?

— Păi… via… pământ n-am avut. Da o vie… ce mai vie, măria-ta… şi bănuţii de aur mi i-a luat! Bănişonii… bănuţii mei!

Oftă şi clătină din cap ca omul năpăstuit. Nu voia cu niciun chip să spună că făcea speculă cu bănuţii de iaur – cumpărind şi vânzând medaliile şi napoleonii.

— Aşa, precum vă spusei, adăugă el, m-a prins şi am stat câţiva anişori acolo!

Coborându-şi apoi privirea, ca şi când şi-ar fi îngăduit prea multe, vorbi, ou vocea şi mai gâtuită:

— Da ce vă zic eu de angaralele mele?! Sunt floare la ureche pe lângă ale dumneavoastră!

— Câte hectare ţi-au luat? repetă prinţul, căutând să-l readucă la ale lui.

Brăneşti avea obiceiul de cum întâlnea pe cineva să-l întrebe: „Câte hectare ţi-au luat?”

— Pământ, cum vă spusei, n-am avut. Via! Şase pogoane. Vie mică, măria-ta, da făcea s-o vezi. Ca pe-un copil am îngrijit-o, ca pe-un copil drag!

— Cred, totdeauna erai gospodar. Te ştiu de la Craiova.

— Cine nu mă ştie?! îşi intră subit în piele fostul administrator. Şi pe cine nu serveam?!

Nae Popescu ţinea în felul acesta să-i amintească prinţului că de câte ori i-l trimitea pe administratorul

moşiilor la dânsul, de atâtea ori omul pleca de-acolo mulţumit.

— Da iar mă încurc cu ale mele! reluă el vorba. Ce se compară, măria-ta, ce mi-au luat mic cu ce v-a luat dumneavoastră? Aveaţi în Dolj o moşie cât o ţară…

— Şi în Cori aveam ceva, îl completă aproape fără să vrea prinţul.

— Ştiu! Şi-n Ialomiţa! Da aia din Dolj le bătea pe toate: zece mii parcă, nu?

Brăneşti înclină din cap.

— Zece mii de hectare, încuviinţă el, şi câte unelte… unelte moderne… şi vite…

Oftă din adânc.

— Şi-acu, măria ta, iertaţi de întrebare: staţi la Bucureşti?

Brăneşti se aciuase pe lângă o depărtată cunoştinţă, de care până la expropriere nici nu voia să ştie – un modest magistrat care „trăia din salariu" cum constata plin de dispreţ, în sinea lui, Brăneşti. Avea omul o nevastă pirpirie şi sfioasă, care trebăluia prin casă cât era ziua de mare şi chiar o parte din noapte, şi pe deasupra îl mai asuprise soarta şi cu trei copii.

Într-o seară, când prinţul a fugit de pe latifundiile sale, speriat de ce i s-ar putea în timpi a pentru toate câte le-a făcut, a încercat să se adăpostească la prieteni – toţi foşti proprietari de pământ, de fabrici, de bănci –, la marii dregători de ieri cu care întreţinuse legături strânse. Pretutindeni a fost primit cu amabilitate de suprafaţă, niciunul nu i-a îngăduit să înnopteze la el. Ştiau ei ce ştiau. Brăneşti pe vremea Antonescului se legase trup şi suflet de cârmuirea fascistă şi denunţase pe mulţi ţărani autorităţilor: cica-s bolşevici.

— Înţelegi, dragul meu, i se spunea, noi suntem vizaţi, şi dumneata ne poţi complica viaţa. *Sans ranchiune*!

— Înţeleg, înţeleg, îi liniştea el, şi, luându-şi rămas bun, pleca să caute altă gazdă în oraşul care îi apărea cu desăvârşire străin.

La miezul nopţii îşi aminti de magistrat şi porni în pas grăbit spre locuinţa acestuia. Omul l-a primit şi i-a dat adăpost şi masă. A rămas acolo, măcar că-şi dădea seama că-d împovărează, căci stinghereşte. („Să fie, totuşi, mulţumit că-i fac cinstea să mă adăpostească/)

Magistratul acesta, o dată ieşit din sala de şedinţă sau din camera de chibzuinţă, se arăta slab, neînstare să înfrunte pe nimeni. Cei care îl cunoşteau se foloseau de dânsul cu orice prilej.

— Iubitule, îl întâmpina câte-un coleg tinerel, studiază-mi dosarul ăsta şi intră dumneata mâine; eu sunt invitat la un botez şi nu pot lipsi! De acord?

— De acord! consimţea el fără şovăială.

— Frumos baston ai, şefule! îl măgulea altul.

— Ia-l!

Şi-i oferea pe loc bastonul.

Vreo vecină mai înfiptă îl pândea la poartă.

— Nu vă supăraţi, înlesniţi-mă cu douăzeci de lei până la leafă!

El băga mina în buzunar.

— Poftim!

În casa magistratului, Brăneşti vădea o adâncă nemulţumire. La masă, sorbind din ceaşcă, sitrâmba din nas.

— Niciodată, observa el privind crunt spre nevasta magistratului, n-am dejunat mai prost!

Constatarea asta o făcea zilnic. Nimic nu-i plăcea: nici pâinea, nici mâncarea, nici ţigările oferite de gazdă.

Într-o seară, când rostise iar, ca de obicei, observaţia, femeia l-a înfruntat:

— Ţăranii dumitale mâncau mai bine?

La care el, zvârlind şervetul pe podea, se ridică de la masă mârâind:

— Poftim cu cine s-a legat blegul ăsta!

A rătăcit pe străzile din centru, repezind câte-o căutătură acră blocurilor noi sau şantierelor, magazinelor

pline sau trecătorilor, şi seara, mereu burzuluit, s-a înapoiat la „blegul” lui, unde îl aştepta o mâncare caldă şi patul făcut.

Ce putea face? Adică ar putea el face multe. Un văr de-al său s-a angajat la un spital. „N-are nimeni cu mine nimic!” i s-a confiat el, mulţumit. („E un nătărău, un coate-goale.”)

Într-adevăr, colonelul n-a avut nici avere şi nici n-a sărit peste cal. Dar mai cunoaşte şi pe un mare fabricant de stofe. După ce i s-a naţionalizat fabrica, a fost primit, ca tehnician, să lucreze acolo. Şi nenorocitul, constata ou dispreţ Brăneşti, munceşte alături de foştii săi salariaţi. Aşa şi cu angrosistul de vinuri, proprietarul celui mai mare magazin de coloniale din centrul Capitalei: lucrează la un aprozar. Şi câţi – şi câţi din lumea lui!

Toată lumea găseşte de lucru. El, însă, nu se poate coborî până acolo... Nu, pentru nimic în lume!

Îl privi pe omul din faţa sa.

— Da, stau la Bucureşti, rosti el într-un târziu, pe tonul cu care ar fi spus „Da, sunt un martir!”

Nae Popescu îl consolă:

— Să nu vă mâhâniţi... Un om ca dumneavoastră le biruie pe toate.

Prinţul rânji, convins că-i flutură pe buze cel mai blajin zâmbet din elte poate lumina o faţă omenească, şi rosti cu năduf:

— Le birui, ştiu eu cum le-aş birui!

Clătină din cap şi auzind paşi în spate se întoarse, cuprins dinitr-o dată de spaimă. Pe dinaintea celor doi trecea o femeie vărstnică, îmbrăcată într-o rochie prea deschisă. (Se vedea că aparţinuse altei persoane.) Obrazul mare, lat, era abundent pudrat, şi buzele – foarte roşii – contrastau cu albeaţa feţei. Avea ochi încercănaţi, peste care se lăsau pleoapele, închiizâindu-i aproape cu totul. Părea nedormită.

— Caliopi! strigă prinţul, şi-i întinse uşor braţul. *La*

belle Calio![1]

Femeia încercă să-şi deschidă ochii şi schiţă umbra unui surâs.

— c'est toi, mon vieux?[2]

Brăn eşti îi sărută mâna şi, întorcându-se spre fostul administrator financiar:

— Mă isouzi, te rog, un moment. Apoi, către femeia surprinsă de prezenţa celuilalt, pe care de-abia acum îl descoperise, îi şopti: E un cunoscut... un... oarecare... Pe vremuri era administrator financiar al judeţinui – *vous comprenez*? M-a întâlnit aici, în grădină, şi... *Que voulez-vous que je fasse*? Am acceptat să... înţelegi tu... Şi la ureche: Ce po să ştii? Poate că mârlanul ăsta...

— Je comprends, cher ami, je comprends, vous avez parfaitement raison!

— Ăsta e! Să-l chem, nu?

— Da, cheamă-l!

Îi făcu semn ou capul lui Nae Popescu.

— Vino să te prezint unei cucoane! Adresându-se femeii: Dumnealui e domnu'... domnu'...

— Nicolae Popescu! î.1 ajută fostul administrator financiar.

— Aşa... da, domnul Nicolesou... A fost un om de treabă... Permite, stimată prietenă, să ţi-l recomand. Şi către Nae Popescu: Doamna Caliopi Grigorovici, cucoană mare, din ramura curată a Grigo. rovacilor...

Şi în timp ce fostul administrator financiar, copleşit de cinstea care i se făcea, rămase cu ochii pierduţi pe obrazul văruit al femeii, prinţul o întrebă:

— Câte hectare ţi-a luat?

Cucoana ridică din umeri. Voia să spună că nu mai are niciun rost să i se amintească de moşie.

— Câte hectare, Caliopi? stărui prinţul.

— Câte... câte... ce mai, interesează câte?

1a Frumoasa Caliopi ! (Fr.)

2 Tu eşti, bătrîne ? (Fr.)

— Interesează, scumpo, interesează!

— Ee… vreo cinci mii… Şi-apoi, întărâtată: Şi vila din Bonaparte mi-au luat-o!

— Poftim! se indignă Brăneşti. Ai auzit, dom'le Nioulescu…

— Popescu!

— Aşa, dom'le Popescu, ai auzit: şi vila! Ştii ce vilă avea «coana Caliopi Grigorovici – din «ramura curată a Grigorovicilor? O minune, dom'le Niculescule, o adevărată minune! Şi-acum, scumpa mea, încotro?

— Închipuieşte-ţi, *mon vieux*, am fost la amiralul. Azi e joi, nu? Ei bine, nu i-am găsit. Un vecin, un nenorocit, mi-a spus că „ăia" – ăia, auzi! adică amiralul *et sa femme* – au plecat de cu dimineaţă şi nu se înapoiază decât după «miezul nopţii… Neluând în seamă prezenţa lui Nae Popescu, coana Caliopi continuă: Ce vrei să fac, dragul meu? în fiecare zi la dejun mă invit la câte cineva… din lumea noastră, fireşte! îl ştii pe Drăguşan, nu? E şofer la dracu' ştie ce fabrică sau combinat… şi mă primeşte luni, da numai dimineaţa la cafea… Puiu Dragomete e paznic la o «cooperativă… La el dejunez marţi. La Nicu miercuri… tot la dejun… seara, când nu mă duc la amiralul, iau un ceai de tei – atât. Azi la dejun am fost, ca de obicei, la văduva generalului Ştefanidi… Seara trebuia să fiu la amiralul… Când colo…

Nae Popescu, atent, a înţeles-o. Bătrâna asta mănâncă, «prin urmare, în fiecare zi în altă parte. De ce n-ar fi şi invitata lui? E adevărat, i s-au luat casele din Craiova şi via, «dar nu se poate plânge: un ginere e responsabil la o alimentară, altul e inginer… îşvpoate aşadar îngădui s-o aibă de oaspete pe «boieroaica asta – bineînţeles, şi pe măria-sa prinţul State Veniamin-Brăneşti.

— Măria-ta, cutează el, zâmbind cu toată gura şi parcă şi «cu întreaga-i făptură, dacă s-ar putea… Tuşi, ducându-şi mâna cât o lopată la gură. Ştiţi… eu sunt un om modest… dar v-aş «pofti astă-seară… pe doamna şi pe dumneavoastră…

Prinţul voi să-i răspundă că e invitat în altă parte şi nu poate primi. Dar coana Caliqpi, fulgerător înveselită, aprobă entuziasmată:

— O, sunteţi foarte amabil, stimate domn… Primim, desigur că primim! Aşa-i, prinţule? Domnu'… Georgesou mi se pare… e foarte gentil…

Brăneşti şovăi câteva clipe. Ce să caute el la mârlanul ăsta de fost fiscalist, căruia pe vremuri îi trimitea poruncă în ce fel să-i fixeze impozitele, pe cine să-l scadă, pe cine să-i urce şi căruia îi făcea din când în când o danie?

La conac îl poftea rar – şi numai când avea nevoie de el în câte-o împrejurare mai gingaşă şi care se cerea examinată în doi – ei înde ei – îi oferea o cafea, şi după un sfert de ceas îl făcea să priceapă că trebuie să plece. Dar să fie el invitatul ţopârlanului?…

— Păi… să mergem, se grăbi Caliopi Grigorovici, e târziu. Ce zici, prinţule?

Îi căuta privirea. La lumina becului o întâlni. Acum îşi ridicase pleoapele, şi ochii exprimau în acelaşi timp nelinişte şi bucurie. „Mde, gândi prinţul, fără compasiune, amiralul e plecat, o fi hămesită Caliopi. La unma-urmei, de ce n-ar primi? în ultimii ani s-a compromis de atâtea ori; încă o dată nu mai are nicio importanţă. e

— Păi să mergem, decise el, domnul Niculescu…

— Popescu!…

— Aşa… domnul Popescu! Domnul Popescu e un om de ispravă şi-i mulţumim de atenţie. Stai departe, domnule Niculescu?

— Popescu, măria-ta; Nicolae Popescu! Nu, la doi paşi! Stau cu ginerii mei, într-un apartament de bloc.

Nevastă-mea o face şi pe administratoarea blocului. Ne mai ajutăm, vrem/urile sunt grele!

— Aveţi perfectă dreptate, domnul meu, recunoscu doamna Caliopi Grigorovici, şi, fără a mai sta pe gânduri, ilU o familiaritate forţată, îl luă pe fiscalist de braţ. Ce să facem? Căutăm să ne descurcăm – fiecare cum putem. Şi

zâmbind, către Brăneşti: Eşti de aceeaşi părere?

Brăneşti înclină capul: aşa-i, adică, şi porni în urma straniei perechi.

Mergând, îşi spuse că a făcut bine primind propunerea mitocanului. răă constate magistratul – şi mai ales îmbufnata aia de nevastă – că el, State Veniamin-Brăneşti, nu se prăpădeşte după masa lor de seară. O să întârzie cu mâncarea – nu încape îndoială – un ceas, două, şi la isfârşit, când femeia îşi va îndupleca soţul să se aşeze la masă, vor fi nevoiţi să recunoască: el, State Veniamin-Brăneşti, nu e la cheremul nimănui.

Acasă la Nae Popescu, nevastă-sa îl aştepta speriată. Ştia că Nae obişnuieşte să se plimbe înspre amurg, după somnul de după-amiază, prin grădina Cişmigiului. Îşi păstrase şi în ultimii ani pântecele gros şi gras şi avea nevoie, aşa pretindea, să facă zilnic puţină mişcare. Spre seară îndeosebi, când aleea dinspre nord era mai puţin bătută, îi plăcea să-şi ameţească năduful printr-o plimbare în grădină. Dar, împotriva tabietului, întârziase peste măsură.

— Ce is-a-ntâmplat, Nae? îl întrebă alarmată nevastă-sa, o femeie înaltă, cu pieptul bogat, cu ochi jucăuşi, care nu-i trădau vârsta tâmplelor argintate.

Nu luase în seamă oaspeţii, preocupată de întârzierea bărbatului. Avea dânsa temeiuri să fie speriată. Nae se mai încurca la câte-un bufet de margine, ba se încumeta să învârtească şi câte-o afacere – „d-alea strâmbeu – şi ar putea s-o păţească iar…

— Fii cuminte, Sevasto, încercă el s-o liniştească, nu is-a-ntâmplat nimic! Şi pe un ton de imputare: Nici nu te uiţi cu cine am venit!

N-aşteptă răspunsul nevesti-sii, de – teamă să nu se pornească – rea de gură cum era –, şi vru să-i prezinte importantele personalităţi pe care le-adusese în ospeţie. Dar femeia nu-i dădu răgaz, şi continuă arţăgoasă:

— Nu s-a întâmplat nimic, dar ’mnealor cine mai sunt?

Se opri, simţind asupră-i privirea aprinsă a insului prea înalt parcă şi prea spătos – o privire care o frigea, o neliniştea, dar, în acelaşi timp îi sporea furia. Şi baborniţa asta vopsită de unde o mai fi pescuit-o bărbatul ei?

— Sevasto, ştii cine sunt dumnealor?

— Nu mă interesează!

— Dacă ai şti… te-ai potoli! Da până nu le ceri iertare nu-ţi spun cu cine ai de-a face!

— Mă doare în coate, m-auzi, mă…

Nae Popescu privi triumfător spre Sevasta. Acum, voia să spună uitătura lui, cred că te-ai domolit.

Stingherită oarecum, femeia încercă să se scuze:

— Ştiţi, se adresă ea, trecâindu-şi ochii când la faţa rece, imobilă, ca de piatră, a prinţului, când pe aceea mult albită a însoţitoarei sale; ştiţi, omu' meu îmi dă mereu de lucru. Nu se mulţumeşte cu pensia, nici cu ce ne-a mai rămas – ca să nu mai pomenesc de Gică de la Alimentara –, nu! el mai merge la talcioc, şi tare mă tem…

— Lasă astea, mamă, îi curmă vorba inginerul, ce-i interesează pe dumnealor?…

— Îi interesează, se încăpăţână doamna Sevasta, ca să ştie toată lumea cât sufăr de pe urma omului meu. care mi-a otrăvit viaţa…

— Da când eram administrator financiar te mai plângeai de mine? o întrebă Nae, căutând să dea cuvintelor un anumit sens, pe care nevastă-sa îl pricepu, şi, ca prin farmec, amuţi.

State Veniamin-Brăneşti era, ca de obicei, cu gândul aiurea. Aproape că nu lua act nici de îmbufnarea nevestei lui Nae Popescu, nici de lamentările ei.

— Pământul, oftă prinţul, ne-a luat tot pământul, blestemaţii!

Privi în ochi pe fostul administrator şi constată:

— Va să zică ne-au luat moşiile, viile… Atingând uşor braţul doamnei Caliopi, mârâi: Da noi nu renunţăm nici măcar la o palmă de pământ!

Caliopi, cu nările dilatate, adulmecând mirosul bucatelor, îl aprobă cu entuziasm:

— Nu, nu renunţăm, dragul meu, nu renunţăm la nimic!

Brăneşti, parcă ar fi descoperit-o chiar în clipa aceea, o întrebă, foarte interesat:

— Ţie câte hectare ţi-au luat?

— Câte… câte… Ţi-am mai spus, prinţule, vreo cinci mii… Da acu lasă astea!

*

Se aşezară, La masă. Între timp sosi şi Cică, un grăsan cu obrajii purpurii. Sărută mâna doamnei Caliopi Grigorovici, se înclină în faţa prinţului, pe care îl ştia din vedere, şi îşi anunţă părinţii că are „dificultăţi” la Alimentara şi că e posibil să i se desfacă, azi-mâine, contractul de muncă.

— Era de prevăzut! spuse Sevasta pe un ton calm.

— De ce „era de prevăzut*? se prefăcu nedumerit Gică.

— Uite-aşa!

Femeia se încruntă. De multă vreme îl „scosese din inimă* – cum se exprima – pe acest fecior, mărunt pişicher, gata să facă orice pentru bani.

Şi în chip de încheiere:

— N-am să te lămuresc acum de ce „era de prevăzut. De altminteri, tu ştii mai bine cum îţi faci munca.

— Nu înţeleg…

— Ba înţelegi foarte bine!

— De ce nu ţi-ai văzut de treabă? Salariul e bun, poţi trăi omeneşte! Tu, însă, vrei să huzureşti… Femei, chefuri, motocicletă, pocher… Şi… calci p-alături! Asta-i limpede!

— Mă persecută!

— Nu te persecută nimeni!

— Ba mă persecută!

— Cine?

— ăia… Ce că tata a fost şi-a dres…

— Şi d-asta faci ce faci?

— Ce fac, ce fac?

— Ştii tu ce faci! De altfel, ştii bine că minţi!

— Eu?

— Tu!

Şi, scârbită, întoarse capul spre uşă, ca şi când s-ar fi pregătit să plece.

Gică îşi lăsă capul în piept. Obrazul, din purpuriu, deveni stacojiu. Îl năpădi o sudoare rece, dar se stăpâni.

Nae Popescu servea cu exagerată atenţie: întâi pe prinţ, şi-apoi pe doamna Caliopi Grigoroviei – spre mirarea şi indignarea celui dintâi – şi le turna vinul tare cu o nună din ce în ce mai nesigură.

— Bine-aţi venit în bordeiul meu, măria-ta şi doamnă Caliopi Grigorovici… închina el, ridicându-se în picioare şi încercând să ciocnească, din ce în ce mai amical, cu invitaţii.

State Veniamin-Brăneşti îşi îndreptă, ou obişnuita-i indiferenţă, privirea spre al doilea fiu al lui Nae Popescu. Îi măsura, cu gândul aiurea, fruntea îngustă, capul pătrat, ochii-i jucăuşi. Nu fusese atent la scurta ciocnire dintre responsabilul de alimentară şi mamă-sa. Gică, asemenea tatii, se arăta copleşit de prezenţa unor asemenea obraze „subţiri” în casa lor, îl impresionase îndeosebi prinţul, pe care îl întâlnea din când în când chiar an dreptul Alimentarei – unde se oprea să examineze diferitele soiuri de coniacuri şi de vinuri – şi căuta să-l întreacă pe bătrân în tot felul de amabilităţi la adresa oaspeţilor.

— Preferaţi, poate, o Fetească de Târnave? îl întrebă el pe Brăneşti, tălmăcind greşit privirea pe care acesta şi-o plimba pe obrazul său cărnos.

— Şi dumneavoastră, îi răspunse Brăneşti, câte hectare v-a luat?

Gică Popescu reflectă câteva clipe şi, în chip de spovedanie:

— Era să-mi ia, cucoane, era – dacă mă însuram cu fiica popii de la Băneasa. Ce mai moşioară, boierule,

pământ – ţâţă!

— Şi câite hectare v-a luat? repetă întrebarea prinţul, fără a aştepta vreun răspuns.

Coana Caliopi Grigorovici închină în sănătatea „simpaticei” gazde şi mărturisi că e atât de încântată de „ambianţă”, încât e hotărâtă să vie aici şi joia viitoare – joi seara, bineînţeles. În gând îşi spuse: „Te pomeneşti că amiralul nu mai e în stare să mă primească, să mă asigur şi aici”.

Nae Popescu căuta privirea prinţului. Voia să-şi dea seama dacă i-ar fi pe plac s-o „aboneze” pe Caliopi la masa de joi.

Cum Brăneşti continua să fie absent, fiscalistul hotărî, în pofida nevesti-sii, care-i făcea semne disperate cu capul să nu-i promită nimic.

— Sunt onorat, coană Caliopi, rosti el, suntem cu toţii onoraţi! Şi către responsabilul de alimentară: Mă Cică mă, văz că pe măria-sa îl cunoşti, da dumneaei ştii cine e? E doamna Caliopi Grigorovici, din ramura curată a Grigorovicilor, ai înţeles?

Gică a înţeles. Întocmai ca taică-su preţuia numai pe foştii înstăriţi. El urmaşe îndemnurile bătrânului, care îi spunea mereu: „Gică băiete, vezi încotro bate vântul şi supune-te. Fii pe faţă ou ei! Dă Dumnezeu şi ne vine şi nouă apa la moară! Că n-au intrat toţi anii în sac – cum e zicala din bătrâni. Nu te da în fapt niciodată! Fă-i să creadă, până una-alta, că eşti d-ai lor, pricepi?”

Gică a făcut întocmai şi a izbutit dintru început să se „descurce”, cum se exprima el, zâmbind cu viclenie. L-au văzut descurcăreţ, harnic, priceput şi i-au încredinţat responsabilitatea unei alimentare. Au mers toate ca pe roate – până-ntr-o zi… Ai dracului, dom’le, se încruntă Gică, l-au dibuit. L-au prins cu mâna vârâtă adânc în mărfurile magazinului. Necruţători, acum or t să→l dea afară. N-ar fi nimic dacă s-ar mulţumi cu atât. L-au trimis, însă, în judecată, şi tocmai de asta se sperie el.

— Mă adormitule, mă gură-cască, îl srâmi Nae, tu nu

eşti de loc atent, sau te-ai cam ciupit?

— Ba de loc, tresări Gică, sunt foarte atent, şi vinul nu m-a ameţit. Şi către Caliopi: Săru' mâna, stimată doamnă Grigorovici, am mai avut, la sosire, cinstea să vă salut.

— Ai avut, ai avut, îl îngână boieroaica, uşor ameţită deopotrivă de vinurile tari şi de bucatele grase, pe care le înghiţea aproape nemestecate (i se cam şubrezise dantura); eşti o persoană inteligentă şi manierată. Aduci puţin ou unul din valeţii mei de pe vremuri – cel mai stilat…

— Prinţule, îl strigă pe Brăneşti, ţi-aduci aminte de Richard – tu îi spuneai Riş… Ce băiat, dragul meu!… Ţi-l aminteşti?

State Veniamin-Brăneşti auzise vag pronunţându-se un nume – Richard, zis şi Riş. Păstrându-şi masca rigidă, murmură:

— Mda… Apoi, interesat: Ia zi, Caliopi, câte hectare i-a luat?

Boieroaica izbucni în râs.

— Cui? Lui Richard? Tu es fou, mon ami! Ma parole, tu es fou! 1

— A, Riş, îşi reveni Brăneşti; nu era „favoritul" tău, Caliopi? Femeia ridică din umeri, fără a părea de fel stingherită de întrebarea prinţului, care avea un anumit tâlc. Sau, poate, de când nu mai sunt la curent cu preferinţele tale…

— Ia mai schimbă subiectul, dragă! îi tăie vorba boieroaica, presupunând că prinţul o va lua razna.

— Mă rog, cum doreşti! Şi ce-i cu *monsieur* Richard?

— Nimic. Am observat doar atât: că seamănă cu domnu'… cu domnu'…

— George Popesou, doamnă, o ajută al doilea fiu al fiscalistului, zâmbindu-i cu acelaşi zâmbet cu care îşi înşelase până atunci tovarăşii de muncă.

— Aşa… aşa… cu domnu' George Popescu. Da ştii, prinţule, o asemănare uluitoare. Nu vezi?

— Mda! făcu Hrăneşti într-o doară, şi câte hectare i-a luat?

— Ah, prinţule, când te văd aşa distrat şi aşa de acru, parcă nu te mai recunosc. Aciresându-se întregii mese: Cu ani în urmă, cu douăzeci, cu douăzeci şi cinci de ani, cine era asul vânătorilor?… Cine era spaima… câinilor? Da, a clinilor! Vă miraţi? Aveţi dreptate! Când spui de cineva că era asul vânătorilor, te gândeşti la mari isprăvi vânătoreşti! Ei, nu era tocmai aşa! Prinţul, dacă greşea, dacă-i scăpa vânatul, se răzbuna pe câinii lui, pe frumoşii, pe deştepţii lui elini: îi împuşca, pur şi simplu! Şi când era vorba de elini, nu greşea! Glontele mergea drept la ţintă.

Râse în hohote răguşite.

— Ah, să-i fi văzut atunci pe ţăranii lui cum se mai închinau şi se văitau! Câinii îşi dădeau sufletul, urlând de durere, iar oamenii plângeau… O, era un spectacol interesant.

— Ce-i aici interesant? Nu găsesc!

Toţi întoarseră capul spre Sevasta.

Coana Caliopi rămase cu paharul în mână. Nu-l mai duse la gură şi-l trânti pe masă.

Interveni prinţul, care îşi revenise şi simţise unde lovise femeia.

— Da, eu găsesc că doamna s-a supărat pe bună dreptate! Da erau câinii mei şi făceam cu ei ce-mi poftea inima! Câini găseam câţi vream!

Sevasta îl fulgeră din ochi.

Preţ de un minut, se aşternu în cameră o linişte grea.

— Gâlnii dumitale, se auzi apoi glasul femeii, făceai cu ei ce vreai!…

— Da, o înfruntă Brăneşti, cuini găseam destui!

Doamna Caliopi se crezu obligată să intervină:

— Eh, prinţule, nu te formaliza!

Turnându-şi paharul de vin pe gât, cu buzele încă umede, adăugă, plină de înţelegere pentru prietenul ei:

— Altminteri… toate astea n-au nicio importanţă!

Adresându-se din nou lui Brăneşti: Câteodată… *parole*!… aduci a câine… a câine boieresc!

Brăneşti, ignorând voit intervenţia Caliopei, mârâi:

— Câini! Oi fi şi eu câine; şi nu-mi displace să fiu! Da sunt câini şi câini! Ai mei erau toţi de rasă! Când mă enervau trăgeam în ei. E drept – asta-i drept! – vânatul câteodată îmi scăpa! Da câinii…

— Câinii îi aveai aproape! Lângă puşcă! rosti Sevasta.

— Exact. Şi dacă vrei să ştii, în felul ăsta mă liniştteam. Trebuia să mă liniştesc, nu? Şi ce voiai? Să trag în ţărani? Trăgeam în câini, în câinii mei!

Sevasta, încruntată, îl privea cu un ochi acuzator pe prinţ, care părea că nu e tulburat de căutătura ascuţită a femeii.

— Ia-o, stimată doamnă, cum pofteşti! glăsui Caliopi Grigorovici. Iar dumneata, se adresă gazdei, dom'le Ionesou…

— Popescu, Nicolae Popescu!

— Mda… dumneata nu te impresiona de ieşirea doamnei. Noi – zâmbi cu superioritate către Caliopi Grigorovici –, noi suntem altfel construiţi! Avem inimi tari!

Nae Popescu, apropiindu-i-se de urechea prinţului, îi şopti:

— Vă rog, măria-ta, mu luaţi seama la… la… copilăriile astea.

Ridică paharul şi închină pentru prinţ, pentru doamna Caliopi Grigorovici şi pentru… ziua de mâine. Gică aplaudă zgomotos. „Ziua de mâine* – îi plăcea cum a întors-o bătrânul. Şi el crede în ziua de mâine, când îşi va putea valorifica talentele. Azi îl dau „ăia* afară de la Alimentara, ba poate îl vira şi în puşcărie… Da mâine… ehe!… vine şi ziua de mâine, cum spune taica… şi va şti el cum să le învârtească… mâine.

Nae Popescu se crezu obligat să-l asigure din nou pe prinţ că „toate astea sunt copilării" cărora „măria-sa nu trebuie să le dea atenţie.

Coana Caliopi fu de aceeaşi părere. Apoi se crezu obligată să adauge:

— Prinţul a – fost toată viaţa un original, de altfel lumea noastră nu poate fi aidoma plebei – nu fac aluzie la cei prezenţi! Că-şi omora câinii atunci când se simţea pornit împotriva lui însuşi şi avea nevoie de un ţap ispăşitor – cum s-ar zice – e adevărat. Şi câinii deveneau… ţapi ispăşitori! Că plângeau ţăranii de durerea, de zvârcolirea clinilor? Ei, şi? V-a spus-o chiar prinţul: inimi slabe, ce vreţi?! Da de-aici până la supărarea domnului… domnului… asta-i prea de tot!… Mai – bine să bem!

— Să bem, să bem! îi ţinu hangul Gică, şi, ridicând paharul, închină şi ol, în unison cu bătrânul, pentru măria-sa şi pentru coana Caliopi Grigorovici din ramura curată a Grigorovicilor.

State Vemamin-Brăneşti îşi aţintise privirea în peretele din faţă, unde spânzurau câteva mustăţi exagerat răsucite, două chelii obişnuite, un cap de femeie zbârlită şi o pereche de tineri surâzând la comanda fotografului.

— Gloată, zise el, aproape cu voce tare, gloată!

Pe moşiile lui trăiau mii de asemenea făpturi. Nu l-au interesat niciodată. Când se urnea din vila – lui de la Şosea să-şi inspecteze pământurile, nici nu pricepea spusa administratorului: „Ar trebui sporit tainul oamenilor. Mi-aţi fixat o sumă prea mică, şi ţăranii sunt înfometaţi”. „Tainul oamenilor”! „Ţărani înfometaţi”! ce dracu’ bolboroseşte caraghiosul ăsta? îi îngăduia să-şi termine „cupletul” şi ridica din umeri fără a-l învrednici cu răspunsul aşteptat. Câteodată propunea:

— Bă mi-i struneşti, m-auzi, cum te-am învăţat! Care se opune îl dai pe mâna jandarmului.

Îl învăţase el pe administrator, îi învăţase şi pe vechili cum să-i „strunească” pe ţărani.

Mare admiraţie mărturisea el dintotdeauna faţă de taică-su, prinţul Anton. Avea el o vorbă: „Pe ţigan îl omor şi-l plătesc în bani”. Ţigan ora ţăranul de pe arie, ţigan era târgoveţul – muncitor sau inginer, medic sau profesor –,

ţigan era tot omul de rând.

În primăvara lui 1907 – anul în care se născuse State Veniamin-Brăneşti – prinţul Anton se afla în casa lor din Bucureşti, „palatul auriu”, construit de un arhitect francez, chemat în acest scop în ţară. Familia benchetuia. Prinţul Anton pusese la cale înfiinţarea unei societăţi de asigurare, şi perspectivele se anunţau strălucite.

Şi, în mijlocul petrecerii, i-a venit vestea răscoalei.

Pe străzile Bucureştiului, în alte saloane, în alte vile, în marile hoteluri soseau, speriaţi, moşieri de pe întinsurile ţării, care povesteau îngroziţi în ce chip s-au ridicat ţăranii împotriva boierilor.

State Veniamin a aflat mai târziu, chiar din gura părintelui său, cum is-a purtat prinţul Anton. Era pe-atunci tată-său un bărbat în vârstă de 35 de ani, voinic, mâncău – şi băiutor neobosit.

— Aţi făcut cu toţii în panţaloni, îi mustra el pe moşierii întâlniţi întâmplător sau pe cei care se refugiaseră la el, în „palatul auriu”. Eu nu mă tem de nemâncaţii ăia. Ba-mi pare chiar bine că am prilejul să-i pedepsesc! Eu plec, la mine la ţară, să le dau o lecţie

— Să mă pomenească în vecii vecilor!

Zis şi făcut! A izbutit să ajungă la moşie în fruntea unui batalion de jandarmi. Era, aidoma ofiţerilor şi trupei, înarmat până-n dinţi.

El cel dintâi a deschis focul împotriva ţăranilor.

— Nu cercetezi pe nimeni! a îndemnat pe maiorul care comanda batalionul, n-avem nevoie de complicaţii, anchete, judecată: arma la ochi şi trageţi!

Maiorul s-a lăsat convins.

— Cu mâna asta, se lăuda mai târziu lui State Veniamin, am tras în plin, şi mâna nu mi-a tremurat.

Era un băieţandru State, dar şi-a dat de pe atunci seama că tată-său este o forţă. Şi mai târziu, la Paris, când a urmat cursurile Facultăţii de drept, îi nedumerea pe colegi prin opiniile sale atât de „personale”, cum le numeau unii.

— Nu există drept – există numai forţă!

Întors în patrie, prinţul a fost fidel ou filosofia asta

— Iar acum, la cei 57 de ani ai isăi, regretă că nu-şi mai poate aplica teoriile, nu mai poate porunci „strunirea ţăranilor”, nu mai poate împărăţi peste zecile de mii de hectare, nu mai poate dispune de valutele străine pe care le ţinea în *safe*-urile băncilor, nu mai poate dispune de nimeni. („Ehe, ce naivă e şi Caliopi asta, care crede că am împuşcat la vânătoare numai câini!”) Păi el, la vânătoriile sale vestite, numai câini împuşca? Nu!

Mai „greşea” el glontele, de-l nimerea pe câte-un nerod drept în tâmplă.

Şi niciodată nu-i părea rău. Câte-o femeie, mirată de calmul cu care îi relata un asemenea episod, izbucnea:

— Bine, da ce fel de om eşti tu? Nu înţeleg! Nu te înţeleg!

Într-adevăr, era pentru mulţi de neînţeles cum, pornind vesel la vânătoare, i se căşuna din te miri ce pe câte-un ţăran din ceata luată să-il ajute, şi niciuna, nici două, se pomenea nefericitul cu un glonte în cap; Prinţul nu se arăta măcar furios. Îşi păstra aceeaşi mască de ins calm, de un calm mineral.

Între boierii de seama lui se comenta fără prea mare interes întâmplarea:

— Prinţul a făcut-o iar!

Atât. Prinţul a mai ucis un om, adică.

Gâte unul se mira:

— Da cum scapă el aşa uşor?

— E, cum scapă! Când eşti cine eşti, cine ce să-ţi facă? îl lămurea alt boier.

Şi avea dreptate. Şeful de post încheia un proces-verbal precum că săteanul Cutare, din nebăgare de seamă, umblând cu arma, şi-a descărcat-o în cap. Şi cu asta se încheia aventura.

Pleca des prin străinătăţi. Ca orice moşier român, devenise cunoscut prin chefurile începute într-o seară şi

sfârşite a treia zi, prin pierderile de bani la jocul de cărţi, prin amantele schimbate cu uşurinţa cu care îşi schimba cămaşa. Când se înapoia în ţară şi „trecea” să-şi inspecteze moşiile, de pricepea repede pe toate – spre uimirea administratorului şi a vechililor”. Moştenise de la tată-său, vestitul prinţ Anton, cărpănos, uscat la suflet şi apucător, toate trăsăturile sale de caracter. Judeca fiecare para, ţinea o contabilitate strânsă şi nu îngăduia nicio cheltuială „de prisos”. Din pricina asta, pe moşiile sale administratorii, vechilii, argaţii, slugile nu făceau purici. Oaspeţii prinţului întâlneau mereu alte chipuri.

— Când se învecheşte mârlanul în slujbă nu-şi mai face treaba cum se cuvine, rostea el imitându-şi părintele, care tot aşa credea. Slugile şi femeile trebuie schimbate cât mai des.

Copleşit de gânduri, prinţul evadase din prezent şi trăia, cu ochii deschişi, an paradisul pierdut al trecutului.

Coana Caliopi îl trezi.

— Să trăieşti, *mon ami*, şi să ni se împlinească dorinţele!

— *Toate* dorinţele! se grăbi Nae Pope & eu să le ureze cu o convingere sporită de tăria vinului, pe care îl consumase fără zgârcenie.

— Toate dorinţele, îl îngână Rrăneşti. Ştii, domnule Ionescu…

— Fie şi Ionescu, consimţi fiscalistul, îngăduitor, cu toate că mă cheamă Popescu… Popescu, măria-ta!

— Aşa… aşa… ştii, domnule Popescu, în ce mod seir putea să ni se realizeze toate dorinţele? Numai prin război! Un război total!

Îşi şterse fruntea asudată şi se adresă coanei Caliopi:

— *Écoutes*, *m-amie* 1, sunt sigur că vine războiul… războiul total! Am 57 de ani! Vreau să mai trăiesc, să mă văd iar stăpân pe moşii! Nu cedez un hectar, un pogon, o palmă de pământ! Şi nici tu, scumpa mea, să nu renunţi la nimic.

— Nu vă e milă de atâta omenire care are să moară

iar? îndrăzni Sevasta, nevasta lui Nae Popescu, şi se miră singură de întrebare.

— Milă? De cine zici să-mi fie milă? De troglodiţi? Nu, nu mi-e milă, madam! Vreau să am iar pământul» casele şi banii. Asta mă arde…

*

…Când, braţ la braţ, prinţul şi femeia cu pleoapele lăsate ieşiră din apartamentul JFiscalistului, zorile incendiaseră cerul.

Brăneşti se simţi cutreierat de un fior.

— Caliopi, îţi dai seama, Caliopi, unde am ajuns?

— Da, şi ce-i cu asta?

— Să fiu miluitul pârlitului ăluia de judecător, tu să te bucuri de-o masă mai acătării…

— Nu-i nimic, prinţule, s-avem răbdare, să rezistăm!

Brăneşti păşea din ce în ce mai posac pe trotuarul străzii pustii şi nu izbutea să priceapă cum ar mai putea avea un om de talia lui răbdare şi cum ar mai putea rezista.

— Caliopi!

— Ce-i?

— S-avem răbdare zici, să rezistăm?

— Ei da, asta zic!

— Caliopi, am terminat toată provizia răbdării… Şi nici de rezistat nu mai e cu putinţă! îmi trebuie un război, ne trebuie războiul atomic! Să cadă peste golănime bombele, perdele de bombe.

Simţi că se sufocă. Femeia îl obligă să se oprească, să răsufle.

— Prinţule, mi se pare că exagerezi!

— Cuuum?

— Da, mi se pare că ai sărit peste cal!

— De ce?

— Pentru că vrei să murim şi noi. Da e stupid! E absurd!

Prinţul părea din ce în ce mai frământat. Hectarele

lui! Casele lui! Acţiunile lui! Banii lui! Robii lui – ţăranii, mâdanii, prostimea care îi lucrase pământurile!

Geana vineţie de pe înalturi dădea în purpuriu şi, deodată, strada se trezi la viaţă. La fereastra unei case apăru un cap de fată. Respira aerul proaspăt al dimineţii şi zâmbea. Brăneşti îi surprinse lumina de pe obraz şi îşi lăsă, furios, ochii în piept. Dar peste câteva clipe şi-i ridică. Altă fereastră se deschise. Un cântec de dragoste răzbi dintr-un bloc. Şi iată, încă o fereastră se deschise, şi alt cap, de astă dată de tânăr, se ivi în cadrul ei. Era un tânăr bine clădit. Privi apoi câteva clipe perechea care înainta, braţ la braţ, pe trotuar. Brăneşti îi surprinse privirea şi îşi lăsă din nou capul în piept. Altă fereastră se deschise – şi alta şi alta, toate ferestrele oraşului, ale lumii întregi primeau, parcă sărbătoreşte, dimineaţa însorită.

Nu, nu mai poate suporta lumina blândă a începutului de zi care scaldă atâtea feţe, atâtea zâmbete. Prinţul îşi duce mâna la guler, îşi smulge cravata, simte că se înăbuşă. Ah, de s-ar porni odată războiul!

— Caliopi, murmură el, mi se pare că nu mergem: alunecăm!

Rosti cuvântul, şi parcă gura, gâtlejul, toată făptura i s-a «umplut de cenuşă. Dar nu mai avea cine să-i «răspundă. Caliopi dispăruse.

Era singur.

Dumnealor…

A oprit maşina în faţa hotelului Athénée Palace, grăbit să-şi întâlnească prietenul şi asociatul. (De când cu războiul Anton eseului, are toate motivele să-l cultive.)

Grigore Niculescu îl aştepta în hol.

Era, ca totdeauna, pomădat şi parfumat şi cu ochii scăldaţi în ape uşor tulburate, ceea ce îl făcea să pară că e după două-trei pahare de coniac.

Armand Solomon îl salută, zâmbind, şi-i strânse mâna.

— Ce faci, şefule? (Aşa îl numea Niculescu, în derâdere. Apăsase pe ultimul cuvânt, închizând un ochi

complice.)

— Mulţumesc, Gore, bine!

Grigore Niculescu îl măsură din creştet până-n tălpi, în pofida zâmbetului care-i stăruia pe buze, Armand Solomon părea frământat lăuntric. Grigore Niculescu nu se lăsa înşelat; îşi cunoştea doar omul. A avut atâtea „combinaţii" ou el, a pus – la cale şi a dus până la capăt atâtea afaceri! Asta îi plăcea: când pornea la drum cu Armând, ştia că are pe cine să se bizuie. Se pricepea – ce-i al lui e-al lui. Nu-i vorbă, şi el, Grigore Niculescu, măcar că are pământ (3.000 de hectare) şi vie, nu is-a lăsat niciodată pe tânjală, ca atâţia moşieri: se ocupă de furnituri către stat, de export de mărfuri, are participaţi! la o industrie, transformată peste noapte din fabrică de rulmenţi într-una de armament, şi finanţează şi un magazin de stofe.

— Armand dragă, te văd cam... nu ştim cum. Ce s-a întâmplat?

— Nimic, dragă Gore, nimic I

— Nimic... nimic... dar eşti abătut!

— Eh, ca omu'!

Grigore Niculescu clătină din cap a încuviinţare.

— Ai dreptate, Armand, ai dreptate să fii mâhnit. Floarea naţiei... pricepi...

Îşi căuta cuvintele, şi până la urmă rosti cuvinte „mari". Nu-şi termină fraza.

— Ştiu ce vrei să zici, îl ajută celălalt.

— Aşa... unii mor pe front... pentru ţară... pentru cruce, şi alţii...

— ... alţii!

— Exact! Asta am vrut să zic. Şi, bineînţeles, ştii la cine mă refer!

— Ştiu... ştiu!

Au intrat în săliţa-bar din fund, s-au aşezat la masă şi au pornit să şuşotească, din ce în ce mai agitaţi.

— Nouăzeci de mii de chipie, Armand, o sută douăzeci de mii de bocanci...

— Şi vestoanele? Ce-i cu vestoanele?

— Şi vestoanele, fii fără grijă! Caută marfa, Armand, cât mai repede. Eşti coşcogeamite proprietarul Marelui magazin universal şi ai şi „sursele” tale! Cu Patronajul totul e în regulă!

— Bine! Asta-i foarte important!

Preţ de câteva ceasuri, cei doi au socotit, s-au ciorovăit, şi până la urmă şi-au strâns, veseli, mâinile.

La despărţire, Grigore Niculescu îşi reluă masca de om preocupat de probleme mari.

— Ar trebui, îi spuse, ar trebui neapărat ca alde voi, ovreii patrioţi, să luaţi atitudine… da, da… nu te uita aşa la mine… *Voi* trebuie să luptaţi contra bolşevicilor…

— Fireşte, consimţi cu gravitate Armand, gândindu-se că asociatul său, isteţ ca de obicei, îşi joacă bine rolul; fireşte c-o să luptăm…

— Să luptaţi, dragul meu, continuă Grigore Niculescu pe acelaşi ton plin de gravitate, să luptaţi! („Am să-i mai ciupesc ceva din comision!”)

Ajuns acasă, Armand Solomon s-a trântit pe canapea, după care şi-a aprins ţigara de foi favorită.

„Hm! Uns cu toate alifiile Gore ăsta! M-a luat bine: «Voi, ovreii patrioţi…» Hm! Sunt sigur că vrea să-şi urce pretenţiile”.

La urma urmei, e mai bine să porneşti cu el la treabă decât cu ageamii. Pierzi ceva? Dimpotrivă: eşti în câştig, chiar dacă nu e cum vrei să fie, şi – vorba veche – din câştig puţin nu moare nimeni. Şi-apoi, Gore ăsta e bine cu toată lumea: ieri cu liberalii şi ţărăniştii, azi cu Antlonescu. A mai păstrat el legături – când mai pe faţă, când mai pe-ascuns – şi cu liberalii şi cu ţărăniştii, ba chiar şi cu legionarii. Pe la ministere, pe la diferite instituţii, se aflau, în pofida diverselor dispoziţii, destui oameni de-ai liberalilor, de-ai ţărăniştilor, de-ai legionarilor. Grigore Niculescu întreţinea cu ei relaţii şi – Armand zâmbea, copleşit de admiraţie – izbutea să-şi sporească necontenit afacerile. De câte ori a cutezat să-i împărtăşească

îngrijorările, mai ales după înscăunarea legionarilor, în acel început de septembrie al anului 40, Gore îl ibătea pe umăr.

— Nu te speria, Armand, îi spunea, sunt geambaş de oameni şi mă pricep: *tu* n-ai de ce să fii tulburat.

Tu şi ai de soiul tău! („Ai de soiul lui” – înţelege bine Armand Solomon la cine se gândea Gore.)

Ba o dată a fost categoric:

— Îi am în buzunar pe deştepţii ăştia! o să lucrăm şi ou ei – şi cu foloase mai mari!

— Crezi, Gore?

— Nu, nu cred; sunt sigur! Şi cu aceeaşi atitudine de ins calm, stăpânit, de ins care ştie mai multe decât spune, sau pare aşa: Sunt geambaş de oameni, Armand, şi mă pricep: *tu* n-ai de ce să fii tulburat!

S-au scurs de-atunci doi ani şi trebuie să recunoască, fără ocolişuri, că Gore a avut dreptate: n-a avut niciun motiv să fie „tulburat”.

Şi-acum… Acum ne aflăm în primăvara lui 42.

Vremea se vădea mai capricioasă ca nicicând. În pofida văzduhului care mai păstra ceva din asprimea iernii defuncte, se simţea apropiata înfrângere a stihiilor. Dar ce-i pasă lui de toanele anotimpurilor?! Fie că bătea un vânt zurliu, fie că ploua cu stropi mari şi reci, marfa oricum se vindea. Se simte pătruns pe dinăuntru de o moleşeală plăcută. O să intre şi el în rol când l-o vedea mâine-poimâine pe Gore – pe vicleanul ăsta de Gore Niculescu.

„Nu te mai îngriji de ce o să fie, are să-i zică, fii liniştit!”

El, Armand Solomon, e cât se poate de liniştit. Peştele umplut ridică moralul, şi bucătăreasa lor se pricepe să-il pregătească.

— Nina, Ninişor! îşi strigă el nevasta.

Femeia vine grăbită, foşnindu-şi mătasea grea a capotului.

— Ce-i, dragă, ce-i?

— Ascultă…

Femeia îi puse degetul la gură.

— Nu, n-ascult nimic…

— Ascultă…

— Ştiu, ciripi ea, am auzit, Auschwitzul! E îngrozitor! Dar, pentru Dumnezeu, Mandi, nu te irita! Ce putem face? Aşa le-a fost scris!

— Nu, şopti el, altceva…

— Altceva?

Femeia îşi apăsă şi mai tare degetul pe gura lui.

— Altceva? Da, am auzit şi altceva. Aud mereu altceva. Ei, şi? Suntem noi vinovaţi de câte se întâmplă în lume? Şi-apoi: suntem noi în stare să schimbăm ceva? Nu te enerva degeaba! Ştiu: eşti prea simţitor, asta e!

— Nina!

— Nimic, Mandi dragă, nimic! Şi pe un ton care voia să fie drastic, dar nu reuşea să fie decât comic, hotărî: Nu vreau să mai aud nimic! Sunt pur şi simplu neurastenizată de atâtea ştiri, de atâtea lamentări, de atâtea zvonuri – pur şi simplu înnebunită. Da mai lasă-mă dracului…

— Nina, o întrerupse el moale.

— Îţi repet: nu vreau să mai aud nimic!… Mai bine să pui ceva în gură.

Şi, ca şi când ar fi avut în faţă un copil sau un bolnav cu metehne, femeia îi apucă uşor braţul şi-l mângâie.

— Dragă, rosti Armand, dragă…

— Ţi-am spus: inamic!

— Ninişor dragă, pentru numele lui Dumnezeu „ascultă…

— Ce s-ascult, ce s-asoult? (Vocea îi era ascuţită – voce de femeie. pornită împotriva tuturor.) Eşti prea moale; ştiu! Te impresionează câte se întâmplă; ştiu. Da ce-ţi închipui, că eu am inima de piatră?

Crezi că pe mine nu mă întristează nenorocirile care s-au abătut pe capul lor? Şi nu mai pot răsufla, nu mai pot, – de atâtea ştiri. Vreau să mă distrez puţin, să merg la un

pocher sau la un rummy cu pietre (ador rummy-ul cu pietre!) şi vine una şi-mi spune câte-o grozăvie: să mori, nu alta!

*

În casa prietenei doamnei Solomon, soţiile fruntaşilor Gabrovenilor şi ai Şelarilor, ai Lipscanilor şi ai Oituzului jucau rummy cu pietre şi pălăvrăgeau. Din când în când, plictisite de toanele hazardului, porneau să colecteze bani şi efecte pentru victimele războiului.

Ea, Nina, era printre membrele fruntaşe ale Societăţii femeilor Israélite. În această calitate binevoia să participe la adunarea daniilor. Asemenea celorlalte prietene, nu se prea putea lăuda cu „succese”. Şi, cum îşi zicea autof 1 stându-se, avea toată „bunăvoinţa”.

Se urca în maşină şi începea, să „calce” (se dădea în vânt după expresii tari) fabricile de stofe, de pânză, de talpă, marile depozite de manufactură, băncile şi alte întreprinderi prospere.

Cu toate că era cunoscută, întâmpina greutăţi.

— Nu te supăra, madam Solomon, i se spunea, chiar acum a venit o delegată a Patronajului! Mareşaleasa a iscălit adresa, mareşaleasa în persoană! Vrei s-o vezi?

Şi fabricantul îi etala hârtia cu titulatura ţipătoare şi cu semnătura de spaimă stârnitoare.

— Da’ nu mă îndoiesc o clipă! Şi aţi oferit mult?

— Eh…

Fabricantul rostea o cifră cu care s-ar fi putut aproviziona timp de o lună o cantină.

— Ce vrei să-i faci? observa filosofic fabricantul: dacă vine de ia mareşaleasă…

În ultimele luni, nevasta Antonescului avea obiceiul să colinde mai des fabricile şi prăvăliile evreilor. Ştia că patronii şi-au camuflat firma, trecând-o, de formă, asociaţilor români. Ea se adresa însă stăpânilor. Ştia că nu va fi, nu va putea fi refuzată. Intra – furtună, flancată de aghiotanţi şi aghiotante, alegea mărfuri cu duiumul, cerea, din vârful limbii, dar cu asprime, sume considerabile

pentru „operele” ei filantropice şi părăsea biroul sau prăvălia la fel de trufaşă, cu un mers teatral, compus, desigur, cu migală acasă. Trecuse prin viaţă fără a fi pătruns nimic. Se zicea că pe vremuri ar fi fost dansatoare de muzicnhol, de unde ar fi luat-o Mareşalul, pasionat de „numărul” ei excentric. Se mai zicea că, datorită tot ei, Antonescu a uneltit şi a izbutit, sprijinit de nemţi, să ajungă călăul ţării: voia să-i „impună”, să şi-o „cucerească” a doua oară.

Mareşaleasa a imaginat, întemeindu-se pe planurile samsarilor din jurul ei, acel Consiliu de Patronaj care aduna milioane de lei şi mărfuri de tot felul: covoare, cusături, bijuterii, care îşi „apropia” ferme, vii, păduri, cai, vaci, oi.

Pe lângă mareşaleasă se fâţâiau, cât era ziua de lungă şi noaptea de mare, tot felul de cucoane, o legiune de botoase şi de saşii, de stătute şi de încinse, nişte busturi răsuflate, nişte laţe mult vopsite, „consilierele”, „secretarele” şi „intimele” ei. Toate îşi aveau oamenii, „protejaţii” (lor.

— Ar trebui, propunea câte una mareşalesei, urmând îndemnul „expertului” ei, să strângem toate cârpele. E o afacere minunată.

— Da, da, e o idee!

— O idee genială!

— O aplicăm imediat!

A doua zi, ţara era inundată de apeluri: se pornea „marea bătălie a cârpelor”.

Fiecărei propuneri de acest soi, mareşaleasa îi răspundea maşinal:

— Ideea e bună, e foarte bună!

Şi a doua zi – chiar a doua zi – se înfiinţau alte sucursale – de tot felul – ale Patronajului.

— Sporim sectoarele activităţii noastre, afirmau, plini de importanţă, „specialiştii” Antoneascăi.

— Foarte bine!

Prin cafenele, figuri şirete de bătrâni puşcăriaşi,

eliberaţi de curând, se interesau de noi „propuneri” pe care să le facă aceleiaşi „instituţii”.

Interesaţii au răspândit o vorbă: Mareşalul e „deasupra”, nu se atinge de un ban, e un fel de sfânt, nu mănâncă, nu bea, nu fumează. Mareşaleasa, însă, „aranjează” – toate! Cu mareşalul nu se poate face nimic! Cu mareşaleasa, însă…

Mai târziu s-a dovedit că Antonescu cunoştea aproape tot ce „învârtea” nevastă-sa.

— Ce pot să-i fac, mârâia el, e încăpăţânată! Nu m-asoultă! S-o bat? S-o arestez? Să divorţez de ea după atâţia ani de convieţuire? N-am ce-i face!

…Doamna Nina (Ninişor) constata – pentru a câta oară? – că nu prea are noroc cu „filantropia” femeilor israelite.

— Ai văzut, spunea fabricantul, acu am „scuipat” gologanii! îmi pare rău! Şi de ce fel de acţiune e vorba?

— O, e vorba de evreii săraci, deportaţi în Transnistria!

— Sărmanii! se izmenea fabricantul, aprinzându-şi ţigara.

O conducea până la uşă.

— Dacă ai fi venit mata ieri, puteam să-ţi dau ceva! Dar acu… după Patronaj.

În altă parte era primită cu indiferenţă calculată.

— Nu, nu sunt de părere că în acest fel se poate rezolva problema, îi spunea patronul depozitului de pielărie. Trebuie organizat ceva în mare…

— De acord, da până atunci…

— Până atunci, până atunci… Nu trebuie făcut nimic în grabă, cine ştie ce se mai poate întâmpla… Să studiem, să examinăm, să…

— Mor de foame bătrânii, femeile, copiii…

— Uite, asta e cu noi: suntem prea sentimentali! Aici trebuie să lucrăm cu capul, nu cu inima. În interesul, chiar, al nenorociţilor ălora… Şi, deodată, inspirat: Ştii ceva,

madam? Hai să redactăm împreună un proiect de ajutorare efectivă – pricepi dumneata? efectivă – a deportaţilor. Îţi surâde idee-a? Ce zici?

Câte-un bancher îşi compunea o mină enigmatică. O asculta adânc îngândurat, şi-apoi, precaut, privind inutil în dreâpta şi-n stânga cabinetului gol, îi şoptea misterios:

— E foarte primejdios ce facem noi!

— Cum adică?

— Foarte simplu! Nenorociţii ăia de evrei n-au fost deportaţi de guvern?

— Ba da!

— Ei, vezi? înseamnă că guvernul nu-i agreează, înseamnă că sunt potrivnici stăpânirii. Şi noi, noi venim să-i încurajăm? Fiecare iban pe care-i dăm, guvernul o să-l considere un semn de vrăjmăşie din partea noastră! Nu se poate! Îmi pare rău, doamnă, nu se poate!

Dacă organiza un festival, la care erau chemaţi scriitori, actori şi muzicanţi, mulţi dintre cunoscuţii nevestei negustorului se scuzau astfel:

— Chiar în seara asta avem un banchet!

— Bine, dar biletele… le puteţi cumpăra!

— Nu, nu putem, credeţi-ne, avem atâtea obligaţii, ce crezi dumneata?…

…Domnul Armand Zblomon a ajuns la cafea şi la cataif.

— Grele vremuri, Ninişor! spuse el înghiţind ultima rămăşiţă a prăjiturii, şi cu toate astea, cum spunea şi Nioulescu, cum spunea şi Mildiadis, războiul e necesar.

Se zvonea că alte contingente de evrei trebuia să se prezinte la munca obligatorie.

— Tu ce-ai să faci, Mandi dragă? Te-ai aranjat?

— Nicio grijă! Iau carnet de la Centrală.

Luase de ou rând fiinţă un fel de organizaţie tutelară a evreilor din România. Un comisar special o controla, ajutat de câteva duzini de evrei aleşi pe isprânceană.

„Comisarul” sau „împuternicitul”, cum i se spunea,

era un bărbat spătos, cu înfăţişare de atlet pensionar, cu o faţă răvăşită de alcool şi de nesomn şi cu nişte ochi nesiguri în orbitele lor, neînstare să înfrunte vreodată privirea altora. Obârşind dintr-o veche familie moldovenească, amestec de Fanar şi de Occident, n-a făcut în viaţa lui nimic, n-a învăţat nicio meserie, n-a iubit florile, muzica, femeile. În afară de vinuri şi de jocul de cărţi, n-ia găsit inamic interesant în lume. A fost, rând pe rând, simbriaşul englezilor, al francezilor, al nemţilor. S-a oprit la nazişti. Flămând de bani, a văzut în această Centrală un mijloc de chivernisire, de adunare de bonuri de tot felul; şi nu s-a înşelat. t Cârmuirea, decretând munca obligatorie pentru evrei, ştia. că ea va fi făcută de cei de jos, de sărăcime. Ceilalţi: fabricanţii, negustorii, bancherii, „afaceriştii pe picior", vor plăti şi vor fi scutiţi.

Pe lângă persoana sa, în permanentă stare de semibeţie (o lua de dimineaţă cu coniacurile tari şi termina noaptea, târziu, cu şampania), mişunau samsari de toate felurile: foşti ofiţeri, foşti poliţişti, foşti patroni de tripouri – o lume stranie de trântori, în mijlocul căreia el se simţea foarte bine. Aceştia licitau carnetele de scutire. „Împuternicitul" îşi numise un comitet alcătuit din evrei – nişte – pântecoşi înfometaţi de „onoruri".

...Nina reveni:

— Va să zică, ai carnet? – şi în vocea ei se zbătea puţină îngrijorare.

— Fii liniştită! E ca şiicând îl am! Aranjez eu cu cine trebuie!

— Foarte bine, Mandi, foarte bine! Şi-apoi, ca şi când şi-ar fi adus aminte de ceva: Numai să nu neglijezi, te implor, să nu neglijezi... Aşa distrat cum eşti tu... Şi mai ales acum, de când cu nenorocirile astea pe capul evreilor...

Nu, ol n-are să uite. Zâmbi. Munca obligatorie – are cine s-o facă: hămesiţii, dezbrăcaţii, ai din gloată. Ei n-au de unde plăti taxele de scutire şi trebuie să salahorească. N-au ce face! Câteodată îi întâlnea spre seară când, în

maşina trecută pe numele prietenului său Grigore Niculescu, se îndrepta spre localul din centru – vestitul cabaret Mignon… Ce ochi, Doamne, cită încruntare în apele lor! S-a întâmplat, nu demult, la o încrucişare de drumuri, că fu nevoit să oprească maşina. Un tânăr cu obrazul supt, înălţându-şi fruntea, îi ţiintui cu o privire aprinsă. În spatele său, alţii căutau să-l vadă. Aceiaşi ochi sticloşi, aceeaşi uitătură aspră. Mda, sunt băieţii cartierului, care se înapoiază de la munca obligatorie: croitori, cizmari, zugravi, tinichigii – mulţimea amărâtă. El şi-a ferit privi rea – părea că-l frige căutătura celorlalţi.

Din rândurile tinerilor străbătură până la dânsul, vătuite, câteva vorbe:

— Ce-i pasă?! Huzureşte, burtosul!

— E „blat” cu „ştabii.

— Dă-l în mă-sa!

— Ăsta se înhaită şi cu legionarii, şi cu…

Maşina porni, şi Armand Solomon îşi simţi obrajii uşor asudaţi…

— N-ai nicio grijă, Ninişor! Scutirea e sigură! îşi linişti el soţia.

Radioul continua să transmită alte ştiri…

— E îngrozitor, constată Armand.

— Într-adevăr, îngrozitor! îl privi, clătinând din cap a compătimire, ca şi când suferinţele celorlalţi l-ar fi apăsat pe el. Şi alarmată:

— Linişteşte-te, pentru Dumnezeu, linişteşte-te!

Apoi apăsă pe butonul soneriei. Mai adă, te rog, un cataif pentru domnul porunci ea moale către servitoare. Şi către bărbat: Trebuie să mai iei ceva, dragă, te consumi atâta de când cu nenorocirile astea!

În cameră se ivi servitoarea. Ca de obicei, fata călca pe vârfuri, să nu-i stingherească – Doamne fereşte – pe boieri.

— Ce-i? se miră Armand de apariţia servitoarei.

— E afară un domn… cică Zvarţ îl cheamă?

Armând Solomon se încruntă. Ştie cine-i „Zvarţ”.

E unul dintre funcţionarii Bazarului, unul din gloata.

Şloim Schwartz. Vânzător priceput – n-are ce să-i impute –, dar cam colţos. Ceilalţi – chiar dacă mai puţin pricepuţi – sunt modeşti, îl salută frumos, cu plecăciuni, la sosire şi la plecare. Se interesează de ziua lui de naştere şi-l felicită. Când intră în bazar şi se îndreaptă spre biroul său din fund, funcţionarii se înşiră unul după altul, ca în faţa unui (general sau a unui ministru în inspecţie. Singur Schwartz ăsta o face pe „indiferentul”. Şi când îl salută – nici că-i pasă că are în faţa sa pe patron, pe stăpân – e rece, încruntat, aproape duşmănos. Adică duşmănos în toată regula – ce mai?! Şi acu a venit aici – cum dracu’ de a cutezat să-l stingherească acasă?

„Un tip ca ăsta e în stare de orice. Privirea lui aspră nu-i a bună. Ar fi capabil să mă şi ucidă. Câte nu se întâmplă?!” Contabilul lui – bătrânelul acela adus din spate, care îl slujeşte de douăzeci de ani şi i se arată atât de credincios – i-a şi strecurat o dată la ureche că Schwartz citeşte cărţi periculoase. Ce fel de cărţi – asta n-a ştiut contabilul să-i spună.

— Şi e singur?

Îşi privi nevasta, şi pe frunte i se ivi o dungă.

— E singur, Mandi dragă, de ce ar veni în delegaţie?

— E, nu po* să ştii niciodată ce zace în dealde ăştia! Eu i-am păscut!

— Asta aşa e, consimţi Nina, dar nu văd de ce te-ai îngrijora.

— Nu sunt îngrijorat, rosti el, apăsând pe fiecare silabă. Îşi ridică ochii spre fata în casă. I-ai spus că sunt aici?

— Nu i-am spus nimic!

Armand Salomon înţelese că fata, speriată de chipul în care se rostise, îl mintea. Nu încape nicio îndoială că, văzându-l aşa prăpădit, a năpădit-o mila. „E aici boierul, l-o fi asigurat, stai să-l anunţ!” Ehe, pe el tnu-l înşală amărâţii ăştia! Cunoaşte la calici, cum ar zice Grigore – prietenul

lui, Gore.

— Nu i-ai spus nimic! L-ai lăsat să aştepte – şi atâta tot.

Fata tăcea, din ce în ce mai stingherită.

— Şi ce vrea? să adresă el din nou servitoarei, şi de astă dată glasul lui se aspri – ca şi când fata purta vina nedoritei vizite.

— Cică să vie la mneavoastră…

— Să vie la mine! murmură cu năduf Armand. Auzi obrăznicie! Nemâncatu ăsta întrece toate îndrăiznelile. Ce zici, Ninişor?

Femeia îşi mişcă umărul – gest pe care Armand ştia cum să-l tălmăcească.

— E, Mandi dragă, parcă nu-a cunoşti? Dacă noi suntem Israel îţi şi el e tot israelit îşi închipuie că-şi poate «permite orice!

— Atunci, îl dau afară! La birou n-are timp să mi se prezinte?

Voia să-i trimită vorbă prin servitoare că e foarte ocupat şi că acasă nu-şi primeşte salariaţii. Dar Nina găsi cu cale să intervină:

— Acum, că a venit, lasă-l să intre! Vezi ce vrea.

Armand pufăi nelinişţit:

— Ce vrea, ce poate să vrea unu ca ăsta? Să mă supere, asta vrea!

Un tânăr scund, cu o privire vie, sticloasă aproape, sub o frunte înaltă, uşor ibrăzdată, îşi făcu apariţia în cameră. Burta – un fel de manta de ploaie descheiată, aşa încât i se vedea haina prea veche, roasă de atâta periat, şi cămaşa, peticită pe-alocurea. Nu părea intimidat. Îşi plimbă privirea peste cadrele din pereţi, peste mătăsăria care acoperea mobilele, şi înainta liniştit câţiva paşi spre Armand.

Acesta îl urmărea în aparenţă mirat, dar convins că ştia el ce clocesc indivizi de teapa lui când îndrăznesc să i se anunţe – unde? – acasă; şi când? – la cele mai

nepotrivite ceasuri. Ardea de nerăbdare să-l „repeadă” – aşa cum obişnuieşte el când e furios. Dar amintirea întâlnirii ou golanii cartierului, atunci când a fost nevoit să oprească un minut, două maşina, îl obliga să fie prudent, să nu întindă coarda, cum ar spune şi Grigore Nioulesou, prietenul isteţ şi priceputul său asociat în atâtea afaceri. A fost o scenă penibilă, gândi Armand, şi, în pofida dorinţei sale de a o înlătura din minte, nu izbutea s-o uite.

Şi slujbaşul ăsta e aidoma ălora. Uite-l, (tras la faţă, cu ochii în febră, înţolit în nişte vechituri („o să pui servitorii să-mi cureţe bine odaia*) şi pornit pe ceartă – nu încape nicio îndoială: individul a venit aici ca să-i strice ziua.

Zâmbi totuşi, şi întrebă:

— Ce-i, Schwartz, ce te-aduce la mine? Nu-i dădu răgazul să răspundă, şi continuă: Nu era mai bine să te fi prezentat la birou?

Tânărul tăcu câteva clipe. Privea obrazul patronului şi parcă întreaga lui făptură i se refugiase în ochii aceia arzători care îl stinghereau pe Armand.

— Nu mai era tirr→ să vă fi căutat la birou, dar de prezentat… poftim!

Îşi vârî mina osoasă în buzunarul de la piept şi scoase o hârtie verzuie, ştampilată:

— Trebuie să mă prezint la munca obligatorie.

De astă dată, Armand tăcu. Într-adevăr, mai toţi „funcţionarii” lui au fost mobilizaţi la căratul pietrelor, la zăpadă, la calea ferată, pe diferite şantiere. Au rămas la bazar câţiva boşorogi, câţiva bătrâni nevolnici. Are să /scape de ei – prezenţa lor la bazar nu mai rentează.

— Mda, rosti el după o tăcere pe care şi-o impusese, te-a chemat, va să zică, şi pe tine… Ce să-i faci?!

Ridică din umeri a înţelegere. Adică: asta-i, n-ai încotro.

— E război, continuă Armand – şi era cât p-aci să repete frumoasele cuvinte ale Niculescului („floarea naţiei”…). Dar privirea sticloasă a tânărului îl opri.

— E război, dragă Schwartz, reluă el, şi aitâţia mor pe front… Contribuim şi noi cu ce putem… Ostaşii pe front – noi la muncă… E normal, nu?

Schwartz zâmbi. Dar zâmbetul nu-i lumina, ci îi întuneca faţa.

„I-auzi, îşi spuse, ce vorbe frumoase! «Ostaşii pe front – noi la muncă»!”

Şi alt patron la care fusese în slujbă (marele magazin de încălţăminte de gata: La gheata modernă) se rostea tot aşa. Şi altul… şi altul…

— Noi, dom de Armand, *noi* la muncă, nu?

— Da, şi nu-ţi convine! glăsui patronul. E război, ce vrei?

— Să lăsăm astea, dom’le Salomon, ştii ca şi mine ce-i cu războiul ăsta…

Vârî hârtia verzuie în buzunar şi repetă cu asprime în glas, ceea ce îl făcu pe Armand să tresară:

— Să lăsăm astea… Am venit aici la dumneavoastră acasă pentru că nu mai am timp: mâine dimineaţă plec undeva în Argeş, la piatră, şi…

— Şi ce? se semeţi deodată Armand, dându-şi seama că a prevăzut din capul locului în ce scop a venit aici Schwartz.

— Şi am venit pentru bani! Trebuie să las ceva acasă… Trebuie…

— Pentru bani? Ce-nseamnă asta? Obrajii patronului se împurpurară în chip subit îţi sunt dator ceva?

Tânărul îşi aţinti privirea în ochii lui Armand. Câteva clipe, cei doi se înfruntară în tăcere.

— Dacă-mi sunteţi dator? De zece ani salahoresc la bazar! Şi în zece ani n-am izbutit să am o cămaşă ca lumea.

— Asta nu mă priveşte!

— Mă priveşte pe mine! Plec şi n-am ce lăsa acasă. Desigur că *ştii* (i se adresa acum la persoana a doua) că facem muncă obligatorie şi nu ni se plăteşte nimic. Nu ni

se dă nicio bucată de pâine, nimic, absolut nimic. Trebuie să muncim fără a mânca – sau a mânca pe banii noştri, ai de-i au! Eu n-am! Da acasă, nevestei şi copiilor trebuie să le las ceva!

— I-ascultă, Schwartz, scrie undeva că trebuie să-ţi dau bani pentru că ţara te-a chemat… cum să zic… te-a chemat… la datorie? Ce mă interesează pe mine chestiile astea „familiare”? Ţi-am plătit totdeauna leafa la zi… De Anu nou ţi-am dat gratificaţie! Nu! Nu! Nu te gândi c-ai să capeţi de la mine aşa pe gratis…

— Pe gratis?

Vocea lui Schwartz răsună puternic în cameră (mai mult urlet decât voce).

— Mandi dragă, interveni împăciuitor Nina, tu eşti un om bun… O să-l ajuţi cu cât poţi… N-ai idee, dragă domnule Schwartz, câte ajutoare împărţim nevoiaşilor!

— N-am nevoie de pomana dumneavoastră, răspunse cu acelaşi glas ridicat Schwartz. Eu cred că mi se *cuvine*, după zece ani de muncă, acum, când sunt chemat…

— Nu ţi se cuvine inamic, ripostă acru Armand. Nimic! Soţia mea înţelege să-ţi oferim… aşa… un mic cadou… dar asta pentru că… de!… oameni suntem… da obligaţi… de unde ai scos-o că ţi se cuvine?

Pronunţând ultimele cuvinte, îşi coborî privirile, stingherit de jarul din ochii tânărului.

— De unde am scos-o. Mai e nevoie să ţi-o amintesc, domnule Armand Solomon? Unde scrie că-mi eşti dator? Dar cei zece ani de robie la bazarul dumitale nu te *obligă* la nimic? întorcând capul spre Nina: Cadoul păstrează-ţi-l! N-am nevoie de pomană! Cred că e dreptul meu să *pretind* când plec la munca obligatorie…

— N-ai niciun drept, ţipă Armand, ocolindu-i mereu privirea. Niciun drept! Şi dacă refuzi «un mic cadou… cum ţi-a propus soţia mea… n-am ce-ţi face!

— Porcilor!

Cuvântul – răsună ca o palmă pe obrajii lui Armand şi ai Ninei.

Înainte ca soţii Solomon să se dezmeticească, Schwartz ieşi din odaie, trântind uşa.

Nina se repezi la Armand:

— Nu te mai enerva, Mandi dragă, te implor! Nu te mai enerva!

— Nu mă enervez, dar…

— Niciun dar, Mandi dragă!

— Asta ce-i? întrebă, subit alarmat, Armand.

— N-am fost atentă!

— S’sst! făcu el furios către fata în casă, care intrase iar, şi umbla, ca întotdeauna în vârful picioarelor, dar iscând totuşi puţin zgomot.

— S-auzim! şopti Nina.

Servitoarea rămase nemişcată, întocmai ca stăpânii.

Radioul anunţa buletinul bursei de acţiuni.

— Ai auzit? Creditul Minier e-n urcare! Mereu în urcare, spuse gâfâind de plăcere Armând.

— Şi tu, care eşti contra „hârtiilor* şi ai luat atât de puţine!… îl dojeni cu miere în voce femeia.

— Nu, n-am luat puţine, îi răspunse el, nemulţumit de întrebare. Mă crezi ageamiu? Sunt, e adevărat, contra hârtiilor – prefer aurul! Dar şi unele hârtii sunt aur!

Îi făcu semn ou mâine: să fie linişte, vrea să asculte mai departe buletinul bursei.

— Ai văzut? izbucni deodată, plin de veselie, am brodit-o! Vreau să zic: şi de *asta data* am brodit-o! Şi către fata în casă: Mai adă nişte frişcă!

*

…Armand Solomon s-a întins iar pe canapea şi fumează, dulce obosit după atâtea consultări cu „bursierii. E gata să aţipească zâmbind unor imagini vesele. Dar nu izbuteşte să-şi menţină buna-dispoziţie. Şi asta numai din pricina temperamentului său „prea sensibil*, cum îl dojeneşte Ninişor mereu.

Când bărbatul oftează, soţia sa, Ninişor, pricepe imediat.

— De ce te iriţi, Mandi dragă? Oof, Doamne-Doamne! Eşti atât de sensibil!

Şi, repede, îi aduce o cafea şi alt cataif, cu frişca dublă.

— Nu te-inţeleg, îţi jur că nu te înţeleg. Uite, Marcel… Marcel Haimovici al nostru! Nu-i şi el evreu? Nu-l doare şi pe el inima de câte vede? Nu suferă şi el… moralmente? Şi cu toate astea, şi el – ca şi Niculescu – zice c-are să fie foarte bine după război!

— Da, are dreptate!

Suflă în cafea, vârâ adânc linguriţa în frişca şi oftează. Un oftat calm, de om care se supune vremurilor. „Nu se poate altfel, îşi zice el, războiul e binevenit”.

Şi îşi închipuie că războiul se desfăşoară aşa cum doreşte el – şi cum doresc ai lui.

Nemţii vor fi bătuţi de ruşi, iar aici, la noi, vor veni americanii, şi atunci: alte afaceri, alte lovituri la Bursă, alte „combinaţii”. Păcat că mu s-a lansat mai de mult în afaceri de bursă! Are stofă de mare tactician, omul ideilor senzaţionale, producătoare de venituri grase. Dar şi aşa, ca negustor ou faimă şi proprietar urban, nu se poate plânge. Să bată în lemn, să nu supere pe Dumnezeu!

Făcu doi-trei paşi prin cameră şi se uită la ceas.

— Ninişor, strigă el, grăbeşte-te! Nu trebuie să întârziem.

Fuseseră invitaţi la masă, la domnul Grigore Nicui eseu.

— Imediat sunt gata. Am trimis după maşină.

— Bravo!

Se ridică şi zvârli o privire pe fereastră. Se vede că iar s-a înteţit frigul, oamenii păşesc grăbiţi, cu gulerul pardesiului ridicat. „Vine prea târziu primăvara”, reflectă el.

Pe dinaintea casei sale treceau, obosiţi, vecini şi cunoscuţi. Bine că el s-a „aranjat”, cum se lăuda în familie. S-a întâlnit cu misitul „împuternicitului” la cafeneaua din centru şi, în mai puţin de un sfert de ceas, s-au înţeles. I-a

dat o sumă – taxa oficială a carnetului de scutire de muncă – şi altă sumă, rotund –, pentru „oboseală”. Fireşte, din bani, partea leului o ia. „Împuternicitul”. La urma urmei, recunoscu Armand

Solomon, merită! Că „împuternicitul” ăsta e sluga nemţilor? Lui ce-i pasă? Că războiul aduce foamea, bolile, moartea? E adevărat, dar toate vin de la Dumnezeu! Prin urmare, şi stăpânirea nazistă! Ceva nu prea pricepe el: ce dracu’ au hitleriştii ăştia cu evreii? Civilizaţie ca la ei – mai rar! Şi tocmai ei să se poarte aşa? Altceva e tră-i stârpească pe bolşevici…

— A venit maşina, Mandi! Eşti gata?

Nevastă-sa, într-o rochie de seară, decoltată, îl aştepta în cadrul uşii.

— Nu mi-am pus decât colierul. E mai cuminte aşa, nu?

— Desigur! Nu trebuie să facem paradă ou bijuteriile! înţelegi: atâta lume suferă…

Au ajuns la Niculeşti în clipa în care invitaţii se aşezau la masă.

— Unde aţi întârziat, porumbeilor? îi luă în primire gazda, glumind.

— Vă rog să ne iertaţi, credeam…

Voia să spună că au săvârşit o impoliteţe crezând că vin prea devreme, şi când colo…

— Lasă-lasă, dragă, nu te mai scuza! Se vede că tu ai avut vreo aventură… iar coana Nina o partidă de pietre.

— Vai! Cum vă închipuiţi una ca asta? Când suntem invitaţi la dumneavoastră… se apără soţia lui Solomon, iar Armând se mulţumi să zâmbească servil gazdei.

— Nu vă formalizaţi, am vrut să vă pişe puţin!

— Uite şi pe doamna Solomon! glăsui soţia Niculescului.

Aceasta se îndreptă spre noii-sosiţi, cu un aer de bunăvoinţă forţată:

— Bine-aţi venit!

Întinse apoi lui Armand vârful degetelor, pe care el i le sărută, însoţind gestul de o înclinare exagerată a bustului său plin, ceea ce îi aduse sângele în obraz.

„Bogată casă, gândi Armand, chiar foarte bogată!”

În afară de locuinţa din Bucureşti, încăpătoare, cu multe odăi, cu o curte-grădină, Niculescu mai avea şi alte clădiri, în diferite oraşe. Când sosea, în automobil, de la ţară, se adunau copiii mahalalei să-l vadă, să-l miroasă. Spuneau ţâncii că boierul pute a busuioc, dar câte-o femeie mai dezgheţată îi repezea:

— Nu-i busuioc, mânzule, e sudoarea ălora care trudesc la boier. A sudoarea lor miroase, şi toate unsorile* toate descântecele n-au să-i alunge mirosul!

Pe acea vreme a lipsurilor, când stăpânirea nepricepută da din colţ în colţ ca să se descurce şi până la urmă chema străinii să cumpere grâul şi petrolul şi lemnul ţării, Grigore Niculescu era în stare să benchetuiască seară de seară. Războiul nu-l supăra; dimpotrivă* în saloanele sale, puternic iluminate, la adăpostul perdelelor groase de pluş, el aduina pe proprietarii caselor din centru, pe câţiva fabricanţi, doi-trei mari avocaţi, foşti sau viitori dregători şi un taraf de lăutari. Printre prietenii săi (le spunea „prieteni” surâzând cu tâlc) era şi Solomon.

— Poftiţi, poftiţi, fără mofturi! îndemnă doamna Niculescu pe noii-veniţi, care, puţin stingheriţi de privirea sfredelitoare a oaspeţilor sosiţi mai din vreme* luară loc la masă.

Gazda avusese grijă să-şi prevină invitaţii:

— L-am chemat şi pe Armand cu nevastă-sa. Băgaţi de seamă: nicio anecdotă cu „şahăr-mahăr”. Sunt israeliţi, da-s oameni foarte cumsecade!

— Asta-i adevărat, îl aprobă o chelie prestigioasă, domnul Grigore Brateş, care devenise peste noapte devotatul Antonescului, fără a-i părăsi pe liberali. („Sunt liberal din tată-n fiu.”) E un om la locul lui: are avere, e foarte patriot!

După două pahare de vin, atât Armand Solomon, cât şi nevastă-sa începură să se simtă mai la latgu. l lor.

— Să ne trăieşti, Gore dragă! închină Armand.

— Să trăim cu toţii, răspunse modest amfitrionul.

— Să trăiască România! strigă Brateş, şi toată lumea se ridică în picioare.

— Trăiască armata şi Mareşalul! se auzi altă voce.

Era a lui Iani Palicaris, angrosist de coloniale şi războinic furios – mai ales de când a obţinut un permis de import serios.

Era şi el „omul” Mareşalului.

— Ura! Ura! întări, plin de entuziasm, Armand Solomon.

Îşi spunea: „De ce nu? Adică nu-i mai bine să fie una cu alde Niculeştii decât eu te-miri-cine!” în clipa aceea i s-a şters cu desăvârşire din minte privirea ascuţită, sticloasă, tăioasă ca briciul, a băieţilor care s-au ivit atunci, în faţa maşinii. A uitat şi de cârdurile de calici care pornesc, odată cu ivirea zorilor, la munca obligatorie. Şi de Auschwitz, şi de Maidanek, şi de miile, sutele de mii de ostaşi care muşcă ţărâna pe atâtea fronturi de luptă şi mor departe de ai lor. A uitat de toate – şi-i pare bine, cât se poate de bine.

Se pomeni ridicat în picioare, repetând vesel!

— Ura! Ura!

Niculescu închise uşor ochii. Ia te uită! Armând!

Îi deschise, satisfăcut de spectacol, şi constată:

— Ce v-am spus, fraţilor? Ovrei-ovrei, dar patriot! Asta nu se mai discută!

— Nu se mai discută! constată, din ce în ce mai vesel, Armand.

Îi plăcea aici. Avea în dreapta şi în stânga şi în faţa sa numai bogătaşi: care moşier, care fabricant, care negustor. Dar ce fel de negustori! Elita Gabrovenilor şi a Şelarilor. Totdeauna s-a simţit bine între asemenea oameni de vază.

Unii spun că o asemenea societate e numaidecât putredă. De ce? Dimpotrivă: e o societate care plesneşte de sănătate; fiecare invitat e o cadră. Iată-4, de pildă, pe Brateş. E un om bine, un fruntaş al regimului, o „figură”.

Solomon cunoscuse la început din auzite familia acestui bărbat impozant, apoi se statorniciseră între ei legături care cu fiecare an ce trecea deveneau tot mai strânse. Brateş fusese în tinereţe prefect al judeţului Ilfov. Lui i-a venit ideea să îmbrace mii de copii, elevi de şcoală primară, în uniformă de dorobanţi şi să-i poarte la diferite parade, ca pe nişte arătări de bââlci. Pentru isprava asta, a fost felicitat de Vodă. Era atât de împătimit de politică, susţinea el, încât n-a avut răgazul să vadă care dintre fabricanţii de postav vinde mai ieftin: s-a lăsat convins de Urmuz Artemian, mare textilist, care a primit *toată* comanda de uniforme. N-a avut timp nici să se tocmească asupra comisionului. A încasat la iuţeală cât i s-a dat. Coana Hortansa, nevastă-sa, franţuzoaică, adusă aici de-ia dreptul de la *Moulin-Rouge*-ul Parisului, a fost foarte supărată.

— Toată viaţa, i-a strigat ea ascuţit (vocea ei ascuţită, cu care îl cucerise cu ani în urmă, la cabaretul parizian), toată viaţa ai fost un idealist! mai bine comandai uniformele în străinătate şi luai un comision mai gras!

— Nu se putea, Hortansa, nu se putea, se străduia s-o convingă bărbatul, sunt prea naţionalist ca să lucrez cu străinii.

— Ce tot vorbeşti, se răstea la el coana Hortansa, şi pornea a râde făcând să-i tremure cărnurile bogate, ce tot vorbeşti? Dar cu acţiunile cum ai procedat? Nu le-ai vândut belgianului? Dar cu afacerea aia cu făina? Da cu…

— Încetează, te rog! o implora Brateş. Imaginez eu altceva, şi atunci am să fiu mai precaut!

— Să fii precaut, *Georges* (îi spunea şi aşa), să laşi dracului idealismul tău nenorocit! Asta-i ţară de sălbatici!

— Hortanse!

— Da, da, de sălbatici! Un s-a pomenit să prinzi ursul din pădure şi să-il faci să joace la oraş? Să legi tinicheaua de coada câinelui şi să-l dai în *târboacă*? (Pronunţa câte-un cuviinţ greşit). Să ai ţărani care nu ştiu să mănânce?

Femeia îl privea dispreţuitor. Apoi:

— Nu mă fixa aşa, Brateş (din când în când îl striga pe numele de familie, în ironie), nu sperii pe nimeni! Sunt sculă bătrână! mai bine ia exemplu de la Palicaris! ăla deştept! Toamna şi iarna – la Nisa, la Ostanda, la Paris… Primăvara, şi o lună în vară, acasă la moşie, la Bucureşti… Cât mai puţin în ţară, obişnuia să spună. Numai atunci îţi place moşia, Bucureştii, îţi plac femeile de-aici, vinurile, fripturile, numai atunci când stai puţin, cât mai puţin în ţară. Trebuie evitată indigestia! Şi când stai tot timpul în ţară, *capeţi* indigestie!

De cum începea să sufle un tpui de vânt mai aspru, Palicaris dădea poruncă să i se întocmească bagajele şi să i se cumpere bilete de tren pentru Nisa. Nu suferea iama, nu se putea obişnui cu poezia zăpezilor, cu asprimile lui Gerilă.

Meridional, avea obiceiul să se scuze în cercul alor săi: „Ce vreţi să fac? Eu, de fapt, trăiesc numai la căldură!”

Cunoscuse în ţară şi alte timpuri, când nu-şi putea îngădui aceste evadări peste fruntarii. Era cam golaş pe-atunci… începuse prin a ţine o moşioară în arendă, undeva în Gorj. Sprinten la minte şi chipeş (era înalt, avea obrazul uşor bronzat, ochii negri şi o mustaţă deasă, care-i dădea un aer de semeaţă bărbăţie), se făcuse necesar stăpânului, care, din străinătate, i se adresa pentru cel mai neînsemnat serviciu. De la acest stăpân – „os domnesc”, un oarecare trântor veşnic absent – a învăţat Palicaris cum să se poarte mai târziu, când a devenit la rându-i proprietar de pământ: câteva luni, puţine, două-trei, în ţară, mai mult la Bucureşti, şi restul anului dincolo, sau „afară”, cum spunea. Proprietarul moşiei, care nu izbutea nici să-şi încheie singur nasturii ghetei (purta ghete cu nasturi) sau să-şi înnoade cravata, mărturisea o adevărată slăbiciune – pentru arendaş.

— Îmi place grecu, recunoştea el în cercul familiei; e binecrescut, e simţit!

Stăpânul l-a poftit adesea acasă, la diferite praznice. Şi s-a întâmplat că mătuşa proprietarului, văduvă, să-l

placă.

Puţin trecută, puţin jignită de lipsa de interes cu care era privită în societate, după aproape cinci ani de la moartea soţului, s-a simţit bine din capul locului an preajma acestui viguros, după toate aparenţele, bărbat, car, ei zâmbea cu dantura întreagă şi o înţelegea numai din privire. Se credea încă tânără (nu împlinise cincizeci de ani), iar cei patruzeci ai arendaşului nu i se păreau o piedică în calea proiectului pe care şi-l făcuse de la cea dintâi întâlnire a lor. „Nu ştie franţuzeşte, observa ea, dar *e* foarte *chic*”. Şi s-au luat.

Moşierul a rămas surprins de toată întâmplarea, fără însă a-i da prea mare importanţă. Era chiar mulţumit, pe de o parte, că mătuşă-sa punea temei într-un om priceput care să-i îngrijească moşiile, iar pe de altă parte că-4 va avea şi mai la îndemână pe Palicaris, devenit un membru al familiei…

Franţuzeşte a învăţat el repede. A stat, cu o încăpăţânate de catâr, peste gramatici, peste vocabulare, peste manuale, şi într-un an a izbutit s-o rupă mulţumitor, întrebuinţând chiar unele expresii strict pariziene. Călătoriile în străinătate cu nevastă-sa şi cu adormitul ei de nepot au împlinit restul.

— Nu te supăra, dar pe Palicaris ar trebui să-l iei de exemplu, hotărî coana Hortansa.

— Şi de ce, mă rog, să-l iau de exemplu? se supăra Brateş.

— Uite-aşa! (îi plăcea să vorbească „pe şleau”, cum auzise că se exprimă „prostimea”, exagerând chiar câiteodată limbajul direct, ca mulţi „meteci” care vor să pară mai români decât românii.) Uite-aşa, repetă ea, că-i deştept, că ştie ce vrea, că-şi dă seama că de aici trebuie să mulgă; să mulgă vaca de lapte, să stoarcă strugurele de must, pe ţăran de vlagă, iar de trăit, de petrecut: *afară*! Nuil vezi? Când la Nisa, când la Ostanda. Şi nevastă-sa, babaca, s-a priceput la om. Ce-mi trebuie mie neam de boier (şi-l privea cu itâlc), dacă-i molâu? auzi? Să comanzi

atâtea mii de uniforme pentru puştii ăştia de „dorobanţi” şi să te mulţumeşti c-un fleac de comision! Prea idealist, Brateş, prea idealist! Palicaris *ar* fi ştiut el cum să lentoarcă!

Bărbatul asculta îngândurat. La urma urmei, îşi spuse, femeia are dreptate! Prea s-a lăsat amăgit. Şi i-a fost de învăţătură pentru viitor.

— Mde, îşi zise Armând clătinând din cap, înde, Palicaris ăsta e într-adevăr un tip! A jucat tare. A făcut carieră. Om de soi. Ca toţi care s-au chivernisit prin mijloace proprii, că, doar, n-a moştenit pe tat-su. A fost arendaş; ei, şi? A ştiut să profite de împrejurări. Foarte bine a făcut.

…Ospăţul se prelungea. Grigore Niculescu închină pentru „victorie”.

— Trăiască România mare!

— Trăiască războiul! Fără război, ne înghit bolşevicii!

— Bolşevicii? Nu, nu se poate!

Niculescu ţipă:

— Nu se poate!

— Ce s-a întâmplat, coane Gore? se repezi spre el Palicaris, răstunnând ceaşca de cafea pe faţa de masă mult înflorită.

— Nimic!

— Off, făcu nevastă-sa, plină de arţag, e aşa de stângaci!

— Nu face nimic, îl scuză Gore Niculescu, şi zâmbi la gândul că mâine-ipoimiâine, dacă mai ţine războiul, poate s-ajungă şi ministru! De ce nu? Ce mutră ar face Brateş, de pildă, când l-ar zări „la frac” şi „la joben”, depunând jurământul? Dar Palicaris? Dar… Are o înfăţişare solemnă – asta-i vădit. Păcat că s-a însurat! De *Ce* dracu’ s-a mai însurat el? Nu-şi dă seama. El, care a avut atât de uşor câte femei a vrut! Făcea doar un semn, şi ele veneau; femei de toată mâna şi îndeosebi boieroaice. Avea o ţinută, o privire, un farmec care le zăpăcea. Mai greu era la ţară. Fetele acelea simple de ţopârlani nu-i îndrăgeau. Gusturi!

… Poate că, plictisit de atâtea femei, a dorit să rămână cu una, numai cu una, să nu mai aibă „complicaţii” – trebuia să ţină, doar, o întreagă contabilitate. (Când o vede pe Margot, când pe Jeana şi când pe Marilena.)

Deodată, se auzi glasul unui bătrân, care până atunci mârâise ceva de unde se putea înţelege că el aşteaptă… o armă nouă.

— Ne speriem degeaba, izbuti el, în cele din urmă să articuleze mai clar, nemţii îi dau peste cap!

— Nemţii? întrebă brusc, dezumflat, Gore. Nemţii ai spus?

Toţi cei de – la masă, în lumina plumbiurie a dimineţii de primăvară timpurie, tăcură.

— Da, nemţii, vorbi şi Brateş, dar glasul lui era stins şi pronunţase cuvintele ca şi când şi-ar fi cerut iertare.

— Demie, se sculă, clătinându-i-se uşor, Palicaris, trebuie să fim… patrioţi! Să nu pierdem curajul! Eu, cum ştiţi, am fost cu Căpitanul! Trup şi suflet! Dar când i-am văzut la 21 ianuarie, când cu rebeliunea… mă-nţelegi… imediat am trecut la Mareşal… la Mareşalul *nostru*! Şi de aceea… îşi căuta cuvintele. Zic… Căpitanul… ăsta… Mareşalul ştie, zic… Căpitanul… ăsta… Mareşalul… ştie ce face! Aşa că… noi… să strigăm: Trăiască România mare!

Taraful de lăutari sublinie cu un marş scurt închinarea lui Palicaris.

— Trăiască, reluă el, arr… armata română!

Alt marş.

— Trăiască mareşalul Averescu… pardon… An tort eseu!

— Ia mai stai jos, *mon cher*! îl îndemnă nevastă-sa, apucându-l de umeri şi trântindu-i aproape în scaun. Fii cuminte!

Armand Solomon, care se întăm, plase să fie, după după multe schimbări de loc (trecuse de câteva ori în altă încăpere, jucase cărţi şi se întorsese la masă), lângă doamna Palicaris, o aprobă zgomotos:

— Foarte bine! Foarte bine!

Dar femeia îl măsură rece şi-i întoarse spatele. Se prefăcea a fi interesată de o convorbire cu soţia lui Niculescu. La scurte răstimpuri, izbucnea într-un „Haha-ha!” strident.

Armând Solomon se silea să-şi păstreze buna dispoziţie.

— Ce noapte frumoasă!…

Fu trezit de vocea ascuţită a doamnei Niculescu:

— Uite, asta păţim, Gore, cu „devotaţii” tăi 1

Şi agita în mâna-i crispată o foaie de hârtie tipărită, de mărimea unei pagini de caiet.

— Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? se interesă doamna Palicaris.

Şi alte voci, alarmate, izbucniră deodată:

— Ce-i? Ce-i?

Doamna Niculescu îşi îndreptă – ochii spre doamna Palicaris şi se încruntă. Se părea că are în faţă o duşmancă. Nu o învrednici cu un răspuns.

— Off, Doamne, Doamne, e îngrozitor!

— Da ce e îngrozitor, să ştim şi noi!

— Off! se căina ea. S-a întâmplat ceva oribil… ceva inimaginabil! închipuiţi-vă, am ieşit o clipă să văd dacă s-a preparat îngheţata… Răsufla greu, urmărită febril de invitaţii care îşi reveniseră puţin din beţie. Şi am intrat în bucătărie… Ce să vezi? Pe frigider: *Scânteia*! Dracu’ ştie cum a ajuns acolo! Te pomeneşti că şoferul o fi adus-o…

Trânti hârtia pe masă, furioasă, făcând să răsune farfuriile şi paharele.

— … Poftim! Secera şi ciocanul! Articole contra războiului…

Alb, nesigur în mişcări, Brateş luă foaia de hârtie şi o ridică la lumină. Încercă să citească.

— Ce faci, dom’le? îl repezi, din ce în ce mai furioasă, coana Hortansa. Poftim de ce-i arde dumnealui: vrea să citească… asta… cum îi zice… *Scânteia*!

— Asta-i, dom’le Brateş, sări şi Niculescu, asta-i

inconştienţă… da, da, ai auzit bine: incon-ştienţă!… Sau te pomeneşti că te-ai resemnat!

Lui Brateş începură să-i tremure buzele.

— Eu… Eu…

— Ia mai taci, îi strigă, tot mai otrăvită, nevastă-sa; crezi c-am uitat ce-a fost la fabrică?

Brateş îşi lăsă capul în piept. „Ce-a fost la fabrică*!… Retrăia, în câteva clipe, întâmplarea. Într-o dimineaţă, intrând în biroul său, găsi acolo câţiva funcţionari – oamenii lui de încredere.

— Ce-i cu voi? i-a întrebat.

— Ne-a călcat poliţia! îi răspunse, vădit tulburat, unul dintre slujbaşi.

— De ce?

— Păi… au dat şi acolo de manifeste!

— Aici? La mine? îl întrerupse, uluit, Brateş.

— Da!

Şi i se aduse la cunoştinţă, *pe* scurt, ce se petrecuse acolo în cursul dimineţii. Funcţionarii au venit la ora opt. Au găsit atelierele răscolite de poliţie. Dăduseră buzna oamenii stăpânirii, la crăpat de zi, în toate încăperile. Au găsit manifeste. Ce fel de manifeste? De astea… de-ale lor! I-au pândit pe câţiva muncitori… Pe cei mai pricepuţi, observa un funcţionar, şi când au sosit le-au şi pus cătuşele. Pe alţii i-au ridicat de-acasă, din pat. Şi tot dintre ai mai pricepuţi…

Brateş nu-şi mai putea asculta funcţionarii. Le făcu un semn cu capul să plece, şi el se repezi la telefon.

Când a cerut poliţiei să i se spună în chip mai amănunţit ce în se impută lucrătorilor în afară de răspândirea manifestelor, de care îşi el. auzise mai demult – ba unul, două le găsise chiar în propria-i maşină –, primi următorul răspuns:

— În fabrică trebuie să existe o organizaţie comunistă. Am arestat pe câţiva. Să ştim cine tipăreşte manifestele. Cine sunt capii. Cine pregăteşte gloata de

răscoală.

— Doamna Niculesou le vede bine! întări PaJicaris, căruia îi dispăruse în chip subit starea de beţie. Auzi? Organizaţie! în ce scop se organizează? E clar că împotriva noastră. Şi atunci, are dreptate doamna Niculescu să anunţe poliţia.

— Da înţelege că asta nu se poate! se străduia care Niculescu să-şi convingă nevasta, şi vocea i se muie de parcă ar fi fost gata să izbucnească în plâns.

Auzi, îşi zise, ce idee! Nevastă-sa îi cerea să anunţe imediat poliţia, să itelefoneze subsecretarului de stat de la Interne, dulcelui lor Niky, cu – care se au atât de bine, să-il pună în lanţuri pe bolşevic – adică pe Anton, şoferul –, s-o vâre în puşcărie şi pe bucătăreasă, să-l închidă şi pe fecior, s-o aresteze pe subretă – întreg personalul să fie pedepsit. I se pare femeii atât de simplu! Cită uşurinţă, câită pasiune, cită lipsă de judecată!

— Stai! Stai! îi strigă Gore, fii cuminte!

Nevasită-sa pusese mina pe telefon.

— Ce faci, omule, la ceasul ăsta?

— Da, la ceasiu/lăsta, ce te miri? Niky petrece noaptea, şi tocmai ia ceasul ăsta obişnuieşte să „aterizeze” acasă! Aşa că…

Dar Grigore Niculescu o îndepărtă uşor de la receptor.

— Fii cuminte, dragă, îi şopti el, am să-ţi explic de ce *trebuie* – auzi tu? – de ce *trebuie* să procedăm cu tact!

Înjurându-şi în gând bărbatul, femeia se retrase de la telefon. Voia să iasă din salon, «să nu-şi mai vadă oaspeţii, să zise înfunde îrn camera ei şi să plângă.

Se simţi jignită ca nicicând. Auzi, în casa ei, servitorimea cutează…

— Gore!

— Ce-i, dragă?

— Va să zică, ai lăsăm de capu’ lor!

— Da’ nu înţelegi că aşa e cuminte să procedăm?

— Biine!

Femeia ieşi din salon, trântind uşa în urma ei. Grigore Niculescu «privi câteva clipe în gol, făcu un pas spre uşă, ea şi când ar fi pornit după soţie, dar se opri descumpănit în mijlocul încăperii.

Brateş, cel dintâi, se apropie de al, îi puse mâna pe umăr şi d întrebă:

— Ce-i ou tine, Gore?

I – se mai alăturară Palkaris şi Armand Salomon, cu aceleaşi figuri răvăşite de alcool, nedumerite, întrebătoare: „Ge-ii cu tine, Gore?”

El ridică din umeri: Ce «să fie? Nimic deosebit, adică.

Îi pofti să-şi reia locurile şi, fără a mai suma subreta sau feciorul, le umplu paharele.

— Şampanie franţuzească! murmură în timp ce le turna băutura, mi-a trimis-o Niky!

— Cunoaştelia vinaţuri! constată Palicaris cu un plescăit zgomotos, ceea ce displăcu coanei Hortansa, care îl fulgeră din ochi.

— La vinaţuri şi la… încercă să-l completeze Brateş, dar Gore îl tăie:

— Pentru victorie! închină el, şi broboane de sudoare îi acoperiră fruntea.

— Ura! Ura! se înflăcăra fals Palicaris.

Ceilalţi îl supralicitară cu strigăte şi îndemnuri războinice adresate unor eroi invizibili.

Gore Niculescu profită de prilej şi se strecură fără zgomot pe uşă – trecând, cu paşi vătuiţi, în dormitorul soţiei. O găsi despletită şi plânsă.

— Lasă-mă, îi strigă de cum îl văzu, lasă-mă!

Era obişnuită de mică să nu i se împotrivească nimeni. Părinţii se lamuzau descoperind în fiica lor o încăpăţânare, o dârzenie, o cruzime nepotrivită cu vârsta ei. La moşie se încrunta la ţărani şi-i ocăra din te-miri-ee. Taică-su avea obiceiul să spună:

— Fata asta ştie ce vrea! Nu-i imolâie, nu-i

sentimentală! îmi place!

Nu împlinise opt ani când, văzându-l pe administrator cum loveşte pe-un argat, i-a smuls cravaşa.

— Să-il croiesc *eu*! a strigat, şi a pornit să-l lovească pe ţăran cu sete.

De-atunci, ţăranii au botezat-o „diavoliţa*…

— Lasă-mă, lasă-mă!

Grigore Niculescu se aşează pe marginea patului şi, neţinând seama de furia nevesti-sii, îi şopti:

— Ce-ai zice dacă şoferul ar deschide pliscul? Şi pentru că femeia se înicăpăţâna să nu-i răspundă, Gore continuă: Ştii… chestia cu aurul… ou bijuteriile tale… găleata cu bijuterii…

— Ce-ai spus? Bijuteriile? Ce-i cu bijuteriile?

N-au fost cuvinte iritate – uniate au fost).

Famiea se ridică în picioare şi-l apucă de reverele hainei.

— Repetă, Gore, repetă: Anton ar fi în stare…

— De ce nu? Dacă-l dăm pe mâna Siguranţei, e normal să vorbească! iniţâi va arăta cum au ajuns mai multe bijuterii aici la noi. Va afla toată tărăşenia un comisar, apoi «altul, şi încă unul, şi încă altul. Într-un ceas află şi ministrul, scumpul nostru Niky. Şi crezi că el are să tacă? Are să-şi spuie: „Grigore Niculescu, «prietenul» meu Gore, a pus mâna pe o comoară – fără ştirea mea; ei, şi? îl las în plata Domnului!” Nu, draga mea, toate le poate ierta Niky, dar ca să-i iei prada, asta n-o poate îngădui. Şi şoferul nostru, Anton, cât de nepriceput ar fi, ştie că avem comoara! E adevărat, nu ştie cum a ajuns la noi, dar e destul de grav că ştie. Luat la rost, la Siguranţă, va da în vileag şi chestia cu bocancii… afacere veche, în care e amestecat Niky, dar n-are niciun interes şi nu-i face nicio plăcere să afle că un pârlit de şofer a pălăvrăgit faţă de subalternii lui. Anton, şoferul, ne e devotat, bineînţeles, ca şi Jean, valetul, ca şi bucătăreasa, ca şi subreta. Am grijă să-i îndop cu bacşişuri, să le fac viaţa uşoară. Dar dacă-i arestează, cine îi poate opri să dea din clanţă? Şi, la urma

urmei, de ce te agiţi atât de nebuneşte? Au găsit *Scânteia* şi au citit-o? Să le fie de bine! Anton nu-i comunist. Nici Jean. Nici femeile. Trăiesc prea bine la noi ca să râvnească altă viaţă. Şi sunt şi proşti: s-au învăţat să slugărească şi nu năzuiesc la nimic altceva. Atunci? Să-i lăsăm în pace şi să ne vedem de treabă şi de treburi.

O strânse de mână, apoi îi sărută vârful urechii, un vechi obicei al bărbatului, prin care punea capăt totdeauna măruntelor lor neînţelegeri.

— Acum îţi dai seama de ce nu se cuvine să-i stârnim?

Cu faţa încă răvăşită, cu ochii plânşi, femeia articulă printre sughiţuri:

— Anton... va să zică Anton ar fi în stare... Şi celelalte brute?

— De ce n-ar fi, draga mea, de ce n-ar fi? Şi nu numai din răzbunare – nu! – ar da el dramu gurii, nu! Dar îţi repet: luat în cercetare la Siguranţă, e cu neputinţă să nu se afle tot, pricepi? Tot!

— Atunci... atunci...

— Atunci, rămâne aşa: ne întoarcem în salon şi ce-a fost e ca şi când n-a fost.

Pe obrazul /lui Gore apăru un zâmbet.

Nu, nu se putea să nu înţeleagă până la urmă femeia că le mai cuminte să tacă. Ehe, aurul ăsta o încălzeşte lăuntric, o înfierbântă, o înnebuneşte. A fost una din „loviturile" lui. S-a întâmplat aşa: directorul de cabinet al „dulcelui" Niky a fost însărcinat să confişte aurul şi bijuteriile deportaţilor aflaţi în Transnistria. Fireşte, cei mai mulţi, imensa majoritate a nenorociţilor, erau goi şi aflămânzi. Printre zecile de mii, printre sutele de mii de internaţi, se afla, însă, şi un număr oarecare de înstăriţi. *Ei* l-au interesat pe Niky.

Directorul (lui de cabinet găsi cu cale să ceară sprijinul lui Grigore Niouloscu.

— Dumneata te pricepi mai bine, eşti expert, dă-ne o mână de ajutor.

O parte din aurul jefuit a mers, la Niky, alta în buzunarul lor, al lui Gore şi al directorului.

Şi Anton, şoferul, transporta comoara. Nu e prea isteţ, nu se bagă de loc în „combinaţiile” şi afacerile patronului, dar e mai bine să nu-il stârnească nimeni.

— Hai, draga mea!

Intrară în isalon, şi niciunul dintre oaspeţi nu găsi de cuviinţă să-şi arate, de astă dată, în vreun fel nedumerirea, să-i întrebe de ce-au dispărut atâta timp, de ce isânit atât de palizi, de ce le e privirea adumbrită.

...Afară se iluminase de-a binelea.

Şoferul, cu capul lăsat pe un umăr, moţăia obosit.

— Dă-i drumul! îl îndemnă Armând.

Automobilul porni pe străzile trezite la viaţă. Umbre treceau grăbite pe lângă maşină. Armand privea ceva mai atent pe fereastra limuzinei. Desigur muncitori, funcţionari – gloata... Dacă le-ar vedea ochii s-ar simţi prost. Îi răsunau în ureche vorbele zvârlite de tinerii aceia într-o seară când plecase la cabaretul Mignon: „Huzureşte, burtosul!” „E blat cu ştabii!” „Dă-l în mă-sa!”

Într-adevăr, huzureşte, trebuie s-o recunoască. Aidoma lui Gore, Grigore N icul eseu, lui Palicaris, lui Brateş. „Blat cu ştabii!” Fireşte! Şi el, şi Niculesou, şi Palicaris, şi Brateş! Grigore N icul eseu a vândut statului macaroane stricate – vagoane întregi de macaroane stricate – şi lumea – lumea lui – l-a felicitat: se pricepe Gore, e „uns cu itoate alifiile”. Şi câte n-a mai „combinat” isteţul!... Palicaris face contrabandă de pietre preţioase, obţine permise de export şi stârneşte şi el. admiraţia grăsanilor. Brateş e astăzi mai patriot ca odinioară: face afaceri numai cu autohtonii. Bineînţeles, nu-l exclude pe el, pe Armând Solomon, („ovreiovrei, dar patriot”)...

Străzile se însufleţeau pe măsură ce maşina înainta spre casă. Acum desluşea bine feţele trecătorilor.

Ciudat, sau, poate, nu era ciudat de fel: în ochii trecătorilor se zărea o lumină.

Deodată, în fuga maşinii, zări ochii lui Schwartz; o

clipă, două – atât. Ochi mari, încercănaţi, copleşiţi de mânie: ochi acuzatori.

Îşi vârî capul între umeri şi oftă.

— Iar? îl certă – moale Nina.

Armand se mulţumi să clatine din cap.

„Ce ştii tu?" voia să zică, şi se afundă în tăcere ca într-o apă adâncă.

Destinul unui om pierdut

Stă pe trotuar, ou ochii pierduţi în zare, şi aşteaptă. E flămând şi înfrigurat, şi toamna târzie a acestui an e bântuită de vânturi ca nicicând. Pe dinaintea ochilor i se perindă crâmpeie din propria-i existenţă. Ani grei… ani răi…

*

Iată-l acasă. Noapte de iarnă. Doar în casa lor mai stăruia lumina unei lămpi de gaz.

Taică-su, Matei Bogdan, zis la tirul, îl privea cu un ochi încruntat.

— De mâine, rosti el, treci la curte. Şi îndulcindu-şi dintr-odată glasul: Ce să-i faci, copile? Suntem săraci! Acolo, la boier, ai d-ale gurii cât încape-n tine, ai ţoale şi simbrie… Sau nu vrei?

— Ba vreau, dacă aşa gândeşti tale! răspunse Vasile.

Ţinea capul în podea. Simţea el dincotro bate vântul. Pe boier îl ştia din vedere. Înalt, slab, cu o mustaţă stufoasă şi cu nişte ochi cât vârfuil acului, vârâţi în orbite. Şi glasul îi era de femeie. Mergea vorba prin vecini că ştie, cu glasul ăsta muiat în miere, să-şi înşele oamenii la socoteli şi să-i muncească peste învoieli. Era bisericos, avea pereţii plini de icoane, dar niciodată nu s-a înapoiat amu de la curtea lui cu o baniţă de grâu sau cu un sac de mălai în zile de iarnă grea.

— Nu prea gândesc eu aşa, reluă vorba Matei, da' n-avem ce face, băiete; dacă te duci la conac mai scăpăm de-o gură.

— Bine, taică, bine!

La curte, argaţii l-iau amănunţit din ochi şi au cam făcut nazuri.

— Când o sufla vântuil, i-a’s, pus cineva, să te ţii de gard: te doboară, mă, pirpiriu cum te arăţi!

— Mă voinioule, i-a strigat altul, tu eşti Sfarmăpiatră… Vezi, să nu te dai la noi, că ne betegeşti pe toţi!

— Ia uitaţi-vă „se auzi alt glas, ce mai opinci are ăsta: cu răsuflători, să-i ţie răcoare!

Vasile Bogdan tăcea, închis într-însul, şi ofta. De când era ţine apucase, înverşuniându-şi părinţii împotrivă-i, să ofteze. Îi spunea maică-sa că oftează urât, bătrâneşte. Nici când l-au dat la şcoală n-a scăpat de meteahna asta.

Domnul învăţător îl repezea câteodată:

— Mă ăla oftăreţu, ce-ai de te amărăşti aşa?

Vasile, ou ochii dintr-odată umeziţi, privea în podea şi tăcea. Nimeni nu ştia să tacă aşa ca el „Tăcea ca un păgân, susţinea popa; ar trebui să-l afum şi să-i fac şi o citanie”.

Ehe, ştia Vasile de ce oftează, de ce scânceşte. Nu s-a isăturat niciodată şi ofta de foame. Tot de foame tăcea.

Şi s-au scurs anii plumburii, trudnici, obositori. Viaţa la curte era aşa cum bănuia el c-are să fie, şi nu cum îl amăgise taică-su; mâncare cât încape-n el, ţoale, simbrie… dar… Dormea în grajd, alături de vite, pe paie, iarna învelit cu o pătură găurită. Mânca te miri ce: elite-fun boţ de mămăligă, ciorbă de şi ev le sau peşte sărat – cu care mai mult îşi ameţea decât îşi potolea foamea. Se scula înainte de ivirea zorilor şi salahorea est era ziua de lungă. Boieruil zise prefăcea că nu-l bagă în seamă, că habar n-are de el, dar Vasile, fără să vrea, l-a auzit o dată spunând grăjdarolui:

— Vezi de ăl mic, să nu se lase pe tânjală. E cam şubred, nuri vorbă, da se vede c-aşa-i el din născare! sări struneşti, ai priceput?

Şi girăjdarul a priceput.

N-are să uite Vasile Bogdan nopţile nedormite, peştele stricat, înjurăturile şi palmele zvârlite de vechili.

La conac se adunau destul de des oaspeţi de-ai stăpâniului. Începea cheful de cu seara şi nu se sfârşea nici dimineaţa. Alături a de slujnicărime – care fată în casă, care ajutoare la bucătărie –, Vasile era pus să deretice, să mătură salonul, să deşerte scrumierele, să vâre buştenii în cămin, să lustruiască pantofii, bocancii, şoşonii invitaţilor, nevoit, din porunca boierilor, să le spună săru' mâna şi să umble după ei, ghicindu-i le din ochi dorinţa – cum îl învăţaseră vechilii.

A fugit de la conac şi a nimerit – tocmai la Bucureşti, într-un atelier de croitorie. Câţiva – ani a salahork acolo, da nu s-a prins meseria de el.

Era pus să facă treburi de tot felul, să cumpere lucrătorilor de-ale gurii, să plimbe copilul meşterului, să-i aducă şi să-i ducă oala de noapte. I s-a făcut lehamite, şi într-o bună zi şi-a luat valea. Umbla haibui prin Bucureştiul ăsta mare, flămând şi în zdrenţe. Ajuta pieţarilor – să –, şi rânduiască marfa, făcea pe hamalul clandestin la gară, tăia lemne gospodarilor, le ibătea covoarele, le făcea parchetul şi aduna într-însul, zi de zi, tot mai multă otravă împotriva „soar-tei*, pretindea el.

Într-o seară, plimbându-se pe o alee a grădinii Cişmigiu, a făcut cunoştinţă cu un tinerel bine îmbrăcat, cu părul lins şi mirosind tare a colonie. I-a spus că e fecior în casă la un mare industriaş care a fost şi ministru de câteva ori.

— Şi e bine acolo? l-a întrebat Vasile Bogdan.

— Foarte bine! Cu munca nu mă prea omor. Avem personal berechet: servitoare, bucătăreasă, şofer, secretar… Eu am grijă de garderoba boierului şi de comisioane… Zâmbi cu subînţeles.

— Comisioane pentru maimuţe, pricepi? Bileţele, flori, bijuterii, prăjituri…

Vasile Bogdan a înţeles: viaţă uşoară, haine bune, apă de colonie…

Proaspătul său prieten i-a împrumutat o – carte: *Dragoste dincolo de mormânt sau Cavalerul cu pumnii de*

granit – roman în 60 de fascicole.

L-a întrebat dacă i-a plăcut şi, cum Vasile Bogdan a ridicat din umeri – ceea ce l-a făcut pe celălalt să înţeleagă că noul său prieten n-a prea fost încântat de carte –, s-a grăbit să-i spună:

— Am şi altele. Eu te-am crezut cam… înţelegi… cam gâlmă… Nu te supăra.

Şi i-a împrumutat o serie de ibroşurele de ştiinţă populară: despre planete, despre viaţa din adâncul oceanelor şi al mărilor, despre obârşia omului şi multe tălmăciri din operele filosofilor de pretutindeni şi din toate timpurile.

Asemenea cărţulii, Vasile Bogdan le înghiţea pe nerăsuflate. Începuse să-şi noteze impresiile, ba să şi scrie câtenun articolaş, cu care colinda, zadarnic, redacţiile.

Noul său prieten îi spunea:

— Mă frăţioare, tiu eşti bun de profesor… Asta mi-i crucea! Profesor de… filosofie!

— Cum dracu'? se minună Vasile Bogdan. N-am şcoală.

— Nici nu-i nevoie. Te faci profesor particular.

Vasile Bogdan a rămas pe gânduri. Profesor de filosofie!…

Au trecut anii peste el şi i-au încovoiat tot mai mult spatele. A încercat să intre la o prăvălie, vânzător. L-a primit patronul după ce l-a măsurat din creştet până-n tălpi.

— Uite, dom'le, te primesc, da pune o haină mai acătării pe dumneata. Am clientelă selectă, cum să te prezinţi în halul ăsta?

A făcut rost de un costum, l-a spălat şi l-a călcat, şi patronul, clătinând din cap a încuviinţare, l-a primit în slujbă, alăturându-l unui vânzător mai vechi să-l instruiască.

Trebuia să fie la şase dimineaţa la prăvălie şi să plece de-acolo seara târziu. Măcar că băiatul muncea de se spetea, patronul se dovedea mereu nemulţumit. Nu-i

răspundea la bună ziua, aproape că nici nu-l vedea. Iar când binevoia să ia act de prezenţa lui, din bou, tâmpit şi vagabond nu-i iscotea.

A plecat şi de la prăvălie, şi a început din nou să cutreiere oraşul, în căutare de lucru cu ziua…

*

Vasile Bogdan a pornit, cu paşi grei, pe uliţă… S-a oprit în dreptul unei case ponosite de mahala. Aici locuieşte Gheorghe Mânzat. L-a cunoscut la ceainăria din Calea Văcăreşti. Tobă de carte. Intelectual – de! – da n-are nasul de ceară. Inimă bună.

Vasile Bogdan stă, cu barba crescută, cu părul în neorânduială, cu ochii sticloşi că ai înfometaţilor, stă şi aşteaptă, nehotărât. În cele din urmă, începe să bată încet, cu o mână slăbită, în lemnul putrezit. Bate fără convingere, ca şi o înd şi-ar căuta de joacă.

Un ibăieţandru îl întâmpină, mirat oarecum de înfăţişarea oaspelui, pe care l-a mai văzut din când în când, la fratele său. („Da parcă era mai îngrijit.”)

— E acasă nen-tu?

— Acasă!

Bogdan o ia înaintea ibăieţandrului şi intră în odăiţa lui Gheorghe.

— Salve, binefăcătorule! îi strigă, şi se aşază pe pat. Uff! Mare mizerie!

Gheorghe Mânzat, cu o carte în mână, îşi înalţă o clipă capul şi continuă să citească.

— Ce faci, mă frate-miu, ce faci?

Cum nu i se răspunde imediat, Bogdan îşi strâmbă gura într-un fi de zâmbet amar.

— Nici nu mă învredniceşti c-o vorbă, Gheorghe, parcă aş fi… adică nici nu mai vreau să fiu ceva!

— Ce-i cu tine, Vasile, ce s-a întâmplat?

— Ce s-a întâmplat? îl îngână Bogdan. Ce se mai poate întâmpla? Nimic! Nu se întâmplă nicăieri nimic! Dămii o ţigară! Mersi!

Trase un fum şi *izbucni în râs*.

— Ce te-a apucat, mă?

Bogdan îşi şterse, cu mâneca, gura.

— Mă uitlia tine şi m-apucă aşa…

Nu-şi sfârşi gândul.

— Gheorghe! istrigă el, şi obrazul i se întunecă.

— Ei, ce-i? făcu celălalt, calm.

— Mă frate-miu, când mă gândesc la voi îmi vine să plesnesc de irâs! Ce faceţi voi, mă? Tu stai cu ceaşurile la biroul inabricii îşi te spotoşti peste cifre l hir* ţoage. Altul ca tine salahoreşte în fabrică i s-au Ki Cam* Ferată. Sau asudă pe arie. Şi mereu aşa, zi de zi I De ce faceţi asta, mă? Ca să vă umpleţi burta, ştiu I *Vm* visez o invenţie… Ce-i, la urma urmei, boala? Am citit eu. M-am specializat. Boala e un dezechilibru al organismului – atâta tot. Dacă inventez ceva care să menţie organismul în stare de echilibru, nu mai e nevoie de hrană… Şi dacă mai inventez un aparat, mic cât un degetar, ca să menţie corpul într-o stare… termică egală… nu mai e nevoie nici de ţoale! Ai să zici: Ce de faci cu ploaia, cu ninsoarea, cu vânturile, cu crivăţul? îţi trebuie un adăpost, lemne, cărbuni, calorifer! O altă invenţie, şi s-a terminat cu toate astea: casa impermeabilă. Aparatul termic îşi bate joc de intemperii, îşi pune lepra asta de om aparatul (să-i zicem o brăţară) la mână – şi nici că-i pasă de ce-i afară! Plouă, ninge, viscoleşte: el nici nu… Şi uite aşa, am scăpat de toate angaralele!

Gheorghe Mânzat închise cartea şi îl amănunţi ou privirea obosită.

— Bogdane, te-am mai întrebat o dată şi mă întreb mereu: Ce fel de om eşti tu?

— Vezi, asta e cu tine, cu voi toţi: vă întrebaţi mereu. Şi nu-i nevoie să vă întrebaţi! Vă faceţi sânge rău degeaba! N-o să ajungeţi la nimic cu întrebările voastre. Am fost de te-am căutat şi pe la jupânu’.

— Unde?

— Pe la birou. Am dat de o buidumă care puţea a

parfum. Puţea ca un prieten al meu de pe vremuri: fecior de casă la altă fiară... Frumos bărbat patronu tău, mânca-il-ar păduchii! L-am întâlnit acolo şi pe Ciobanu, farmacistul. Mă privea chiorâş – ştia că sunt prieten cu voi. Da' ştiu că i-am ars la ficaţi! Şi fără a zise sinchisi de băieţandrul care intrase în odaie, îi povesti cum s-a desfăşurat întâlnirea cu farmacistul: „Mă uit la mustăria dumitale, i-am zis, şi te plâng. Mâine, n-o să mai fie nevoie de farmacii! De nicio farmacie!" „Cum aşa?" s – a burzuluit Ciobanu. „Uite-aşa, când oi inventa aparatul de menţinere a echilibrului psihofiziologic n-o să mai existe boli!" „Şi ce vrei dumneata să spui? Dacă se inventează – ce să se inventeze? o maşină, un aparat, vreo drăcie oarecare (se supăra şi-şi simţea nervii stârniţi), atunci n-o să mai fie bolnavi?" „N-o să mai fie! E de-ajuns să se inventeze ceva: un inel, o centură... o brăţară... ceva..." „Şi atunci, m-a fulgerat cu privirea spiţerul, atunci dăm foc preparatelor noastre? Nu mai e nevoie de medicamente, nici de doctori?" „Nu, inelul sau centura – nu m-am fixat nici eu asupra aplicării pe teren a proiectului! – va menţine organismul într-un perfect echilibru..." „Ia mai slăbeşte-mă, dom'le cu fanteziile!..."

Şi era atât de otrăvit, încât gâfâia ca un tanc. Da' nu l-am lăsat! „Dom'le Cristo... şi cum îţi mai zice, îl înghesui eu, mă uit la briliantul ăsta din degetul dumitale – briliant cât fasolea! Ce-o să faci cu el mâine, când o să... mă-nţelegi?..." „Când o să ce?" se prefăcea el a nu fi înţeles. „Când o s-o mierleşti... Toţi o mierlim, nu-i aşa?"

S-a uitat la mine ou ochi de fiară şi-a amuţit. „Ascultă, jupâne, nu trebuie să te superi! Eşti doar om de ştiinţă! (îl flatam; ştiu că toate cămilele astea fac în pantaloni de plăcere când le lauzi!) Şi ca om de ştiinţă îţi dai seama că viaţa nu e veşnică. Şi ce te faci atunci cu briliantul? Cu casele? Cu rafturile dumitale pline de e... – ce te faci atunci? închizi ochii, şi gata!"

Aprinse altă ţigară. L-am lăsat cu gura căscată şi am trecut pe la tine.

Gheorghe Mânzat nu-l scăpa din ochi. („Ce obraz, ce

privire!”)

— Ţi-e foame, Bogdane?

Celălalt ridică din umeri, şi gestul putea fi înţeles în două feluri: Ce mă întrebi? sau: Şi dacă?

Gheorghe Mânzat ar fi vrut să adauge: Ştii, până se inventează aparatul”, dar se stăpâni.

— Trebuie să îmbuci ceva, mă, te prăpădeşti, nu te vezi?

— Mă puştiule, se adresă el fratelui, dă o fugă până-n colţ şi cumpără nişte salam, nişte brânză… Poftim!

Şi-i întinse o bancnotă. Băiatul iluă banii şi dispăru, grăbit.

— Mă, dragă Gică, oftă din adânc oaspetele, mi-e greaţă de tot… de toate… Să nu crezi că de foame… M-am obişnuit. Pot să rabd. Cu un pahar, două de ceai (vorba vine: apă fierbinte), c-o bucată de zahăr şi cu o coajă de pâine mă satur. Nici de dormit n-am unde. Da mă descurc. Sunt atâtea grădini, vara, atâtea cinematografe cu sălile lor de aşteptare, iarna… Măcar până la miezul nopţii pot sta acolo, apoi întârzii în gară; aştept – cică un tren, oricare tren – şi dorm buştean pe o bancă lângă alte huidume, şi nu-mi mai pasă «că le put picioarele; m-am obişnuit. Mai dau buzna la câte-un prieten burlac, care mă îngăduie o noapte. Da viaţa… pur şi simplu viaţa m-a plictisit, m-a (Scârbit…

— Ar trebui, îi răspunse Gheorghe liniştit, ca şi când n-ar fi înregistrat nimic din spusele lui, ar trebui să-ţi cauţi o îndeletnicire.

O îndeletnicire? De ce? Ca să adun la cifre cât e ziua de mare într-un birou prăfuit, sau te pomeneşti că la asta te gândeai? Să învăţ, la vârsta mea, o meserie – strungar în lemn, de pildă, sau forjor? Să mă port frumuşel cu salopetă, să mă însor, să mai fac şi nişte bestii mici care să mi se alinte („tată, vreau bomboane!”), să mă înscriu în Sindicat – şi asta ar fi cu adevărat ceva „grandios” – nu? Să lupt pentru… binele… clasei muncitoare!

Gheorghe Mânzat, păstrând mereu aceeaşi atitudine,

îl îndemna:

— Ia de rog, mănâncă! şi-i oferi mezelurile cu grijă rânduite de băiat pe o farfurie.

— Bea şi un pahar de vin! Aşa!

După ce a înfulecat salamul şi brânza, după ce a dat pe gât câteva pahare, Bogdan, îmbujorat, mârâi:

— Blestematul ăsta de pântec... Mă laud că n-am nevoie de... nutreţ, şi când colo – uite că mă simt acu mai bine!

— Ar /trebui, repetă pe acelaşi glas Gheorghe Mânzat, să-ţi găseşti o îndeletnicire! Să ai bucata ta de pâine...

Făcu o pauză, plimbându-şi ochii pe obrazul lui Bogdan, pe bărbuţa lui nerasă, cel puţin de două săptămâni:

...Să te bărbiereşti la timp... ai o bărbuţă... frumoasă... Ar trebui să ai unde dormi!...

— Ţi-am spus eu: ştiu unde baţi! Ai vrea să mă alătur şi eu de voi, nu? Să lupt şi eu pentru...

— Bogdane, te înşeli tu pe tine însuţi. Vrei să pari mai rău, mai decăzut decât eşti. Te vrei – ce te vrei? Anarhist, nihilist, blazat, în afară de timp, în afară de clasă...

— Lasă-mă ou lecţia! O cunosc! Omenirea e împărţită în clase. Bine: să lupt i pentru binele clasei muncitoare, şi adineauri – d-abia adineauri – ţi-am debitat şi în felul ăsta cupletul, nu? Acu – după părerea voastră – am greşit: Clasa! Fie şi aşa! Pentru clasa muncitoare...

— Da, şi ce găseşti în asta de irâs?

— De irâs? Nu, nici măcar! Găsesc că e inutil, i-nu-itil!

— Şi de ce?

— Fiindcă nu simt nevoia să lupt pentru nimeni şi pentru nimic!

— Dar să ai bucata ta de pâine, ţoala ta curată, patul tău...

— Mde, ce să zic? Acu, după salamul ăsta, după vinul ăsta, ce să zic? Mi –, ar place să le am astea în fiecare zi… Dar ca să le dobândesc trebuie să muncesc, nu? De-a gata *immi* vin!

— Nu! Şi nu-ţi place să munceşti?

— Nu!

— Mă Bogdane mă, ai picat din nori!

— Ştiu! Nu mă dăscăli, te rog! îţi răceşti gura de pomană. Mai dă-mi o ţigară. Mersi!

— Bogdane!

— Ce-i?

— Nu eşti tu, mă, nu poţi fi cum vrei să te arăţi!

— Adică, mu te laşi, Gicule. Atunci… Se indică. Atunci, trebuie să plec. Nu ştiu unde, dar trebuie să plec. Şi izbucnind deodată într-un hohot de plâns: Nu… n… n… nu înţelegi că nu mai pot? Nu mai pot! Se lovi cu pumnii în cap. Lasă-mă!

Îl împinse pe Gheorghe, care încerca să-l reţină.

— Lasă-mă! ţipa printre lacrimi.

Şi, cu pasuil hotărât, se îndreptă spre uşă. O deschise în grabă şi o trânti în urma lui, furios. Răcoarea nopţii îi cutreieră trupul. Ralul stelar începuse şi era prea multă linişte în «uliţă. Unde să meargă? Unde să mai meargă? îşi aprinse altă ţigară şi iar rămase în Joc, sprijinit într-un zid şi navigând cu ochii deschişi pe apele visului, ceasuri multe, grele. Apoi, se hotărî: „mă duc în parc!…”

…Zgâlţâit puternic de cineva care înjura de mama focului, Vasile Bogdan se trezi buimac. După ce colindase toată seara parcul albăstrimii, fusese nevoit, la un ceas târziu de noapte, să ia drumul gării. Intrase în sala de aşteptare a clasei a treia şi se aşezase pe o bancă, între un moşneag care aci moţăia, aci se trezea, întrebând mereu de trenul personal de Galaţi, şi o femeie, umflată în cojoace, care ţinea în poate un coş cu găini hămesite. Păsările se tânguiau, moşneagul scuipa gros pe ciment, şi cineva, un soldat, cânta răguşit o romanţă de mahala.

Vasile Bogdan îşi făcu loc printre cei ce aşteptau

trenul, şi când banca se goli răsuflă din adânc, mulţumit ca de o biruinţă, asupra «cine ştie cărui duşman. Se întinse pe lemnul tare şi adormi.

— Ce-i?

Îşi frecă ochii roşii de somn. În faţa lui, încruntat şi agitat, un gardian «ou obrajii purpurii.

— Ce-i cu ti… «cu «dumneata, mă?

Vasile Bogdan îl privea descumpănit. Nu ştia ce anume să-i spună. Cunoştea pe gardienii din gară, cu care mai avusese şi în alte dăţi neplăceri. Umflatul ăsta era însă mai dârz, mai pornit pe harţă ca niciunul dintre paznici. Îl împungea cu o privire de gâde şi-l scutura de haină, furios.

— Ce-aştepţi, aici, dom'le?

— Traira! izbuti ai să articuleze, şi – îşi simţi glasul slab, străin.

— Care tren? Nu mai există niciun tren! A plecat toate!

Şi după ce-il văzu ridicat de pe bancă:

— Mă, tu eşti un vagabond, mă! Ia să-ţi văz actili! Să văz ce hram porţi!

Cum Vasile rămăsese stană de piatră, gardianul hotărî:

— Hai!

Şi-l strânse de braţ.

Ieşiră pe peron şi ajunseră în faţa unei cămăruţe dinspre intrarea secundară a gării. Pe uşă, Vasile desluşi, ca prin ceaţă, inscripţia de pe tăbliţa neagră: „Comisariatul de poliţie". Gardianul îl împinse înăuntru.

Cu capul pe masa plină de hârţoage, dormea, sforăind, un mustăcios între două vârste, chel şi purpuriu la faţă. Sub masă, o sticlă de vin golită şi un sifon.

— S'trăiţi, dom şef!

Mustăciosul se trezi. Privi îmbufnat spre gardian, apoi spre Vasile Bogdan.

— Ce s-a-ntâmplat?

Şi căscă lung, cu mâna la gură.

— Individul ăsta doarme în gară!

— Ce faaoe?

— Doarme, să trăiţi, în a treia. L-am mai indenth ficat de câteva ori, dar mi-a dispărut din ochi. Acu l-am dibuit. N-are nici acte.

Comisarul îşi mişcă de câteva ori chelia, gonind în felul acesta mahmureala care-l stingherea, şi rosti, apăsat:

— Aşa, va să zică!... Vagabond! Şi către gardian: întoarce-te la post!

După ce paznicul salută şi plecă, mustăciosul se adresă lui Vasile pe un ton şi mai răstit:

— Cine eşti, mă? Cum te cheamă?

Vasile tăcea. Privea spre capul burzuluit al comisarului şi-i venea să râdă, în pofida unei tristeţi de moarte care d copleşea... Dar se stăpâni. Nu de teamă, nu. Dar i se părea straniu să izbucnească în râs în faţa mustăciosului, care l-ar fi socotit, fără nicio îndoială, nebun.

— Eşti mut, mă? Te-am întrebat: Cine eşti? Cum te cheamă?

— Sunt profesor... Mă cheamă Vasile Bogdan.

— Profesor? Ce fel de profesor?

— Profesor de filosofie.

— Zău? Şi la ce şcoală eşti cu serviciu?

— Sunt profesor particular.

— Cum adică?

— Dau lecţii... acasă!

— Zău? Şi cui?

— Cui se întâmplă!

— Zi-mi cui, că dau cu itine de pământ!

— Păi, acum, momentan, n-am nicio lecţie!

— Aha!... Şi din ce trăieşti?

— Păi... mai mă... ocup şi eu!

— Cu ce?

— Sunt şi dresor de câini! Şi Vasile Bogdan scoase din buzunarul prăpădit al hainei o hârtie Boţită. Poftim!

Comisarul o luă şi citi: „Societatea pentru protecţia animalelor, Bucureşti, sediul central, Splaiul…”

— Ţine-ţi aiureala!

Îi zvânti hârtia în obraz.

— Şi câţi câini ai?

— Acum, momentan, n-am niciunul!

— Aşa! Şi-aitunci, te întreb încă o dată: De unde scoţi de haleală?

— Păi… sunt şi ziarist! Poftim! Scoase o legitimaţie. Sunt colaborator extern la *Vocea Craiovei*.

— Ce-i aia? N-am auzit!

— E un ziar foarte bun! mai scriu şi la *Gazeta chelnerilor*.

Comisarul rămase pe gânduri. Ce dracu’ să facă el cu arătarea asta? îi fixă preţ de-un minut bărbuţa prăfuită, şi, zărind o cărţulie în buzunarul lui Vasile, întrebă, de astă dată cu o voce mai moale:

— Aia ce-i?

— O carte!

— O carte! Văz şi eu că-i o carte, că nu-s chior! Ia dă-o-ncoace!

O luă, o întoarse pe dos, o cântări în mână şi apoi silabisi numele autorului şi titlul de pe copertă: Max Stirner, *Unicul şi proprietatea lui*. Îl ţintui cu privirea.

— Mă, nu care cumva eşti… *fragmazon*?

Vasile zâmbi, superior.

— Nu te rânji, că te bag la beci! auzi?

— Nu, nu sunt… *fragmazon*! Sunt, dacă vreţi, libertar! Dar numai ca ideologie. Sunt libertar… teoretic.

— Aşa? Liberal? Păi de ce nu spui?

Şi se înveseli subit. Pe obrazu-i lat apăru o roşeaţă mai vie.

— Şi naşu-meu – poate-l ştii: Sile Pleaşcă, Depozit de vinuri *en* gros în Obor – vechi liberal! Acu, însă, e pe şest. Toată lumea – mă-nţelegi? – cu domnul general Antonescu. Făcu, viclean, cu ochiul. Mă-nţelegi? Apoi, oficial: Dom’le,

cum îţi zice, Bogdan, întinde-o! Şi, să nu te mai prind dormind în gară!

Vasile Bogdan ieşi împletioindu-se. Noaptea era pe sfârşite. Pe întinsul cerului mai stăruia o stea. Mirosea a benzină şi a praf şi a răcoare. Ce să facă? Unde să se ducă? O luă pe Calea Griviţei, încet, strângându-şi haina pe trup. O tuse seacă îl sâcâia de la o vreme şi-i dădea febră.

Întâlnea câte-o femeie sulemenită, care îl îmbia:

— Nu vii cu mine, frumuşelulc?

A ajuns în dreptul ceainăriei. Se luminase de-a binelea. În faţa localului desluşi chipul ţiganului care voia cu tot dinadinsul să-i vândă o pijama. Păcat că n-a avut bani! I-ar fi prins bine acum.

Rămase, descumpănit, în loc. Să intre şi să-i ceară lui Şloim o porţie de ceai pe datorie? Nu, nu cutează. Mai are o datorie la chelner şi se teme să nu fie repezit de lungan.

După ce dădu târcoaie ceainăriei, istovit de drum, se îndreptă spre biserica din apropiere. Are să intre să se odihnească puţin, acolo, pe o bancă.

— Încotro, fiule?

Întrebarea o rosti cu glasul lui răguşit părintele Toma Iordan, legionarul, cum i se zicea în cartier. Vasile Bogdan zâmbi.

— Nicăieri, mă plimb!

Popa îl examină în tăcere. Îl cunoştea. Ce faţă galbenă şi ce ochi rătăciţi are omul ăsta – şi ce haină ponosită. A dormit, fireşte, îmbrăcat – cine ştie unde.

— Dom’le Bogdan, s-ar părea că eşti bolnav.

Celălalt mişcă din cap a tăgadă.

— Da’ de unde?! Sunt puţin obosit. Şi mi se pare c-am răcit. Apoi, cu o sforţare: Trece! Nicio grijă!

Părintele Toma Iordan, înalt şi tuciuriu, îl bătu pe umăr, ocrotitor.

— Ehe, fiule, ce rol ai mai avea dumneata în mişcare! Numai să vrei! Comandant legionar te fac! îşi adânci

flacăra privirii smolite în ochii lui Bogdan. Vrei?

— Vreau să dorm, părinte, asta vreau!

— Să dormi? Bine, vino cu mine!

Ocoliră câteva străzi strâmte din cartier şi se pomeniră în faţa casei arătoase a familiei înstărite a Alexandreştilor.

— Uite, aici stă un băiat de-al nostru, un suflet credincios.

Apăsă lung pe butonul soneriei de la poartă. Un flăcău cu părul în neorânduială se ivi în spatele grilajului şi se închină adânc, zâmbind prosteşte preotului.

— Săru* dreapta, părinte! Poftiţi! Boierii doarme! Dă-i puteţi aştepta.

— Mă Căpriţă, îl luă repede popa, Şoricel e acasă?

— Domnişoru e gata să plece la şcoală!

— Bine! Deschide! Am cu el o vorbă!

Când se aflară în faţa băiatului, popa se depărtă puţin de Vasile Bogdan şi şopti ceva la urechea Şoricelului. Acesta părea nehotărât. Atunci, popa se încruntă, îi mai spuse ceva, tot în şoaptă, şi băiatul înclină capul afirmativ.

— Uite, dom'le Bogdan, are să te conducă dumnealui… Ia să mi te recomanzi, Şoricel.

Băiatul întinse mâna oaspetelui.

— Alexandrescu! rosti el apăsat, ca şi când ar fi pronunţat un nume vestit.

— Bogdan!

— Băiatul ăsta e de mare viitor! se simţi popa obligat să-l laude. Ei, camarade, pe când avansarea? Şoricel îşi schimonosi faţa într-un fel de surâs stânjenit. Nu te sfii, dragă, ai tot dreptul s-ajungi departe. Hai, du-l să se culce! Eu am întârziat slujba.

Dădu mina – întâi lui Bogdan, apoi lui Şoricel – şi plecă grăbit cu pas de lup spre ieşire.

— Poftiţi, îl invită băiatul, p-aici!

Trecură printr-un coridor îmbâcsit de naftalină şi urcară pe o scară. Nu era chiar podul, ci o odăiţă care da

spre pod.

— Uitaţi, aici puteţi dormi! Şi cu mina îi arătă un pat de scânduri, dat spre perete. E curat, să n-aveţi grijă! Aici doarme Căpriţă, şi băiatul îşi curăţă culcuşul cu gaz.

Într-tadevăr, patul mirosea a petrol şi a sudoare.

— Pe Căpriţă o să-l culcăm în magazie. Căpriţă e şi el în mişcare şi execută ordinele. Bună ziua!

— Mulţumesc, domnule…

— Alexandresou! răsună iar numele, cu semeţie pronunţat de Şoricel.

(Parcă ar fi spus „Napoleon”, gândi Vasile Bogdan, şi încercă să surâdă.)

— … domnule Alexandresou… Vă mulţumesc.

Rămas singur, n-a mai simţit îndemnul să se dezbrace şi s-a trântit, aşa cum se afla, în patul pătruns de gaz şi de sudoare. Îşi trase pătura – o zdreanţă – peste cap şi închise ochii.

În pofida oboselii, nu izbuti s-adoarmă. Prin unghere se fugăreau şoareci – poate şi şobolani. Zgomotul iscat aducea cu o succesiune de gemete. Li-e foame, desigur. Şoareci înfometaţi. Şi lui îi e foame. Şi pe întreg întinsul planetei se plimbă, nepăsătoare, foamea. Leoaica se tânguie în imensitatea pustiului: e hămesită şi i-a secat pieptul şi n-are ce le da puilor. Şi lupii, cu ochii aprinşi, rătăcesc în marea noapte a iernii, bătută de crivăţ după o vietate, s-o sfâşie, s-o înghită. Foamea! Prin marile oraşe. se înghesuie în faţa cantinelor mii, zeci de mii, sute de mii de fraţi de-ai noştri în adistarea ceaunului cu zeamă. Şi prin atâtea ţări se sting copii şi femei şi bărbaţi în toată firea – se sting de foame. Şi de ce? De ce se întrecuid fiarele din pădure, peştii în ape, zburătoarele în văzduh? Cine a alcătuit ordinea asta stupidă, oribilă, îngrozitoare? întreaga planetă, poate toate planetele sunt nesfârşite câmpuri de luptă – şi cimitire. Ce porcărie, ce mizerie!

Spre seară, de-iabia izbuti s-adoarmă. Un somn greu, adânc, mineral. Se trezi a doua zi. Lumina răzbătea prin odăiţă şi înfăşură totul într-o culoare aurie, plăcută.

Vasile Bogdan sări din pat şi rămase nemişcat în mijlocul încăperii. Lângă perete era o poliţă, unul din acele obiecte de bucătărie cărora timpul îndelungat le-a dat altă faţă, şi pe ea nişte cărţulii. „Sunt, fireşte, ale flăcăului ăluia cam nătâng!” îşi zise, şi luă o broşură: *Amorul în Franţa sau cum se cuceresc femeile*. Luă alta: *Cartea şefului de cuib*. Citi la repezeală încă un titlu: *Educaţia sexelor*.

Când să iasă din curte, se întâlni cu Şoricel.

— Da’ ştiu că ai dormit, şefule! De ieri dimineaţă dormi… Pe cinste!

Vasile Bogdan mişcă din cap. stingherit. „Ce sigur e de el prostănacul ăsta!” Dar îşi curmă repede reflecţia; toate astea n-au nicio importanţă.

— Ai halit ceva? Uitai să-i spui lui Căpriţă… Şi întorcându-se spre casă: Căpriţă! Căpriţă! Nu-i. S-a dus la biserică. Aşa cum îl vezi, e foarte credincios, băga-l-iaş… măcar că e şi el în legiune! N-ai încotro, dom’le, trebuie să-ţi iei cafeaua undeva în oraş. Salve!

Vasile Bogdan pomi cu pasul lui tărăgănat, ca de obicei, prin străzile cartierului. Din când în când, tuşea; o tuse uscată. „Unde. să mă duc, se întreba, n-om mâncat de alaltăieri, şi, cu toate că am dormit, mă încearcă oboseala. Oboseala foamei, desigur”.

Se opri în faţa bisericii. Un bătrân cu iun ochi bandajat vindea lumânările şi iconiţe.

— Moşule, fii bun şi spune-mi dacă părintele Toma e aici.

Bătrânul dădu din cap, fără a rosti un cuvânt. Gestul putea fi tălmăcit în toate felurile.

— E aici? vru să ştie Bogdan.

— E aici, mormăi el, nu ţi-am spus?

Toma Iordan îl primi în cancelarie, îi oferi un ceai cu o bucată mare de pâine, şi în timp ce Vasile Bogdan mânca, ochiul de gâde al popii îl privea atent.

Gând termină ceaiul, Vasile îşi vârî în buzunar o coajă de pâine care-i mai rămăsese. Popa se repezi la un dulap,

scoase de acolo o pâine întreagă, cam uscată, o înveli într-un ziar şi i-o dădu.

— Poftim! N.u te sfii! Apoi, pe neaşteptate: N-ai vrea, domnule Bogdan, să intri în mişcare? Cu inteligenţa dumitale, cu talentul dumitale... Român eşti, creştin ortodox... ce mai vrei? Ce mai aştepţi? Locul dumitale e la noi!

...S-au scurs de atunci câteva zile şi câteva nopţi şi mai cernite, şi mai luminoase. De câte ori se culca flămând, Vasile Bogdan simţea anotimpul vrăjmaş şi odăiţa cutreierată de şoareci ca un fel de anticameră a morţii. De câte ori se ospăta la părintele Toma Iordan, care nu dispreţuia nici el vinaţurile şi-l silea şi pe Vasile să se ameţească, de atâtea ori timpul – în plină viforniţă – i se părea un dar al cerului, iar odăiţa igrasioasă şi îmbibată de gaz şi de sudoare – un palat.

Fusese de câte va ori la şedinţe de cuib, îi auzise pe mai-marii Legiunii rostind cuvinte tari şi se gândi că toţi viţeii ăştia sân-l convinşi – sau vor să pară – că prin ei glăsuieşte însuşi Dumnezeu.

Într-o seară, stând la masă, de astă dată la părinţii lui Şoricel, cineva întoarse butonul aparatului de radio, şi o voce – bubuit de tunet – izbucni, vijelie, în cameră.

— Hitler! Vorbeşte Hitler! şopti covî. reit de fericire bătrânul Alexandrescu.

Vasile Bogdan se înfruptase ca nicicând din multele „feluri” şi băuse trei soiuri de vin. Se simţea bine. Tuşea nu-l mai sâcâia. În odaie era cald, şi o moleşeală plăcută îl cuprinse ca niciodată. Şi Hitler vestea lumii „noua” lui „ordine”...

Plecă pe două cărări, dar fericit, spre patul îmi bâcsit de gaz şi de sudoare. În vis îi apăru un general foarte decorat, care i se închină adânc, şi, cu mina la chipiu, îl înştiinţă că Hitler l-a uns şef al statului român. Atunci îşi va putea cumpăra o pijama. Să vină grănicerii, porunci ai în nemţeşte, şi i se păru că de când lumea grăieşte în

această limbă; să vină şi să i-l aducă îndată, mort-copt, pe ţiganul cu pijamaua lui Franz Joseph. Bine, dar ce face cu taică-su, care i se plânge că n-a împlinit boierescul şi se teme de jandarm şi de perceptor? Şi el izbucneşte într-un râs de zise cutremură reşedinţa şefului de stat – reşedinţa lui. Cum adică, taică-su e atât de slab cu duhul că nu pricepe nici măcar atât: că el, Vasile Bogdan, e astăzi regele ţării? Că nimeni nu mişcă în faţa lui? Că face un semn cu degetul, şi norodul îngenunche la picioarele sale? Ăsta-i Cică, Gheorghe Mânzat! Şi ce pofteşte, mă rog? Ia te uită! îi aduce o bucată de salam şi o pâine lungălungă, de nu se mai sfârşeşte, şi în stare să potolească orice foame… foamea lumii!… Atunci, ce mai caută în gară între ţărani şi negustoresc tăioase? De ce nu – şi cumpără un palton mai acătării? Sau chiar o blană? Nu, nu virea o porţie de ceai; mici jwpân David nu-i ştie? Să sune trâmbiţele! Va rosti un discurs. Toate lampadarele să ardă, niciun vaiet, mici un geamăt. Poftiţi, e loc şi pentru dumneavoastră, generalii mei, căpitanii mei!

Îl încercă iar tuşea şi se trezi asudat şi cu gura infectată de un iz greu, parcă i-ar fi umplut-o cineva cu bălegar. Şi-acum, ce fac acum? Jos, în subsol, e o adunare legionară, şi părintele Tom a Iordan l-a rugat să vină şi el neapărat. Adică: i-a poruncit. Ochii de drac ai omului în sutană l-au străpuns, şi el a consimţit.

— Vino mai aproape, camarade Bogdan! răsună vocea popii. Camarazi, iatăd, a venit!

Mai bine de două ceasuri, a ascultat cuvântarea unui găligan ou gâtul lung, înfăşurat într-un fel de basma verde. Nu prea pricepea ce voia el cu „Arhanghelii”, „trăirile” şi „moaştele sfinte”, nici cu „marele festin din slăvile cereşti”, dar simţi că-l chinuie iar tuşea.

Părintele Toma Iordan nu-l scăpa din ochi, şi când Vasile şi-a scos batista şi a scuipat în ea, cineva îi puse mâna pe umeri.

— Camarade, hai afară, la aer!

Popa îi şopti la ureche:

— Nu-i nimic. Ai înroşit puţin batista. Trebuie să te cauţi! Vii cu mine la Colţea. Am acolo un prieten radiolog. Să-ţi vadă plămânii! Mâine, la opt! La opt dimineaţa!

Vasile consimţi. Fie şi aşa! Şi, despărţindu-tse de preot, se duse, aţă isptre cârciumă. Era mai galben ca niciodată şi cu ochii vârâţi în fundul orbitelor.

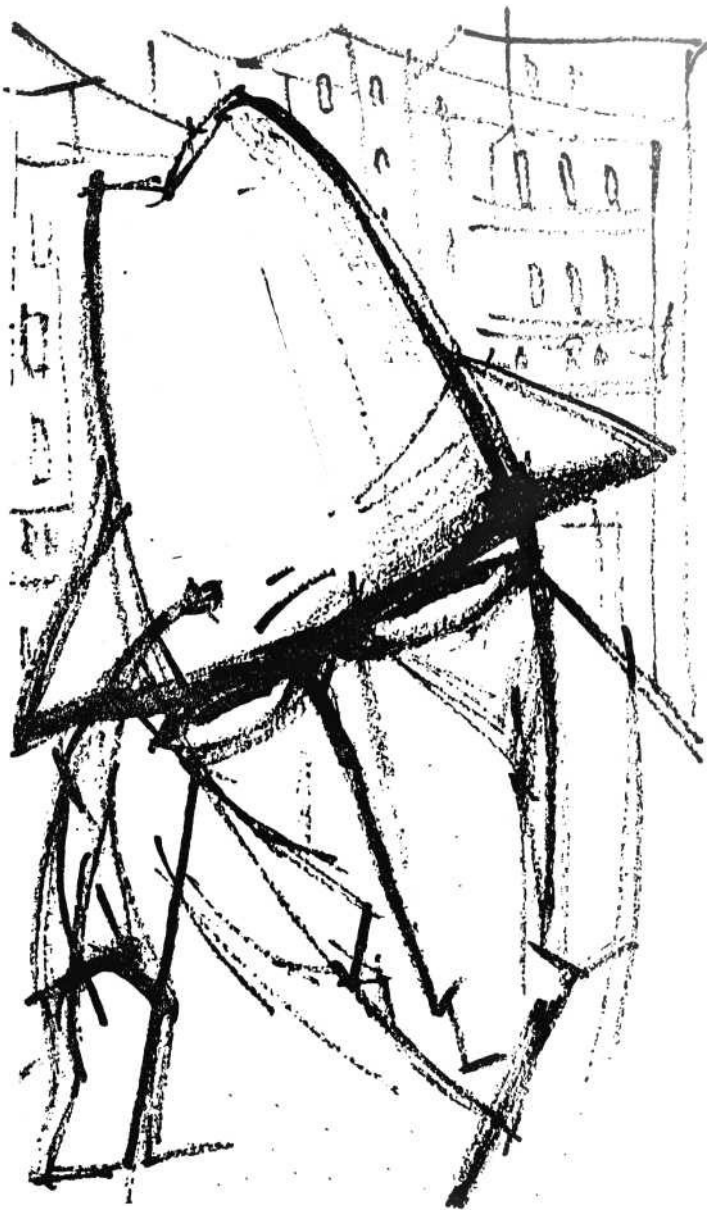

În sala muiată parcă toată în fum, desluşi aceleaşi chipuri: zileri, negustori ambulanţi, măcelari, băcani, perceptori şi câte-o faţă bisericească. La tejghea, în picioare, şoşotind cu nea Mandache, patronul, era farmacistul. (îi plăcea să se abată la o ţuică şi îşi măgulea persoana, considerându-se, din pricina asta, foarte

„popular”.)

Ar fi vrut «să bea ceva tare, să retrăiască orgia din casa Alexandrescului. Îşi pipăi buzunarul. Un biet bănuţ căpătat de la un prieten de ocazie, întâlnit an stradă. Rămase lângă uşă, cu privirea incertă fixată pe o cadra din perete: „Tăierea capului lui Mihai Viteazu”, citi el, şi nu izbuti să-i prindă sensul.

A scuipat sânge… Sus, lângă pod, e un pat de scânduri cu miros greu, apăsător, chinuitor, de gaz şi de sudoare… Ce a făcut el toată viaţa? A fugit de acasă, a rătăcit prin câteva ateliere, a încercat de toate. Dar n-a găsit nicăieri un sprijin, o muncă pe măsura lui. Nimeni nu i-a surâs. Poate că trebuia să fi rămas lângă ai lui, să fi devenit învăţător, să-l fi respectat babele şi copiii. Scuipă îngreţoşait. Ce poezie stearpă!

A doua zi, când părintele Toma Iordan, după ce se sfătuise îndelung cu medicul radiolog, i-a spus că va trebui să-l interneze în spital, el a ridicat din umeri: „Fie!”

— Să nu crezi că te băgăm între toţi ofticoşii – nu! De dumneata avem nevoie. Vei fi într-un pavilion special. Şi… ai să te faci bine!

Ultimele cuvinte le rostise cam şovăielnic, şi, absent cum se dorea, Vasile Bogdan le prindea totuşi înţelesul. „Şi… ai să te faci bine”!… „Te înţeleg, popo, îşi zise, Se vindecă ele cavernele, nu încape nicio îndoială. Mişcarea legionară are nevoie de mine!”

— Atunci, pe mâine! Pregăteşte-ţi un cufăraş.

— Da, da! Un cufăraş. La revedere!

Iarăşi în uliţă. Ce nerod şi popa ăsta cu privirea de gâde! „Un cufăraş”… De unde dracu’? Şi dacă l-ar avea?… Caverne… Şi atâtea chipuri de stăpâni încruntaţi… atâta nedreptate…

„Ah, ce măgărie să te prosteşti în halul ăsta! îşi spune, şi îşi scutură capul ca de o povară. Va să zică… nimic de făcut… Caverne…” Şi patul din pod, cu mirosul lui ispăimânitător de gaz şi de sudoare. Şi cafeneaua unde aştepţi cu ceasurile ivirea unui prieten. Masa la două zile.

Vremuieşte afară. Ca mâine – zăpezi şi vifore. Şi el în haină subţire... Caverne... Şi de nicăieri o rază de lumină... Tuşea îl supără... calcă greu, din ce în ce mai greu, şi umerii i se încovoaie spre pământ.

— Am venit, părinte... Tuşi în batistă şi, cu ochii înlăcrimaţi, adaugă: Da... fără cufăraş!

Popa Iordan îl fixă câteva clipe, tăcut, ca şi când ar fi luat o hotărâre:

— Bine, spuse, nu face nimic... nici n-ai nevoie de cufăraş. Hai la spital!

*

...Ieşi din spital într-o dimineaţă mohorâtă. Îşi strânse pardesiul prea. lung pe trupu-i slăbit şi porni grăbit spre ceainărie. Acolo, îşi spunea, va întâlni pe cineva, pe oricine, şi-i va cere un gologan, doi şi un adăpost. De ce să-i fie. ruşine? Ce rost au izmenelile astea de mironosiţă? El, Vasile Bogdan, cu plămânii ciuruiţi (i se spunea în salonul tebeciştilor „nebunul cu caverne”) n-are – nu mai vrea şi nu mai poate să aibă – niciun fel de reţinere: „le va spune răspicat ce –, 1 doare, le va isca mila, pur şi simplu mila. Nu mai – poate dormi în gară, şi nici pe la popa nu se mai duce. Părintele Iordan Toma s-a dat la fund, iar la Alex and rescu Şoricel îi e lehamite. Poate că nici ei nu-l prea au la inimă.

Mergea grăbit şi, fără să vrea, i se înfăţişa, după atâţia ani de rătăcire prin străini, casa lor de la marginea satului, la gura pădurii, unde, copil în zdrenţe, îşi ameţea foamea cu ite-miri-ce. De pe atunci îl încerca din când în când tuşea, şi degeaba îl ciocănea doctorul, degeaba îi spunea maică-sii şi lui taică-su ce fel de medicamente să i cumpere şi ce să-i dea să mănânce: ei n-aveau nici de unele şi li se prăpădea sub ochii la. r, adesea umezi, copilul. Dintr-odată, imaginea satului se pierdu cu totul şi, pe când cotea colţul străzii, se văzu în casa Alexandreştilor, ascultând la radio. răcnetul lui Hitler.

Vasile Bogdan mişcă din cap furios. El nu vrea să facă parte din nicio mişcare, nu vrea să „lupte* pentru nicio

idee, pentru nimeni, pentru nimic. Vrea să aibă unde dormi şi – până o inventa alimentul acela sintetic – să aibă ce mânca. Atât. Dar – şi rânjetul îi reapăru pe buza lividă – pentru asta, i-a spus Gheorghe Mânzat, trebuie să muncească, să obosească în vreun birou peste hârţoage, să dea poate lecţii copiilor de şcoală primară (nu s-ar încumeta să se încurce cu cei din liceu), să facă orice altă muncă numai să facă ceva. Nu, nu merge. De câte ori a vrut să se aciuieze undeva, la un atelier, la o prăvălie, la un birou, a întâmpinat numai ură, numai nedreptate.

— Domnul Hei, domnul

Un obraz gras, nişte mustăţi stufoase, nefireşti, şi un licăr de beţie în ochi. „Cine-o mai fi şi balena asta?” se întrebă Vasiile Bogdan răspunzând, sfios, la salutul insului care îi strângea mâna.

— Pe unde-ai mai fost, pe unde-ai mai umblat?

Vasile Bogdan îl privea nedumerit. E o figură cunoscută, fără nicio îndoială, dar de unde? Ochii ăştia înveseliţi de alcool, faţa asta cărnoasă, viu colorată, vocea asta de bas ieşit la pensie... Când a mai întâlnit el matahala asta?

Celălalt îşi dădu seama de stingherеala lui şi-l ajută:

— Nu mă recunoşti, că sunt în civil!

Şi râse, un râs gras care făcea să-i tremure întregul trup mătăhălos. Nu-l recunoaşte pentru că e „în civil”? A, da, ăsta-i comisarul gării, la care a fost adus când l-a găsit gardianul dormind în sala de aşteptare. Încearcă să-i zâmbească.

— Vă recunosc, am onoarea, şopti el, cum de nu?

Comisarul îl luă de braţ.

— Hai să te fac o ţuică, liberalule! (Ultimul cuvânt îl rostise foarte încet, privind atent în juru-i.) Ce, crezi că te-am uitat? Mie, frăţie, liberalii mi-e dragi, că naşumeu... pricepi? Da acu ne ferim, că... vorba aia... toată naţia ou domnul general!

Intrară în cel mai apropiat restaurant.

În timp ce Vasiile Bogdan sorbea cu mişcări potolite

din păhărelul de ţuică, tuşind sfios în batistă, comisarul răsturna pe gât un ţoi după altul, fixându-şi mereu invitatul.

— Mă gulie, încă de-atunci te-am simpatizat, ştii, când mi te-a adus gealatul din sala de aşteptare, unde dormeai *clandestin*, îl încredinţă el, şi ochii îi jucau sub fruntea asudată, gata să-i iasă din orbite. Când am auzit că eşti şi liberal… ştii… naşi-meu… Se opri. Ia spune, dom'le, nu cumva ţi-o fi foame? Nu te jena! Băiete, ia fă-te-ncoa' cu zece mici şi două fripturi! La iuţeală!

Vasile Bogdan mesteca înfrigurat dumicatul şi din când în când îşi scotea batista şi tuşea într-însa, stingherit de uitătura stăruitoare a comisarului, care voia să-şi dea cât mai – repede seama de starea în care se află „liberalul". Îşi plimba ochii pe fruntea asudată a omului, pe gâtlejul slab, apoi pe preasubţirele său pardesiu („Asta-i haină de dar, se cunoaşte de la o poştă că-i a altuia!") şi înţelese că „profesorul", „ziaristul", „dresorul de – câini" o duce greu.

— Şi-aou, îl întrebă el, cum merge?

Vasile Bogdan ridică din umeri, din ce în ce mai stingherit.

Ce să-i spună? Ce-ar putea să-i spună depozitului ăstuia de grăsime, care rânjeşte, debordând de fericire?

— Mde, făcu el, merge!

Un hohot de râs izbucni din gâtlejul comisarului.

— „Merge", a? Să se facă aşa ăl care minte? Cu mine, giulie, e greu s-o încurci! Sunt trecut şi prin ciur, şi prin dârmon. Ce-i aia „merge"? Ai luat servie!? N-ai luat! Nu-ţi răci gura de pomană: n-ai luat! Nu te-am mai văzut prin gară, pentru că m-a avansat: am o circumscripţie – aici la doi paşi, d-aia mă şi cunoaşte p-aici toţi! Da sunt sigur că tot prin gară-ţi faci veacul, nu?

Vasile Bogdan surâse îngăduitor.

— Da' de unde?! Am fost bolnav… azi… chiar azi am ieşit din spital!

Comisarul deschise ochii mari, ca la o veste

neaşteptată.

— Zău? Şi acu… ce-ai de gând să faci?

Poftim, toată lumea cu aceeaşi întrebare: ce are de gând să facă? Acasă, în sat, pe când administratorul boierului îl punea să păzească vacile sau să-i frece duşumeaua, avea şi el obiceiul să-l întrebe: Ce-ai să te faci, mă pui de năpârcă, mai târziu, când ai să-ţi mai ştergi caşul de la gură, când ai să creşti, adică? Nu-i răspundea nimic. De frică. I-ar fi spus că ar vrea s-ajungă moşier, asemenea stăpânuhii lor, (boierului.

Când fugea ia oraş, rămânea adesea îngândurat după vreun film de aventuri. Marinar, asta i s-ar fi potrivit să fie. Bereta pe-o sprânceană, o şuviţă – d-a dracului ce e – să-i decoreze tâmpla, şi în gură o lulea – fără lulea nu merge – şi să cutreiere mările şi oceanele. Ce femei sunt dincolo de ecuator? Sau prin porturile mai apropiate, nemţeşti, englezeşti, franţuzeşti? În fiecare port îl aştepta – fireşte, pe *el* îl aştepta – aventura, marea aventură. Treceau zilele ca şi nopţile, şi nopţile aidoma săptămânilor şi lunilor, şi Vasile Bogdan îşi schimba proiectul. Va fi un gânditor excepţional. Va scrie un tratat cu privire la unificarea sistemelor filosofice şi va lua premiul Nobel, va fi citat în toate manualele şcolare şi se va pomeni de el în facultăţi, în universităţii. („L-ai citit pe Bogdan?”)

După aceea s-a legat de alt proiect, şi încă de «unul… Şi-acum, matahala asta care se interesează ce are de gând să facă?

— Ei, ce-i cu ’mneata, dom’le, ai amuţit?

Vasile Bogdan răspunse cu moliciuni în glas:

— Păi… ştiu şi eu?! O să caut ceva!

Comisarul râse din nou, şi din nou îi tremurau cărnurile în accesul lui «repetat de veselie.

— L-auzi? O să caute ceva! Mă gulie, degeaba cauţi, acu e greu să găseşti ceva pe potriveala ta… adică a dumitale! Cu stăpânirea nu eşti, cu toate că liberalii… hm… cum zice naşu… în fine… într-un serviei e greu să intri, e foarte greu!

Făcu o pauză, mai dădu pe gât un păhărel de ţuică, şi cu o voce de om care a chibzuit ceva şi a hotărât:

— Te iau la mine, la circumscripţie! Nu pe ştat, că n-am cum! Te dau în primire unui subcomisar, ca să-i împărţi citaţiile… aşa… neoficial… O să te alegi în fiecare zi cu un gologan de haleală. Ai să dormi în localul secţiei, da tot aşa, pe neve, c-altfel nu pot. Iar dacă se iveşte v-un control, n-o să-l facă într-un fund de cămară, unde-ţi întocmeşti culcuşul!

Îl bătu pe umăr, îşi vasale Bogdan se simţi zguduit de-a binelea.

— E bine?

— E bine, vă mulţumesc!

— Atunci, într-un ceas bun!

A doua zi, comisarul îl prezentă unui bondoc cu ochii de broască.

— Uite, Dinule, ăsta-i… adică mnealui e… ştii tu… ţi-am vorbit…

— Ştiu, dom şef! E-n regulă!

Vasile Bogdan îl privi pe furiş pe subcomisarul *pe* care avea să-l servească. Prea colorat la faţă, prea rece căutătura; trebuie să fie întocmai ca şeful: un mâncău şi iun beţiv…

— O să ne înţelegem bine! îi spuse subcomisarul. Treaba-i uşoară. Împărţi citaţii… Mai primeşti câte-un „cadou” – omu’ se simte, ce vrei?! Obiceiul pământului! mai ales cu gujbeidării, cu prăvăliaşii *mei* ai să tenţelegi de minune. Eu le ard câte-o contravenţie numai aşa… de plan… Şi-apoi vii dumneata şi… toate se aranjează! în câteva zile, prinzi meseria!

Într-adevăr, după o săptămână, Vaisile Bogdan simţea în buzunar că are de cheltuială; putea să-şi îngăduie şi un pahar de vin şi un pachet de tutun clasa-ntâi…

*

…Gneva îi făcu semn cu mâna să se aşeze.

— De altfel, spuse omul, sunt grăbit şi-ţi las masa!

Vasile Bogdan înţelegea. De câteva ori încercase, intrând în sala mică a ceainăriei, să stea de vorbă cu prieteni – care muncitor, care slujbaş, care profesor.

I se răspundea scurt, şi el îşi dădea seama că e zadarnic să stăruie. Unul dintre cunoscuţii săi a fost şi mai aspru. L-a măsurat din creştet până-n tălpi şi l-a repezit:

— Să mă laşi în pace, Bogdane, m-auzi? N-am nimic cu tine, n-ai nimic cu mine! E limpede?

— Mă frate-miu, a încercat el – şi tocmai cu acela care era atât de pornit pe el! Vreau să-ţi spun că…

— Niai ce să-mi spui, n-am ce să-ţi spun! Nu mă scoate din pepeni!

Atunci n-a mai scos o vorbă şi a plecat, cu aerul omului plictisit. Nu i simţea niciun fel de părere de rău că e îndepărtat în felul acesta de „băieţii" care până mai an îl îngăduiau la masa lor. Nu ţinea cu tot dinadinsul să le fie mai departe prieten. Nici pe la Gheorghe Mânzat m-a mai dat.

De când cu „slujba" la secţie, n-are niciun motiv să-il caute acasă – de obicei la ceasul când ştie că prânzeşte. Şi-apoi, nu mai vrea să-i audă „predicile". Băiat bun, inimos Gheorghe Mânzat, dar prea-i sâcâitor!

— Mă Vasile mă, trebuie să faci şi tu ceva… să munceşti… să ai banul tău, să te mai aduni de pe stradă…

Sau:

— Ce fel de dihanie eşti tu, Vasile? Ce gândeşti? Cum te simţi tu aşa, fără niciun rost, în lumea asta atât de prost croită?

Şi el, ce să-i mai răspundă? Să-i spună că azi are gologanul lui şi că se simte bine în lumea asta – aşa cum e? Că nu vrea nimic, absolut nimic?

Aproape că-i vine şi acum să plece din ceainărie. Până şi cel mai îngăduitor prieten l-a făcut atent că e grăbit şi-i „lasă masa" – auzi vorbă?

— Poate că te stingheresc? a şoptit el, vădit atins de atitudinea prietenilor care se depărtaseră de el cu toţii, parcă ar fi fost ciumat.

— De loc, de ce să mă stinghereşti? Adevărul e că sunt foarte grăbit. Acum, ca să-ţi mărturisesc sincer, Bogdane, nici *mie* nu-mi place că te cam scalzi în toate apele…

Hait! Şi ăsta! Ce-au cu el, ce vor de la el? Ar avea poftă sâni trântească una, aşa de la obraz, ca să-i lecuiască de boala asta a „moralizării" altora. Nu cutează, însă, şi nici ou-şi dă seama din ce pricină se simte vinovat în faţa omului ăstuia îngăduitor, în faţa tuturor prietenilor şi chiar faţă de – cum s-ar exprima ei – propria-i conştiinţă.

— Un om ca tine, Bogdane, să rămâie atât de nepăsător… să nu vrea – ăsta-i adevărul: să nu vrea să vadă unde e locul lui şi să se ameţească, prosteşte, cu fantezii… s-o facă pe anarhistul sau pe omul melegat de nimeni şi de nimic!

— Păi chiar că nu mă simt legat de nimeni şi de nimic! Poate că ai vrea şi dumneata să mint? Mi-ar fi lesne să îndrug şi eu fraze d-alea luate de-a gata din broşuri…

Tuşi în batistă, îşi şterse sudoarea de pe frunte şi tăcu.

— Nu te simţi legat de nimeni şi de nimic? Tu, fecior de ţăran sărac care a cunoscut biciul şi ocara stăpânului? Care a flămânzit şi căruia i-a intrat oftica în trup? Şi mă întrebi dacă eu aş vrea să te aud minţind? Că ţi-ar fi uşor să îndrugi la vorbe goale? Păi bine, mă Bogdane, asta înţelegi tu din frământarea noastră? Noi vrem să te auzim mânuind fraze… asta ai înţeles tu că vrem? Mă, noi vrem să te vedem acţionând!… Nu-mi închipui că socoţi că lumea de azi e bine rânduită. Că-ţi închipui că aşa trebuie să rămâie!

— Eu…

Omul îl privi de astă dată drept în ochi şi se întunecă.

— Nu mai am nevoie de nicio explicaţie. Vrei să spui iar că nu – te interesează nimic – nu-i aşa?

Vasile Bogdan înclină capul a încuviinţare.

— Atunci…

Omul se ridică şi, fără a-i întinde mâna, fără a mai

rosti un cuvânt, părăsi ceainăria.

Rămas singur, Vasile Bogdan zâmbi acru, îşi aprinse o ţigară, din care trase câteva fumuri şi o zvârli pe podea.

„Mde, e greu să-i scoţi din ale lor! Şi ce convinşi, cât de hotărâţi sunt <să schimbe lumea, s-o facă «dreaptă. Şi de ce s-o schimbe? De ce s-o facă «dreaptă*? Ca să aibă – fiecare cu ce-şi umple pântecele? Asta-i tot! Dacă inventez o pilulă, un fleac de pilulă care te satură şi nu mai ai nevoie de pâine, de carne, de câte şi mai câte? Şi dacă, pe deasupra, mai viii şi cu un aparat termic şi te dispensezi de ţoale?” Şi după aceea: de ce ţin ăştia cu tot dinadinsul să-l schimbe? Dacă el nu simte nevoia să fie decât cum e? Ce dracu’ vor cu el? Se simţi dintr-odată pornit pe toţi „băieţii” care îl dispreţuiesc, care se feresc de el ca de un lapros, care – fără nicio îndoială – îl văd iremediabil „pierdut”…

— Şloim, o porţie de ceai şi «adu-mi de vizavi nişte salam şi un pachet d-a-ntâia! Repede!

Bău, pe îndelete, cu sorbituri domoale, apa fierbinte, mestecă încet salamul, şi când sfârşi îşi aprinse altă ţigară. De astă dată fuma cu îndârjire, până îşi fripse buza.

Privi în săliţă, şi îl zări pe Naftule, un pierde vară trecut la catolicism şi ajuns „propagandist” religios. Spunea ceva la urechea chelnerului. Desluşi nemulţumirea „misionarului” şi-l auzi mu. mai. rând:

— Mă duci cu zăhărelul de azi pe mâine, şi are să-ţi pară rău! Ai să intri de-a dreptul în iad, păcătosule!

N-aşteptă răspunsul chelnerului şi se îndreptă spre uşă. În dreptul lui Vasile Bogdan se opri o clipă şi, fără a-l saluta, i – se adresă, ca şi când ar fi continuat cu el o dispută:

— Auzi? să mă ţie aşa… să mă fiarbă… să-şi bată joc de mine…

— Da ce s-a-ntâmplat? întrebă fără prea mare curiozitate Bogdan.

— Ce să se întâmple? După ce mi-am scuipat plămânii şi i-am arătat că trebuie să se boteze… după ce

m-a făcut să-l trec pe lista sfântului părinte de la catedrală… mă amână iar!

Chelnerul se apropiase şi el de masa lui Bogdan şi spuse cu aerul omului pocăit:

— Nu e vina mea căci amân! Am şi eu ale mele.

— Ai pe dracu'! O să intri în iad, asta-i lege! îţi baţi joc de mine, crezi? Nu, îţi baţi joc de tine!

Vasile Bogdan se uită la Naftule subit înveselit şi zâmbind.

— Şi de ce ţii tu neapărat să-l botezi?

— Ţiu? Cum adică? Păi el mi-a declarat că vrea să treacă la dreapta credinţă creştină… catolică… ol şi cu nenorocitu' ăla de covrigar…

— Bine, dar tu ai stăruit!

— Da, am vrut să-l salvez! Şi pe toţi aş vrea să-i salvez! Nu avem decât un singur drum de urmat…

Naftule porni să se exprime întocmai ca în carte.

— Da' pe mine de ce nu vrei să mă salvezi?

Naftule rămase câteva clipe descumpănit. Îl privi pe Vasile Bogdan în ochi, îi văzu faţa ca de ceară şi brazdele din jurul gurii şi i se aprinseră deodată în cap toate lămpile: „Cu ăsta merg la sigur!"

— Cum să nu vreau, dragă, iubitule, scumpe dom de Bogdan? Că zice sfântul apostol Pavel…

După ce a predicat câtva timp, Naftule, care stătuse tot timpul în picioare, obosit, îşi îngădui să se aşeze, pe un scaun.

— Mâine, dacă vrei, mergem la catedrală! Virei?

Vasile Bogdan clătină din cap, zâmbind mereu.

amuzat.

— Nu!

— De ce?

— Pentru că trebuie să mă gândesc. Nu se face o asemenea treabă aşa, pe nepusă masă.

Naftule păru dezamăgit. Va să zică şi cu ăsta s-a înşelat. Sau poate…

— Şi când îmi dai. răspunsul?

— Păi… zilele astea, Naftule, zilele astea…

Se ridică, plăti şi ieşi în stradă. Dintr-odată, îi dispăru buna dispoziţie. Ce rost avea jocul cu Naftule? Ce rost au toate… toate? Se va întâlni ou subcomisarul bondoc, va primi maldărul de citaţii şi va porni să le împartă. Tot în drum va „parlamenta” cu câte-un negustor, aşa cum îi poruncea „şeful”, va primi „cadoul” la Carul cu bere. Acolo, subcomisarul se va descheia la vestă, după a patra halbă de bere, şi, în prezenţa câtorva amici de băutură, măcelari, perceptori, agenţi de poliţie, îl va „judeca”.

— Mă don Tle Vasile, nu prea te pricepi la „măhăreală”! Păi să te laşi „atins” cu câţiva şutici, când dacă ştiai să te strâmbi puţin la jidan plecai cu un „cearşaf”, pe puţin cu un cearşaf! Şi, doar ţi-am spus: la jidani, la armeni, la greci – acolo-i de noi!

După a cincea halbă şi după ce primea încurajări din partea prietenilor de băutură, care, mai toţi, îl priveau cam chiorâş pe Vasile [Bogdan, acest slăbănog cu aere de filosof, subcomisarul devenea şi mai agresiv:

— Mă Bogdane, cum mă-ta-ţi zice, eşti gulie, ascultă la mine „gulie; sau fac nimic cu tine. Arzi gazu degeaba! O fi vrând şefu’ să te ţie, da’ eu n-am ce face cu tine, mă ăsta… cum îţi zice! Şi întorcându-se spre cine se nimerea – din perceptor sau un pieţar chivernisit: Auzi, dom’le, să nu ştie cum să-l ia pe „contravenient”! Şi câtă şcoală am făcut cu el! Cât l-am dăscălit! îi zici: Ascultă aici la mine, nu e nevoie musai să aibă ăla o bubă anume… Te prefaci că-i cauţi vo hârtie. Dacă-i armean, de pildă, şi căşti şi tu ochii şi vezi că-i merge mustăria, îl iei deoparte: „Jupâne, îi şopteşti, e groasă! Vrea să te mobilizeze, nu-ş’ ce dracu’ am făcut cu ordinul de chemare”. Odată îl vezi că îngălbeneşte. Nu mai e nevoie să-l strângi de gâlci. Unde nu-l auzi că zice: „Cât?” Atât zice: „Cât?” Şi-atunci tu-i spui: „Douăzeci, adică douăzeci de miare”. Şi – scuipă creştinu douăzeci de bucăţi cât ai zice peşte. Da’ tu, după ce ai vârât lovelele în buzunar, mai arunci acolo, ca în

treacăt, o vorbă: „Jupâne, să ştii: te ţin şi eu cât pot!” Asta ca să nu se întâmple să-i vie peste o lună, două un ordin de chemare adevărat, şi el să „cânte”: „Am dat douăzeci de mii, m-a înşelat, m-a dus cu cobza”. Tu-i spui, în treacăt, cinstit: „Te ţin şi eu cât pot!…” Se întâmplă şi altă trăsnaie: vii la armean, îi faci jocul cu căutarea hârtiei, şi el, de colo: „Păi eu sunt supus persan, cum să mă mobilizeze?” Tu, nu te dai bătut! Să nu vadă fraierul că te-a prins – nu! îi zici: „Se poate, jupâne, să fii supus persan – şi supus japomez po să fii, da plină de descurci, te înhaţă! Aşa că e mai bine să te aranjezi cu mine, să mu mai pierzi vremea, cine ştie de cine dai şi te şperţuieşte fără milă! Aşa noi între moi, ca oameni ce suntem, ne înţelegem!” Şi să vezi, mă Bogdane, cum te-alegi… De la ăsta te-alegi numai cu cinci miare, mu face să te înfigi la zece, că-l «pierzi de muşteriu!

Bondocul îşi priveşte prietenii şi face un gest plictisit ou mâna.

— Da’ crezi că ai pe cine învăţa? Aş! Mă gulie, ma Bogdane, cum mă-ta-ţi zice, tu aici, la noi, la circă, purici n-ai să faci! Nu – te pricepi! Ce vrei să scot din tine, când n-am ce? Asta e: m-am ce!

Asemenea scene se repetau zi de zi, şi Vasile Bogdan îşi spunea că va trebui să le suporte mereu.

Avea la circumscripţie o cămăruţă, totdeauna bine încălzită, avea bani de buzunar şi putea să-şi îngăduie şi câte-o distracţie: o scară la Operă. Dar întâlnirile cu subcomisarul în prezenţa măcelarilor, a perceptorilor, a agenţilor de poliţie începură să-l doară ca o rană care coace.

Dintru întâi şi-a spus, cu felul lui de a le lua pe toate foarte uşor: „E, n-are nicio importanţă că berbecul ăsta râde de mine. Dacă-i face plăcere, n-are decât! Dar de-o săptămână bondocul se arăta burzuluit şi taciturn”.

Când venea seara la Caru cu bere nu – mai poftea la masă şi-i cerea „raportul” cu glas răstit, ca unei slugi, chiar când n-apuca să bea a patra halbă.

— Repede, că aştept lume! Ce scofală ai mai făcut pe

ziua de azi? Poftim, asta-i activitate? Când ţi-am spus – eu că nu te pricepi… Acu ilasă-mă, c-am treabă! Mă ţâcă mă, chema chelnerul, vino cu cele cuvenite!

Vasile Bogdan înţelegea că trebuie să plece, Se va plânge şefului secţiei, care, cum spunea, l-a «pus în pâine".

— Nu vă supăraţi, da mi-e inposibill să «n-ai lucrez cu domnul subcomisar, i-a spus într-o dimineaţă, când i s-a părut că-l găseşte în toane bune.

Comisarul a făcut ochi mari. Părea că n-a auzit bine.

— Gum-cum?

— Nu vă supăraţi…

— Nu mă supăr de loc! Da' n-am auzit, sau n-am priceput? Ţi-o imposibil! Ce ţi-e imposibil? Dă-i drumu'!

Vasile Bogdan şovăia. D-iahia acum şovăia. Intrase hotărât să-i spună deschis că nu mai poate suferi purtarea subcomisarului, dar când i-a întâlnit privirea aspră şi în acelaşi timp nedumerită, s-a poticnit în cuvinte. Ce poate înţelege comisarul ăsta mătăhălos? El l-a „adunat" – cum se zice – de pe dramuri, i-a dat o cameră unde îşi poate odihni tuşea şi suspinele, l-a „pus în pâine", i-a dat, adică, prilejul să câştige un gologan ca să poată mânca în fiecare zi, ba s-a îngrijit şi de o ţoală, să – umble „ca lumea". Atunci?… Ce mai vrea?

— Ei, ce taci, donvle? Ce s-a-ntâmplat? Cântă!

Învingându-şi sfiiciunea, Vasile Bogdan îi povesti, în puţine cuvinte, felul în care îl tratează subcomisarul, cum îşi bate joc de el în prezenţa prietenilor săi de bodegă şi cum îl ameninţă că se va descotorosi de persoana lui.

— Susţine că nu mă pricep, că nu ştiu să procedez cu cetăţenii. Vedeţi, în asemenea condiţii nu mai pot lucra cu dumnealui!

Comisarul ţinea ochii în podea. Asculta plângerea lui Vasile Bogdan cu vădită neplăcere. Ce şi-a închipuit amărâtu ăsta? Că va huzuri? Păi, dacă subalternul lui îi cere să-şi facă meseria cum se cuvine, ce pretenţie are Bogdan? Când dormea în gară era mai bine? Cică-i profesor, dar n-are serviri. Mai zice că-i ziarist, da nu scrie

la *Universul*, nici la alte ziare mai mici. După ce umbla rupt şi el l-a înţolit, după ce făcea foame şi el i-a asigurat „tocana”, acum o face şi pe râiosul!

— Uite ce-i frăţie, şi comisarul îşi ridică obrazul, în oare ochii săi uşor însângeraţi aveau o căutătură rece, eu ţi-am ales un subcomisar de ispravă, cu care trebuie să te înţelegi. Fără fasoane, fără mofturi! Dacă zici că nu poţi, n-am ce-ţi face! Vrei să-ţi iei valea? N-ai decât! Câţi nu jinduiesc după un aşa chilipir! Că mai face şi el o glumă cu prietenii la Caru cu bere? Ei, şi? Ce dacă? Ţi-a spus că nu te pricepi şi că o să scape de tine? Las să spuie! Aşa e omu’ la chef: are gura mai slobodă! Şi acum, fă ce vrei! Am treabă!

*

Vasile Bogdan s-a închis în odăiţa din fundul curţii şi s-a trântit, îmbrăcat cum se afla, pe pat.

Toată noaptea a stat cu ochii pironiţi în tavanul scund şi simţea cum i se scurg lacrimile pe obraji. Afară sufla vântul şi ploua. Un iz de cenuşă arsă îi cotropi nările şi se pomeni deodată mai singur ca oricând, mai izolat de lume, mai îndepărtat de toţi şi de toate…

…Din ziua în care Bogdan i se pdânsese şefului, bondocul îi interzisese să-l mai aştepte, ca de obicei, în fiecare seară la Caru ou bere.

— Ai să mi te prezinţi, i-a poruncit, în fiecare dimineaţă la mine acasă, fix la ora şase!

De câte ori, sculat înainte de revărsatul zorilor, fugea ou sufletul la gură s-ajungă acasă la subcomisar la ceasul indicat, de atâtea ori M găsea dormind. O femeiuşcă arţăgoasă îl lua la goană.

— Se vede că faci noapte albă după noapte albă de vii acu! Bărbatu-meu doarme, că munceşte, sar acu, n-are timp de chefuri.

Colţoasa era convinsă că Vasile Bogdan vine la ei de-a dreptul de la cine ştie ce petrecere, prelungită până în ziuă. A încercat el o dată, de două ori să-i spună că aşa a primit „dispoziţie” de la „dumnealui”, să vină „fix” la ora

şase dimineaţa, dar femeia nu l-a crezut, său. poate se prefăcea numai.

— Ce tot spui? La şase? Dar când vrei să doarmă, săracu'? Şi 'mneata să nu-mi torni mie la braşoave, că nu se prinde. E cu ochi şi cu sprâncene că faci noapte albă şi d-aia-ţi dă mâna să vii la şase. Apoi, oftând: Cu mine e cu totul altceva. Mă scol devreme. Trebuie să mă ocup de gospodărie. N-am încotro!

Vasile Bogdan tăcea, tuşea în batistă şi aştepta.

Bondocul cobora din pat la nouă şi, în cămaşă lungă ţărănească, îi primea „raportul": câte citaţii a împărţit, pe cine n-ia găsit şi de unde a încasat „cadoul" sau „dreptul", cum se exprima subcomisarul.

— Rău faci că te vaiţi mereu! îl repezea în fiecare zi bondocul. Mi-a spus şeful că teiai plictisit, că nu mai poţi lucra cu mine!

Şi continua aşa multă vreme, ameţindu-l cu observaţiile. Îi venea să-i trântească servieta cu citaţii, să-l înjure şi s-o ia la goană. Dar pe fereastră se vedeau fulgii de zăpadă căzând pe caldarâmul plin de noroi şi ramurile pomilor goi bătute de vânt, şi era atâta pustiu în uliţă şi într-însul... şi atunci Vasile Bogdan se închidea în propria-i făptură şi nu mai cuteza să facă nkl un gest.

La plecare, subcomisarul nu-i răspundea nici la salut, mulţumindu-se doar să-i zvârle o uitătură rea.

După câtva timp începuse să tremure de frig şi să tuşească în alt fel, o tuse uscată, sâcâitoare, obositoare. Nu mai izbutea să vină „fix" la şase dimineaţa, cum îi poruncise bondocul, şi umerii obrajilor i se aprindeau uşor de câte ori făcea o sforţare, fie ea cât de mică.

— Vii ca boierii! l-a repezit o dată subcomisarul. Acu e nouă!

— Sunt de mult aici!

— Ştiu, mi-a spus nevastă-mea. Ai venit la şapte! Este?

— Da!

— Ei, vezi? Nimic nu-mi scapă, dom Mc, nimic! Da

când eu am dispus să vii la şase, la şase trebuie să vii! Nu-mi place indisciplina!

Vasile Bogdan voia să-i spună că nevasta subcomisarului nu e mulţumită că soseşte prea devreme şi că, oricum, tot aşteaptă zadarnic până, la ora nouă, când bondocul coboară din pat. Celălalt i-a ghicit gândul.

— Vrei să zici că a-mea cam mârâia când te înfiinţai la şase? Vrei să zici că şi aşa eu tot mai târziu mă trezesc? Ei, şi? Ce-ţi pasă? Cum îndrăzneşti să te bagi în ale mele? Nevastă-imea are aici cuvânt, sau „mandea”? Cine e tare şi mare aici? Găina? Şi-apoi, eu mă scol când vreau! Se înfierbântă şi ţipă: Când vreau, dom’le, aşa să ştii! Eu dictez! De mâine îmi vii la şase – sau nu mai vii de loc!

Vasile Bogdan se pomeni în stradă. Se revărsase iama peste case, peste arbori, peste inimi.

Şi-acum, ce să facă? Dacă nu se mai întoarce la circumscripţie, pierde casă, pierde gologanul de fiecare zi, cu care îşi poate astâmpăra foamea. Se resemnează. Va trebui să colinde iar prăvăliile şi să împartă citaţii şi să anunţe negustorilor sosirea închipuitelor ordine de mobilizare sau procesele de contravenţie, să se tocmească, aşa cum l-a instruit subcomisarul, cu fiecare, şi – apoi ia şase dimineaţa să fie acasă la „stăpân”, (Adesea îi atrăgea atenţia că pe el, pe bondoc, trebuie să-l considere stăpân Vasiile Bogdan, şi pe nimeni altul, şi n-ar strica să i se adreseze aşa: „Porunca, stăpâne!” „Prea bine, stăpâne!”)

Într-o seară, ieşind de la cârciuma la Locu cu norocu, se lovi piept în piept cu Naftule.

— M-ai dus şi dumneata cu zăhărelul, dom’le Bogdane, se plânse omul, frumos din partea dumitale!

Vasiile Bogdan îi răspunse ceva în doi peri, din care Naftule mu pricepea nimic.

— Mai mare ruşinea, dom’le Bogdane! După ce am vorbit şi cu părintele, care m-a felicitat, aşa să am bine! că i-am spus că eşti om învăţat, profesor! M-ai făcut de râs!

Naftule avea obrazul brăzdat de cute şi vorbind i se umeziră ochii. Vasile Bogdan tresări.

— Plângi? îl întrebă el, şi se simţi tulburat ca nicicâind.

— Păi... păi... ce vrei să fac? Mi-e ruşine să mai dau pe la catedrală! Chelnerul m-a minţit, mânca-l-ar păduchii de golan, ălălalt, bătrânul, ştii, covrigarul tot aşa... Acu dumneata! Mi-am pierdut pâinea! Părintele nici nu mă crede, şi are dreptate, zice că-l duc!

— Naftule, spuse Vasile Bogdan, hai-la catedrală! M-am coaivins: trec la catolicism.

Celălalt rămase câteva clipe năuc, cu ochii scăldaţi în lacrimi. Îşi reveni anevoie, după ce Vasile Bogdan stărui:

— Hai, dragă, m-ai convins, Naftule, tu m-ai convins să trec la catolicism! Hai!

Luminat la faţă, i-a luat braţul şi amândoi au pornit: în dimineaţa îmbătată, toată, în zăpadă spre catedrală.

*

În pofida soaralui iernatic, care inundase cu lumina lui odăiţa din fundul circumscripţiei, Vasile Bogdan se trezi înfrigurat. Îşi duse mâna, cum obişnuia, la puls şi-l găsi galopând nebuneşte. Trecuse prin ceasuri grele, mai toată noaptea o dusese într-o tuse, care părea că nu se mai isprăveşte, o tuse uscată, şi de-abia spre ziuă aţipise. Îl durea pieptul şi îşi simţea capul pe umeri aidoma unui bolovan.

A ajuns târziu acasă la subcomisar şi nu ştia în ce chip să-şi ceară iertare. Vorbea răguşit, avea ochii roşii şi din când în când tuşea în batistă. Femeia bondocului, pornită, îl străpunse cu o privire aspră. („E beat, şi-a pierdut iar noaptea cine ştie în ce cârciumă, şi acu viine, chipurile, la slujbă.”)

— Am întârziiat fără să vreau. Nu mă simt tocmai bine... ştiţi... o răceală!

Subcomisarul nu-l învrednici cu vreun răspuns. Îi întinse teancul de citaţii şi-i întoarse spatele. Vasile Bogdan aştepta să-ii dea însărcinările ştiute: la – cutare pieţar are de luat nişte bani, celuilalt îi aduce o „veste proastă”... Dar subcomisarul l-a lăsat în cameră şi a ieşit în

curte, mut.

Vasile Bogdan vârî citaţiile în servietă şi se pregăti de plecare. În curte dădu un bună ziua înăbuşit bondocului, care nu-i răspunse.

A doua zi, la şase dimineaţa, se afla în săliţa subcomisarului. Era obosit după altă noapte albă. Femeia bondocului, de cum îl văzu, se răsti la el:

— Mi-a spus al meu să laşi aici geanta şi să-ţi iei valea! Nu mai are nevoie de ti… de dumneata!

Lui Vasile Bogdan îi pieri, subit, graiul. Îşi lasă, cu o mină care nu cira a lui, servieta, pe un scaun şi rămase aşa, fără cuvânt, cu privirea în podea.

Femeia, tăcută şi ea, luă servieta subsuoară şi trecu în altă odaie. Când reveni, se împiedică de Bogdan.

— Încă m-ai plecat? Ce mai vrei?

— Nimic! Bună ziua!

— ’Mă ziua!

…Ah, preotul catolic, pâmtecos şi mieros, care îi pregăteşte „trecerea K la „dreapta credinţă”, şi comisarul care l-a „pus în pâine”, şi măcelarii şi perceptorii de la Caru cu bere care râd în hohote de el, şi moşierul care îşi punea argaţii să-l istovească în muncă, să-l înjure şi să-l lovească şi patronul croitoriei, oare îşi bătea joc de el, ca şi marele negustor unde *a* salahorit pe mai nimic, şi toată lumea „bine”, toată lumea cealaltă, pe care o urăşte, de care îi e silă, pe care m-o înţelege…

A intrat într-o cârciumă. Se aşază, obosit, lia o masă. Un bărbier istorisea cum l-au repezit cei de ia Muntele de Pietate când li s-a înfăţişat cu pasărea lui dragă: canarul, să-l amaneteze.

— Sunt de felul meu om blajin, glăsui el, da acu mi-am ieşit din fire şi inam să mai caut: le dau la mir!

— Cui? întrebă cineva, surprins.

— Ştiu eu cui! Tâlharilor ălora de la Muntele de Pictate… Nu mă las, de-o fi să mor!

Şi faţa i se strâmba iâmtr-un fel de zâmbet aspru.

Unul dintre prietenii lui Vasile Bogdan, care se întâmplase şi el în local, ridică din umeri.

— Nu faci nimic ou asta, bădie! Şi pe şoptite: Trebuie dărâmată şandramaua – asta (trebuie!…

La altă masă, câţiva lucrători de la fabrica de nasturi de pe chei îşi dădeau şi ei pe faţă năduful împotriva Muntelui de Pietate.

La urma urmei, fie şi aşa! E invalid. Şi ce dracu' l-a găsit de se înduioşează de propria-i condiţie – el, care nu vrea să se „impresioneze* de nimeni şi de nimic?

— Ce-i asta?

Ajuns în fundul curţii, în faţa adăpostului său, pe uşa cămăruţei – un lacăt. Un lacăt mare, negru, urât – leit lacăt de temniţă.

Vasile Bogdan se înăbuşă. Sudoarea îi curge pe obrajii istoviţi, uşor împurpuraţi. Va să zică, iar nu mai are casă. Bondocul i-a luat servieta, comisarul i-a luat casa. Şi acum? Din nou colindul sălilor de aşteptare ale cinematografelor, din – nou gara… Nu, aşa nu mai merge…

El nu mai e în stare de nimic… de niciun efort… E sleit… E dezgolit de gânduri… E sfârşit…

*

Paznicul parcului, făcându-şi rondul, a dat de-o mogâldeaţă care atiârna de-un pom.

Ridică felinarul şi tresări: era Vasile Bogdan, omuleţul acela cam haihui pe care iâl întâlnea adesea pe alei sau şezând pe câte-o bancă, mereu îngândurat. Era şi acum, cu bărbuţa lui blondă în neorânduială (nu se bărbierise de cel puţin două săptămâni) şi cu un ochi deschis. spre poarta de intrare. Gura i se strâmbase într-un fel de rânjet…

CUPRINS

Fauna burzuluiţilor 5
Foştii… 67
Dumnealor… 95
Destinul unui om pierdut 135

Dat la cules 07.04.1965. Bun de tipar 24.05.1965. Apărut 1965. Tiraj 8140 ex. broşate. Hârtie tipar înalt tip B

Lei 5